TEGN

Nr 41 Kr 55,-

SANDMAN drømmebiblioteket

3.21
KR 30.00

Sverdsvinet Cerebus

Seriefest i Bergen

41
9 770801 687410

INNHOLD

3 **Leder**
4 **Tegn i tiden**
6 **Vellykket tegneseriefest i Bergen**
11 **Dikt-kritikk i ruter**
12 **Made in Denmark**
15 **Drømmenes bibliotek**
22 **Tor Bomann-Larsens ukjente Donald-fortid**
25 **Hva har du på nattbordet?**
26 **Big in Singapore**
32 **Siste reise for Slaveskipet**
34 **Karl Bjølseths Seriekurs**
38 **Nye norske serier**
40 **5 serier**
42 **Dave Sim - sverdsvingaren**
61 **Christian Mumford**
66 **Gir ut tegneserier i Nederland**
68 **Anmeldelser**
78 **Skudd fra hofta - refleksjoner fra leserne**

TEGN

TEGN utgis av TEGN A/L

Redaksjonen: Erik Falk (Ansvarlig redaktør), Espen Kant Antonsen (grafisk utforming/layout)
Per J Olsen (økonomiansvarlig)

Medarbeidere i dette nummer: Morten Harper, Øyvind Holen, Arild Tørum, Ole Gunnar Zahl Jensenius, Karl Bjølseth

Forside: Basert på Dave Mc Keans forside til Sandman nr 75

Bakside: Einstein

Trykk-ferdiggjøring: Bø Trykk A/S, Bø i Telemark tlf:35 06 03 00

Post til TEGN: TEGN A/L, Langes gt 7, 0165 OSLO

Telefon: 22 36 02 44

TEGN leser alle brevene de får, så send gjerne inn brev om ting og tang.

Det er faktisk mulig å bli TEGN-skribent, ta kontakt for ditt bidrag.

Annonsering: Ta kontakt over telefon eller skriv til TEGNs kontoradresse (se over)

TEGN er behjelpelig med utforming av annonse om ønskelig.

Abonnement: Kr 100,- for 2 nr i løpet av ett år, evt kr 200,- for 4 nr.

Betales til TEGN A/L, Langes gt 7, 0165 OSLO. Postgiro: 0814.43.72108

Utgitt med støtte fra Norsk kulturråd.

ISSN 0801-6879

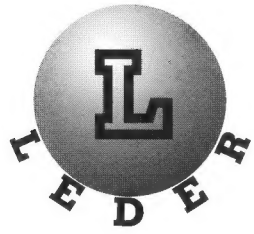

1997 - et vendepunkt for norske serier?

I skrivende stund gjøres de siste forberedelser for å avslutte 1997 på et noenlunde verdig vis. Som et ledd i slike årsavslutninger er det alltid naturlig å oppsummere, og det første som slår meg er selvfølgelig hvor mye nærmere 1997 er i forhold til andre år. Dette er sikkert hovedgrunnen til at jeg husker 1997 langt bedre enn tidligere år (for eksempel 1975, som jeg nesten ikke husker noe fra i det hele tatt). Når dette er sagt, tror jeg likevel ikke det kan være noen tvil om at 1997 må ha vært et banebrytende år for tegneseriene.

Jeg mimrer friskt med at vi innledet med Serinord og stor nordisk markering i Angouléme. Utstillingen vandret derfra hjem igjen og tråkket ned etablerte dører på Astrup Fearnleymuseet og Grieghallen med mere før den igjen for utenlands. Steffen Kverneland inntok dessuten Henie-Onstad Kunstsenter med sine Jan Erik Vold illustrasjoner. Utstilling ble det også i sammenheng med Animerte Dager i april hvor 12 norske serieskapere, som ikke var med på Serinord, fikk vise seg fram. På utstillingsfronten merker vi oss også at Tegneseriemuseet i Tegneseriehuset endelig åpnet, og at også Tronsmo har begynt med utstilling av tegneserier. Og vi hadde Raptusfestivalen, en hel festival med tegneserier.

Og videre; Dagbladet skjønte at skal man være en kulturavis(!), må man ha oppegående tegneserier. De begynte å kjøre Frode Øverlis tidvis geniale Pondus fast, og arrangerte tegneseriekonkurranse. Og mot slutten av året dukka sannelig Steffen Kverneland opp med fargehelsides ukentlige Amputerte klassikere i samme avis. Osloposten fulgte etter med stripekonkurranse, og andre aviser begynte også så smått å lukte på norske stripeserier. Og det beste med alle disse festivaler, utstillinger og konkurranser er at tegneserier begynner å bli vurdert som tegneserier, og vi slipper maset fra tidligere om at «tegneserier er kunst» og «nå er tegneseriene blitt voksne». Mye av æren her må tilfalle vår egen Morten Harper som gjør et glimrende og banebrytende arbeid i å skolere og dokumentere med sitt trebindsverk om tegneserier. Også Klassekampen, Arbeiderbladet og Dagbladet har nytt godt av hans innsiktsfulle journalistikk.

Når det kommer til utgivelsene, har året også vært særdeles vellykket. Vi fikk et nytt forlag, Jippi forlag, som gav ut en liten strøm av kvalitetsserier fra en ny generasjon serietegnere. Likeledes våknet No Comprendo Press til live etter en mindre skjønnhetsdvale, og fortsatte sine utgivelser med Christopher Nielsen i spissen. Gateavisas Psykose dukket også opp igjen etter flere år på asyl, og Bonnier/Semic/Egmont dro fram en <GEEK> fra skapet. Til slutt må også nevnes Bladkompaniets fortsatte satsning på norske innslag i sine etablerte utenlandske titler og Mykle/Fantasifabrikken fortsatte sin produksjon av historiedokumentasjon i layout/bilder/ord/serier. Over de fleste av de nevnte aktiviteter svever kulturrådet. Det er imponerende hvor mye et par hundretusen av skattebetalernes penger kan gjøre, og vi håper at bevilgningspotten til tegneserier økes ytterligere framover. Året i år gir løfter om en god framtid for de norske tegneseriene.

Likevel er det grunn til å være litt kritisk. De store forlagenes vilje til å satse på norske serier begrenser seg stort sett til seife stripeserier. Det er grunn til å frykte at sammenslåingen Bonnier/Egmont/Semic vil bety en ytterligere reduksjon i utvalget av serier. Egmont har knapt nok gitt ut norske serier, og har også tradisjonelt hatt strengere krav til økonomisk inntjening. Sjefredaktør Svein Erik Søland har imidlertid forsikret oss om at sammenslåingen innebærer en styrking av tegneserielinjen i forlaget, og vi håper jo han har rett. En måte å vise det på kunne kanskje være å satse på flere store norske prosjekter. Kvaliteten på norske serieskapere har aldri vært større enn nå. Med Egmonts penger i ryggen burde det være mulig å bære fram gode norske serier som også kan vise seg å ha kommersiell appell. Alt vi trenger er litt vilje til satsning og nytenkning. Det er verdt å merke seg at Norge tradisjonelt har vært et av de mest tegneserielesende land i verden. Det er også et faktum at vi er et av de få landene i verden som i dag opplever en optimisme med hensyn på tegneseriene. Ut i fra dette synes jeg faktisk det er merkelig at de store forlagene ikke er mer på banen.

Til slutt i min oppsummering må jeg for ordens skyld nevne at TEGN endelig også er i gang igjen. Et sterkt forsinket jubileumsnummer kom i vår, og nå altså nytt nummer. Vi fortsetter vår utgivelsestakt med to nummer i året, og lover å være der det skjer når det skjer. Samt kanskje presentere det et par måneder senere...

Erik Falk

Utenriksdepartementet følger norsk seriekunst

I forbindelse med visning av tegneserie-utstillingen SERINORD under den nordiske litteratursatsningen Zugvögel i Berlin i november i år, har Utenriksdepartementet gitt reisestøtte til de norske serieskaperne - og utstillerne - Arild Midthun, Steffen Kverneland og Bjørn Ousland. De tre blir i bevilgningsbrevet ikke bare behørig omtalt som «kunstnere». Det fastslås også at: «Utenriksdepartementet er oppmerksom på den økende kvaliteten hos norske tegneserieskapere de siste årene og ser positivt på at de får anledning til å vise sitt arbeid i utlandet.»
MH

Naken Modesty under Comics '97

Svenska Serieakademins årlige kongress ble avhold under bokmessen i Göteborg 30. oktober - 1. november. Hovedattraksjon var Robert Crumb, både gjennom utstilling av originaler fra hans bok om Kafka og et seminar hvor han deltok. TEGN kommer tilbake til denne hendelsen i neste nummer. Patrick McDonnell som lager Hundeliv deltok også på messen, og diskuterte sammen med utviklingssjefen på King Features Syndicate stripeserienes fremtid. Oppsikt vakte også avdukningen av et hittil ukjent Modesty Blaise-maleri av Jim Holdaway - maleriet viste frøken Blaise i 1:1 og helt avkledd.
Utmerkelsen Adamsonstatuetten ble i år utdelt til nederlenderen Marten Toonder for Tom Puss. Hans sønn Eiso Toonder mottok prisen og holdt et foredrag om hans fars seriekarriere.
En rekke serieutgivere og -forhandlere var tilstede ved messen. Forlagene Tago, Optimal Press, SEMIC Press og Alvglans, museet Comicland og biblioteket Serieteket. Dette var også stedet for den som ville kjøpe signerte Barks-litografier for fem tusen kroner stykket.
Det er veteranen Sture Hegerfors som er drivkraften i Serieakademin. Dette er ingen medlemsorganisasjon, snarere et organ for serie-eksperter. Ved Akademiets stand var også organisasjonen Seriefrämjandet sterkt representert. Foreningen er nå i ferd med å innhente forsinkelsene på medlemsbladet *Bild & Bubbla*, og har i underkant av tusen medlemmer.
MH

Onkel Skrues liv og levnet

Don Rosas omstridte bearbeidelser av Barksistisk kildemateriale har denne gangen resultert i en hel bok i «gullboktradisjon». Temaet er altså Onkel Skrues liv. Ihuga Rosafans har sikkert fått med seg seriene mange ganger tidligere, men boka inneholder også personlige kommentarer fra tegneren. Ellers konstateres at hele boka er satt i ekkel gammeldags maskintekst. Ifølge pålitelige kilder skal dette skyldes at håndteksteren ble syk allerede etter tre sider med Don Rosa. Siden Norges største serieforlag bare kjenner én håndtekster, var det ingen annen mulighet enn å ta skrivemaskinen fatt. Uansett, boka er sikkert grunn god nok for forlaget til å spandere årets ørtende norgesferie for Rosa.
En ekte Barksbok kommer også i år. Her har håndteksteren holdt helt ut gjennom alle de klassiske historier, og et meget godt forord av Fredrik Wandrup er det også blitt plass til.

På beina igjen

No Comprendo er på beina igjen etter en tid preget av stillstand og økonomiske problemer. Ettersom de øvrige Fidustegnerne stort sett bare gir ut samlinger med tidligere utgitt materiale, er det Christopher Nielsens hefter som er forlagets mest interessante. (Selv om også han ofte benytter anledningen til å resirkulere litt.) Hans julehefte med To trøtte typer er noe av det beste fra Nielsens hånd på lang tid (og det sier ikke lite). Neste No Comprendoutgivelse blir sannsynligvis nytt nummer av Fidus til våren. Det meldes om et lenge etterlengtet comeback: Hold Brillan!

Dagbladets seriekonkurranse

Vi gratulerer Jason med en velfortjent seier i Dagbladets seriekonkurranse med sin Stripete, samtidig som vi gratulerer Dagbladet for et meget godt tiltak. Blant de seks finalistene fant vi også de gamle kjenningene Ola Hegdal, Trygve Høiseth, Karine Haaland og Bjørn Ousland (som for sikkerhets skyld hadde hele tre serier med blant de 27 beste). I tillegg kom nykomlingen Vidar Eriksen inn på noe som visstnok lignet en 3. plass. Serien har i tillegg fått fast plass blant Dagbladets striper.
Jason jobber for øvrig for tiden på nummer to av hans mesterlige hefte Mjau Mjau. Heftet vil komme på Jippi forlag i løpet av 1998.

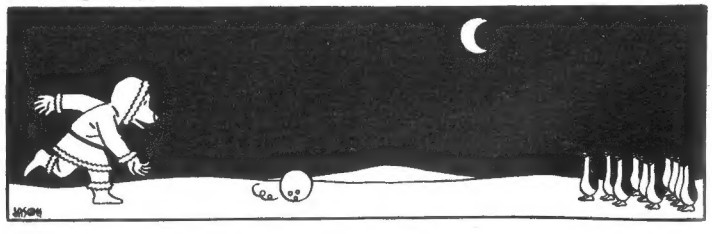

Optimal splitt

Det lille forlaget Optimal Press har med 25 album og 5 hefter utgitt siden starten i 1991 markerte seg kraftig på det svenske seriemarkedet. De fleste utgivelsene har vært svenske serier, men foruten norske Lomma full av regn har forlaget også oversatt flere finske serier.
Redaktør Ingemar Bengtsson - som TEGN traff på bokmesse i Göteborg - beskriver forlagets profil slik:
- Vi har utgitt unge svenske serieskapere - slike serier som ingen andre våger satse på. Det er forsåvidt ingen innholdsmessig fellesnevner, utover at seriene skal være gode.
Ved årskiftet omstruktureres forlaget. Bengtsson fortsetter med Optimal og serieskapere som Gunnar Krantz og David Liljemark, mens medredaktør Mikael Tegebjer tar med seg blant andre Mats Kjellblad, Johan Wanloo og Anders Westerberg til det nystartede Jemi.
- Oppdelingen vil skape en mer enhetlig profil på utgivelsene, hvor Jemi vil være det mest utpregete «mainstream», forteller Bengtsson.
Optimals utgivelser trykkes som regel i 1 500 eksemplarer. Bestselleren er stripesamlingen Gästa Grävlings saga med over 2 000 solgte eksemplarer. Lavt opplag og forseggjorte utgivelser tilsier lav fortjenestemargin, selv om seriene får kulturstøtte. Forlaget drives på idealistisk basis, men serieskaperne får royalties.
Bengtsson forteller at han stadig er på utkikk etter nye serier, også for oversettelser.
- Men det som fortjener å oversettes skal være minst like bra som de svenske seriene vi utgir. Dessuten forutsetter vår økonomi at utgivelsene får kulturstøtte.
MH
Optimal press, box 2408, 40316 Göteborg.
Telefon/fax +46 031-7757757

Hjärteblod omslag

Lykkeland

Det er ikke bare Dagbladet som har hatt seriekonkurranse. Også Osloposten hadde stripekonkurranse i sommer med innlevering godt etter Dagbladkonkurransen. Mange var med i begge konkurransene, og nivået var således høyt også her. Best likte juryen Trygve Høiseths Lykkeland. Vi gratulerer også han. Osloboere kan beskue stripa to ganger i uka i Osloposten. Andre kan møte figurene i Forresten.

finnfinnfinn

Jippi Forlag har imponert med å gi ut hele fem hefter i løpet av sine åtte første måneder. Neste hefte fra Jippi forlag er finnfinnfinn nr. 2 som kommer i februar. Heftet vil inneholde ytterligere innblikk i Finn Bjølseths liv og psyke. I hovedhistorien forsøker Finn seg som barnevakt. Som forrige gang inneholder heftet også noen meget sterke bihistorier som bekrefter Jens K Styves posisjon som en av de mest vitale serieskaperne i landet i dag.

Kara fra Sahara

Det har alltid vært nære sammenhenger mellom tegneserier og rock. Mykle og Fantasifabrikken har igjen vist dette ved å lage coveret til den siste plata til Kara fra Sahara. TEGN i tiden har hørt produktet og konstaterer at produktet følger kompromissløst i pønkens fotspor med rå versjoner av mer eller mindre klassiske rockelåter. På linernotesene kan vi lese om bandets frontfigur Mikkel Jakkeson (opplagt et pseudonym) at «han er både lur og hip på en gang». Ellers er besetningen i bandet Mel H på vokal og rytmeinstrumenter, og dessuten Bjørn Brum-Bjørnsen og Raggen Ulveus. Rock on!

Raptus '97
FESTIVALEN

Vellykket tegneseriefest i Bergen

Tekst av Morten Harper
Foto ved Øyvind Sagåsen

Raptus-festivalen ble et mangfoldig brytningspunkt mellom oppblåsbar Edderkoppen-dukke og seriefigur-kostymer, og obskur islandsk tegneseriekunst. Publikumstilstrømingen var imponerende.

Raptustoget marsjerer lystig gjennom Bergens gater.

I alt tusen personer var i følge arrangørene innom tegneserie-festivalen Raptus i Bergen helgen 13-15. juni. Hvitsnippstoner var feid ut av Grieghallen til fordel for Fantomet, Lucky Luke og likesinnede - og mest av alt nye norske og nordiske tegneserier.

Raptus-festivalen ble et talende uttrykk for serieentusiasters litt schizofrene forhold til sitt favoritt-medium. Her var både mer eller mindre selvbevisst camp-kommersialisme og forsøk på å etablere tegneserien som anerkjent kunstart. Festivalen ble således behørig åpnet av lederen for den internasjonale tegneseriefestivalen i franske

Angoulême, Francois Defaye. Han roste initiativet, og håpet på et godt samarbeid mellom Bergen og Angoulême.

Idealistisk

De til dels motstridende impulsene preger også festivalens navn. «Raptus» er forankret i det troskyldige Disney-universets Raptus von Ruppfigur, men har en mer rebelsk opprinnelse i følge festivalsjef Arild Wærness:

- Jeg ville ha et enkelt, velklingende navn. Ved en tilfeldighet kom jeg over et amerikansk seriehefte av typen vampyrserie med bad girl-art (erotisk ladede tegninger av skrekkinngytende kvinner, red. anm) som het nettopp «Raptus».

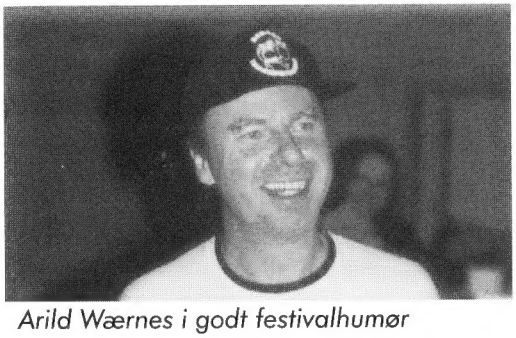

Arild Wærnes i godt festivalhumør

Wærness forteller at utgiftene ligger på femti tusen kroner, et i festivalsammenheng beskjedent beløp. Arrangementet er et resultat av idealistisk arbeid. Blant de største utgiftspostene har vært å frakte det norske serieskapermiljøet fra Oslo til Bergen. Det er forlagene som sammen med Norsk kulturråd finansierer festivalen.

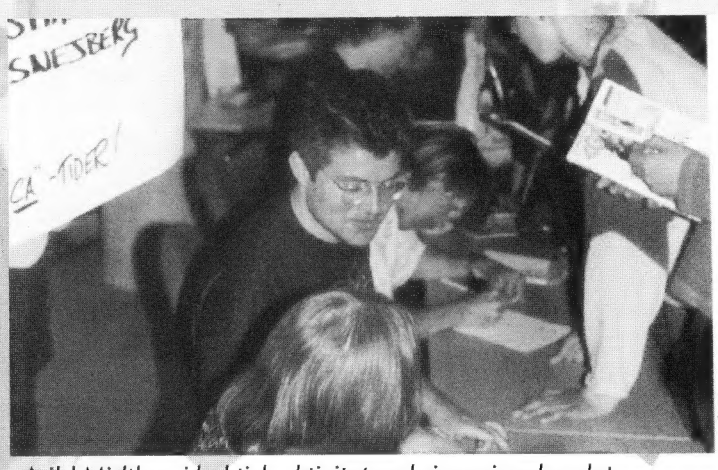

Arild Midthun i hektisk aktivitet ved signeringsbordet.

- Bergen kommune har vært svært forsiktig som støttespiller i år, jeg tror ikke de har sett hvilken mulig appell som ligger i en slik festival. Suksessen i år har imidlertid vist at festivalen er liv laga, og vi håper å kunne inngå i satsingen kulturby år 2000.

Serie-geek

Tema for årets festival var nordiske tegneserier, og vandreutstillingen SERINORD ble vist i Grieghallen denne juni-måneden. Under festivalen presenterte representanter fra alle de nordiske landene situasjonen for tegneserien i sitt land, og gjennomgangen viste ulikheter i typer serier, men også felles utfordringer. Ikke minst ble det fremholdt som et mål at samarbeidet utvides slik at seriene kan utgis i flere nordiske land for å skape et bredere økonomisk grunnlag.

Det var imidlertid lanseringen av et nytt norsk tegneserieblad som tiltrakk mest oppmerksomhet i Bergen. Bladet Geek omfatter foruten humorstriper i hefteform også en CD-Rom og hjemmeside på internett. Bak bladet står Norsk strek, som også produserte seriesuksessen Pyton. Foruten i Norge, skal Geek utgis i Sverige og Finland.

En geek er i følge redaksjonen «mennesker som liker å lese tegneserier, se på filmer, drive med datamaskiner, surfe på nettet og oppleve store kulinariske opplevelser nede på gatekjøkkenet,» og må visstnok ikke forveksles med den noe belastede betegnelsen «nerd».

For denne målgruppen presenterer bladet lettbeinte humorstriper og vitsetegninger, og dataparodier som operativsystemet «husmorwindows».

Proffe GEEKs på rekke og rad. Fra venstre Arild Midthun, Øyvind Sagåsen, Tore Strand Olsen, Walters, Frode Øverli, Dag Kolstad og Bjørn Ousland.

Mersmak

Årets arrangement er andre forsøk for Raptus-festivalen, og i følge arrangør Wærness har årets suksess sikret gjentagelse. En mulig attraksjon neste år er Blueberry-tegneren Jean Giraud. I så fall er det bare å blåse støvet av Blueberry-samlingen og dra til Bergen.

Raptus-festivalen: Nesten for vellykket

Rundt tusen mennesker fant veien til Raptus-festivalen i Grieghallen. Tegneseriefestivalen ble en stor suksess, men publikumstilstrømningen var nesten i største laget for festivalen.

Av Øyvind Holen

Seriefestivalen er i etableringsfasen, og årets suksess er et klart signal om å fortsette satsingen. Som et arrangement for serieskapere er Raptus er unikt møtested, med imponerende oppmøte av den norske serieeliten. Men for den jevne serieinteresserte er Raptus fortsatt noe tynn, og årets festival var nesten litt for vellykket i så måte.

Spesielt tydelig ble dette på festivalens siste dag da en horde mennesker med søndagsfri tok turen innom. På dette tidspunktet var ikke programmet all verden for den nysgjerrige og moderate serieentusiasten. Teddy Kristiansen og en nordisk seriedebatt sto på dagsorden, noe som kanskje ikke er så interessant for den moderate serieentusiast. Kristiansen holdt en underholdende og informativ seanse, mens debatten stampet litt mer i motbakke. Verre var det at salgsbodene allerede var nærmest ribbet for godsaker, og at det ikke fantes noe alternativ til foredragene.

Hovedproblemet med Raptus er at det finnes lite alternativer dersom foredragene ikke frister. Det var også for få muligheter for å handle tegneserier, serier er jo først og fremst noe man vil ha i bokhylla og ikke høre på foredrag om. På søndag var serieutsalgene til Avalon og Valhall nærmest ribbet for interessant materiale, og det var svært lite salg av brukte tegneserier. Raptus fungerte bra for seriefanatikerne, men kunne vært langt bedre for å trekke inn nye fanatikere i folden. Salgsutvalget ble for lite, og savnet av et noe mer "folkelig" program var også påtakelig.

Raptus hadde ingen publikumsmagnet, ingen Bud Grace eller Don Rosa, som kunne trekke nysgjerrige. Nå viste det seg at dette faktisk ikke var nødvendig, men det manglet imidlertid noe som kunne holde gjestene i området i lengre tid. Jeg savnet et filmprogram med visning av serierelaterte filmer: Fantomet-filmen, "Crumb" og lignende snadder.

Enda viktigere er omsetningen av tegneserier. Neste gang må det bli mer salg av brukte serier, og seriebutikkene bør satse enda mer. Avalon/Valhall omsatte for fantastiske 20.000 kroner allerede og lørdag, mens serienovisene Kim Holm og Robin Knutsen også solgte serier for firesifrede beløp. Men for all del årets tegneseriefestival må beskrives som en suksess. Det er vanskelig å lage seriefestival, men Arild Wærness, Arild Midthun og alle de andre med Raptus fortjener mye ros for sin innsats. Jeg gleder meg til neste år!

Tissepause. Store deler av norsk tegneserieelite avbildet i en sving mellom Oslo og Bergen

BILDEKAVALKADE

Alle var der. Raptus trakk til seg store deler av Norges serieskapere, som denne billedserien viser. Men vi savnet blant andre Knut Nærum, Morten Myklebust, Tommy Sydsæter, Mikael Holmberg, Siri Dokken og Tor Bomann-Larsen. Kommer dere neste gang?

Av Øyvind Holen

Festivalgeneral Arild Wærness holder morsk oppsikt over festivalen i Grieghallen. Vel blåst, Arild!

Christopher Nielsen stilte med ferskt nummer av Weltschmerz og ufine nachspiel-historier. No Comprendos Espen Holtestaul var barnevakt for Fidus-gjengen i Bergen.

TEGN-redaktør Erik Falk (til høyre) får gode råd om tegneseriekunsten av Arild Midthun. Arild Wærness er ikke like interessert.

Anna og Lars Fiske tar sin tørn på No Comprendo-standen.

Journalist på jobb. TEGNs egen Morten Harper fikk tid til intervjuvirksomhet mellom slagene. Her faller gullkornene fra Teddy Kristiansen og Peter Snejbjerg.

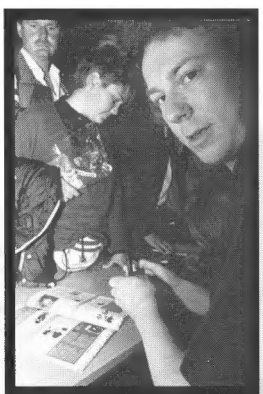

Tore Strand Olsen tegnet og signerte til blodet sprutet.

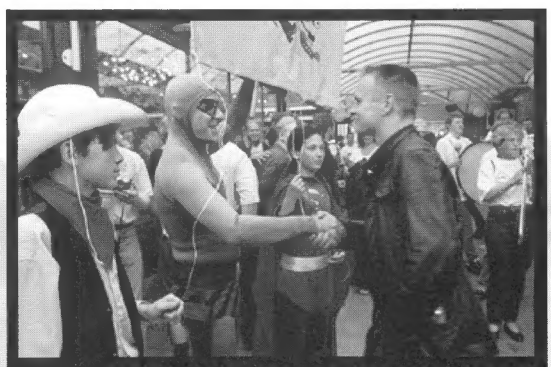

Fantomet Arild Wærness ønsker Ola Hegdal velkommen til Bergen. Sistnevnte var den ivrigste av deltakerne fra Raptusbussen i Raptus-toget.

De purunge serieskaperne Robin Knutsen og Kim Holm (begge 16) solgte bra på Raptus med sine selvutgitte serier "Omgomba" og "Mens Gud sover". Holm vakte også oppsikt med tegneseriemiljøets frekkeste sølvbukser.

BILDEKAVALKADE

Forresten-gjengen var mange på godt og vondt i følge festival-arrangørene. Her representert ved Tore Strand Olsen, Rune Borvik, Erik Falk og Knut Folke Gjermstad. Foran: Jens K. Styve, Jason og Maria Astrup.

Utdeling av 100 eksemplarer av en spesialutgave av "Tommy og Tiger'n" nummer hundre var blant de mest populære tiltaktene på Raptus. Sigbjørn Stabursvik deler ut til nærmest voldelige Tommy-fans.

Signering: Jason møter fansen i form av Aftenpostens Nazneen Khan. I bakgrunnen skuer TTV-sjef Tor Arne Hegna.

Sven Tveit og Jarle Grinde var svartkledd til stede.

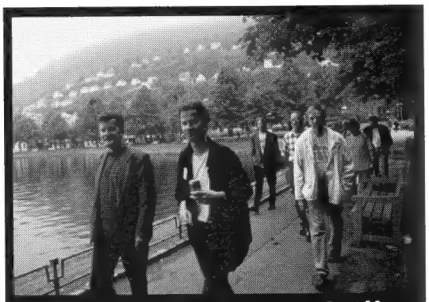

Waldemar Hepstein og Steffen Kverneland var naturligvis på plass på Raptus-festivalen. Herr Kverneland holdt en lavere profil enn siste festival da han mottok Raptus-prisen i noe animert stil.

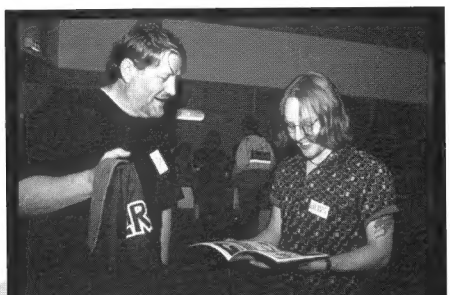

Dag Kolstad lanserte sitt tredje norske serieblad på Raptus med "Geek". Her undersøker Kristian B. Walters varene. Sistnevnte tjener forøvrig såpass bra på sin serievirksomhet at han likegodt tok inn på Hotel Norge, og takket nei til festivaltilbudet på Bergen gjestehus.

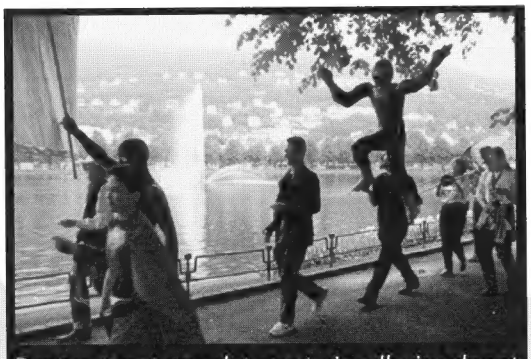

Raptus-toget var det mest visuelle innslaget under festivalen. Ola Hegdal var blant dem som lot seg rive med, men ingen slo Arild Wærness i Fantomet-drakta.

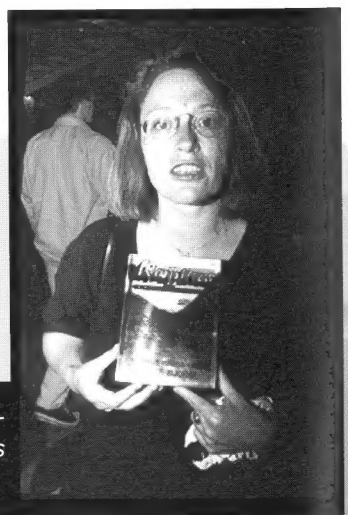

Fortjent Raptus-pris til Kulturrådets Tove Bakke.

Dikt-kritikk i ruter

Steffen Kverneland har laget nesten-tegneserier av Jan Erik Volds dikt.

Av Morten Harper

- Skruplene legges til side når jeg karikerer politikere, de er jo tross alt fienden, eller hva?

Det sier serietegneren Steffen Kverneland. Han har nettopp utgitt en tegneseriebearbeidelse av Jan Erik Volds dikt. Kvernelands samling av illustrerte Vold-dikt har fått tittelen Ikkje, og består av dikt fra Volds samlinger Elg, Ikke og Kalenderdikt. Verket utgis i oktober.

- Utvalget er ikke noen «Volds best of i følge Steffen», presiserer Kverneland. - Jeg har samlet de diktene der jeg fant visuelle muligheter.

- Det er en felles tematikk i diktene. Samlingen er en kritikk av det moderne Norge etter krigen, med fokus på hva som har skjedd med og i sosialdemokratiet.

Dermed blir det mange politiske karikaturer i Ikkje, for øvrig et område Kverneland er fortrolig med som fast politisk tegner i Nationen. Kverneland er blitt beryktet for sine kompromissløse - barokke - karikaturer, og yndlingsofret er Rune Gerhardsen.

- Du kan vel si det slik at han er min hovedfiende Han har alltid vært streng mot de svake - en holdning som er motsatt av sosialisme. Hans politiske profil er misforstått. Og ikke minst har han et dumt oppsyn som er velegnet å karikere.

Samspill

Som serieskaper er Kvernelands varemerke radbrekking av andres litterære verker. Denne gangen skal imidlertid tekst og bilde bygge opp om hverandre.

- Bildene mine skal ikke forvrenge Volds tekst, de skal forhåpentligvis utdype den. Jeg mener Vold er en krass og presis satiriker, og føler meg hjemme i hans skildringer og univers. Det at vi har samme sans for humor og satire har gitt et godt samarbeid.

Vold har i følge Kverneland sett på illustrasjonene etterhvert som de er laget, og gitt kommentarer. Håpet er at utgivelsen skal være en bearbeidelse som fornyer diktene. Tegnestilen varierer fra dikt til dikt, fra typiske Kvernelandskraveringer, via en mer fotorealistisk stil til skarpe sort/hvite kontraster.

- Det er et mål å gi hvert dikt et eget uttrykk. Dels er det for å gi leseren variasjon, slik at boken ikke blir monoton. Men grepet er også gjort for min egen del. Dette er et nytt format å arbeide i, og gir en frihet som det er interessant å utforske ved å prøve noe nytt.

Tegneserie?

I motsetning til hans amputasjoner av litterære tekster, har Kverneland denne gang ikke fått gjennomslag for at han lager tegneserie. Det betyr null produksjonsstøtte fra Kulturrådet, og boken faller også utenfor innkjøpsordningen for skjønnlitteratur. Kverneland selv mener Ikkje er tegneserie så god som noen norsk klassiker som Bustenskjold, hvor også tekst og bilde er atskilt.

- Det er for så vidt ikke så farlig med selve definisjonen. Men jeg synes det er merkelig at Ikkje ikke oppfattes som tegneserie. Det som i alle fall er viktig er at et slikt blandingsprosjekt kan være med på å få tegneserien ut av «ghettoen», ved at mediet blandes med andre kulturelle impulser.

Made in Denmark

Det er deilig å være dansk i Noreg: Peter Snejberg hviler tenksomt på Teddy Kristiansens skulder(foto: Ø. Holen)

Danskene Teddy Kristiansen og Peter Snejbjerg har som eneste nordiske serieskapere stjernestatus på det fremtrende amerikanske tegneseriemarkedet.

Av Morten Harper

- Man må ikke tro det er noen gullgruve å arbeide for amerikanske forlag, men det er fullt mulig å leve bra av å være serieskaper. Det hevder den danske serieskaperen Peter Snejbjerg, som sammen med sin kollega Teddy Kristiansen var tilstede ved årets Raptus-festival. De er begge med i vandreutstillingen SERINORD, og har etablert seg som tegnere for amerikanske forlag, i første rekke det trendy Vertigo. Særlig Kristiansen er med sin tøffe design blitt populær blant serieleserne.

Kristiansen forteller at betalingen per side ligger mellom 1 200 og 1 800 kroner. I tillegg kommer eventuelle royalties. Han bruker rundt seks uker på å tegne et vanlig 24 siders hefte. Dette gjør det mulig å leve bra som serieskaper, og de slipper begge å lage reklame eller lignende illustrasjoner som de fleste norske serieskaperne må gjøre.

Witchcraft, tegnet av Snejberg

- Det amerikanske markedet er stort med et interessant potensiale, forteller Kristiansen.
- Superheltene dominerer kommersielt sett, de andre seriene utgjør en beskjeden del av markedet. Men seriene selges også utenfor USA, og en amerikansk utgivelse er således egnet for å nå bredt ut. Min hovedserie *House of Secrets* selger rundt 30 000 eksemplarer.
- *Books of Magic* selger omkring 40 000, supplerer Snejbjerg.

Kunstnerisk frihet

- Det amerikanske tegneseriemarkedet er svært kommersielt rettet. Innsnevrer dette de kunstneriske mulighetene?
- Nei, i alle fall ikke nevneverdig, fastslår Kristiansen kjapt. Han viser til serien *House of Secrets* som han og manus-

forfatteren i samarbeid har tatt initiativ til og utviklet, og som de selv eier - fortsatt en sjeldenhet i USA.

- Det har kanskje sammenheng med at Vertigo-serienes blanding av skrekk og eventyr er den typen serier jeg ønsker å lage. Og jeg opplever stor frihet til å eksperimentere med tegnestil.

Snejbjerg er mer skeptisk, og mener han ikke har mulighet til å lage det han vil, seriene må tilpasses forlagets profil.

- Jeg oppfatter ikke *Books of Magic* som min serie, det er først og fremst en jobb.

- Redaktøren er mer aktiv enn vi er vant med i Europa, den kunstneriske kontrollen er imidlertid ikke stram. Tegnerne opplever for øvrig mindre innblanding enn manusforfatterne. Enkelte redaktører ønsker å prege seriene med, hva skal vi si, deres visjon.

Både Kristiansen og Snejbjerg arbeider i Danmark, og kommuniserer med redaktør og forfatter via telefon og post.

- Det varierer hvor detaljert forfatterne angir hva de ønsker vi skal tegne, sier Kristiansen.

- Noen beskriver hver enkelt billedrute i detalj. Andre er mer omtrentlig. Du kan si det slik at tegneren er et filter for forfatterens assosiasjoner, når man skriver kan man lett få mange assosiasjoner og se for seg ting i et bilde som ikke vil fungere når det er uttegnet. Slik sett griper vi som tegnere inn i seriens utforming.

Trendy design

Kristiansen har vekket oppsikt med sin tegnestil, som særlig har hentet impulser fra europeisk new wave og amerikanske Frank Miller. Han har imidlertid alltid tilført egne elementer, og stilen kjennetegnes av en særegen design. Han har også eksperimentert med malte serier, en teknikk han mener gir store muligheter for å skape stemning gjennom fargebruken.

IN THE LAND OF BEYOND AND APART...
...THREE GATHER. THE THREE WHO ARE ONE. WITCHES ALL.
THE FAINTEST ECHO HAS REACHED THEIR EARS. URSULA'S PLEA, FILLED WITH HATE AND HURT AND DESPERATION ENOUGH...
...TO TRANSCEND REALMS.
HE MUST PAY. HE MUST. COOTH. KILLER!
URSULA WAS OUR SISTER.
OUR DAUGHTER.
SHE WAS A CHILD, IS ALL SHE WAS. AND CHILDREN DIE.

Witchcraft, i Teddy Kristiansens strek etter manus av James Robinson.

- Målet er å finne et uttrykk som er så klart og enkelt som mulig. Jeg vil minimalisere til akkurat det antall linjer som er nødvendig for at leseren skal avlese det som skildres.

Kristiansens favoritt blant sine serier er *House of Secrets*. Serien er skrevet av Steven T. Seagle, og er et psykologisk drama. Seriens overordnede metaforiske grep er at figurene er «hemmelighetsfulle hus», og historiene er forsøk på å åpne dørene inn i dem. Tegnestilen er her mer røff, europeisk orientert i slektskap med Mattotti og Bezian.

Kristiansen hovedverk er imidlertid *Sandman Midnight Theatre*, hvor han blant annet samarbeidet med forfatteren Neil Gaiman. Den populære Sandman-figuren - som er drømmenes konge - var i sin opprinnelige versjon en sofistikert detektiv, og i denne serien møtes de to figurene. Serien utmerker seg med Kristiansens malte bilder, holdt i en atmosfæresterk bruntoning. For

Teddy Kristiansen

- Født i 1964.
- Selvlært tegner som debuterte i det danske tegneseriemagasinet *Kulørte Sider* i 1986. Frem til 90-tallet arbeidet han først og fremst med tegnefilm.
- I 1992 bidro han til *Tarzan*, som ga ham en nominasjon til den amerikanske tegneserieprisen Eisner Awards. Dette førte ham i kontakt med amerikanske forlag og serier som *Sandman* og *Grendel*.
- Kristiansen arbeider nå fast for amerikanske forlag og likeledes med et prosjekt for et fransk forlag. Han er bosatt i København og har arbeidspult i tegnestuen Pinligt Selskab.

Peter Snejbjerg

- Født i 1963.
- Snejbjerg er utdannet ved Kolding Kunsthåndværkerskole.
- Han debuterte som serieskaper med korte historier i flere magasiner, og i *Kulørte Sider* laget han på 80-tallet føljetongen *Hypernauten*.
- Som Kristiansen bidro Snejbjerg til Tarzan i 1992. Året etter tegnet han eventyrserien *The Children's Crusade* som førte ham videre over i hans hovedbeskjeftigelse, *Books of Magic*.
- Snejbjerg arbeider ved tegnestuen Gimle i København.

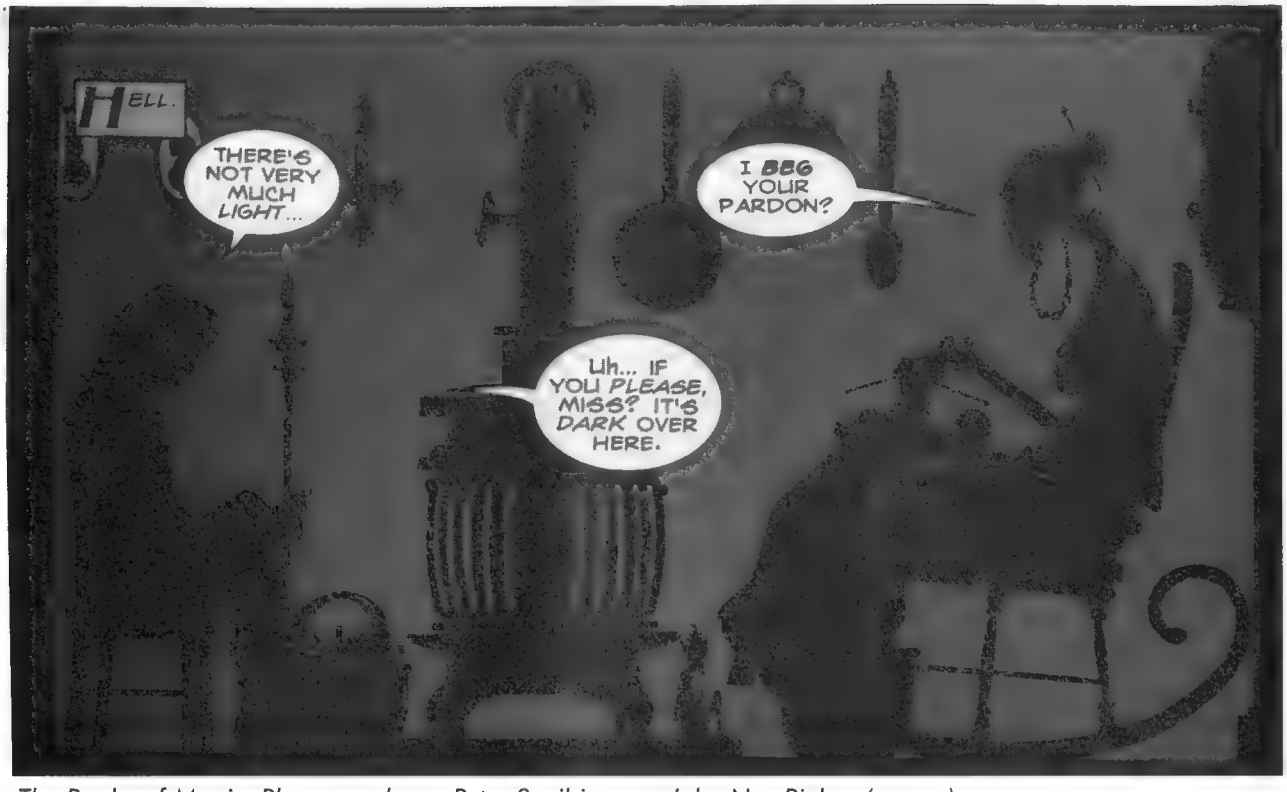

The Books of Magic: Playgrounds, av Peter Snejbjerg og John Ney Rieber (manus)

øvrig har han tegnet en serie med kultsuperhelten Grendel, og historien *Supermann i Norge* hvor den kjente superhelten legger Vigelandsparken i ruiner under en slåsskamp med de norske tøffingene Blåfrost og Uvær.

Skrekk

Snejbjerg er blitt sammenlignet med den amerikanske eventyrmesteren Richard Corben, på grunn av sine forsøk på å skape dybde i tegningene. I følge ham selv, søker Snejbjerg etter en realistisk stil, og tegner i tynne, presise streker. Han har forsøkt å bevege seg vekk fra Corben-impulsene. Den karakteristiske stilen med tung skyggelegging er velegnet til Snejbjergs favorittgenre; skrekkserier.

Snejbjerg har mest sansen for syklusen han tegnet i Sandman-etterfølgeren *The Dreaming*, kalt *The Goldie Factor*, hvor settingen er en krangel mellom ikke ukjente Cain og Abel. Serien utmerker seg med avstemt blanding mellom humor og skrekk.

Books of Magic er Snejbjergs fremste serie, og han har illustrert en rekke hefter i denne eventyrserien. Serien skildrer ung-gutten Timothy Hunter som har magiske evner og beveger seg i fantastiske miljø. Ofte er imidlertid den ytre handlingen overførte antydninger om det som er gjennomgangstema; Hunters oppvekst og modning som person. Snejbjergs første hovedverk var *Hypernauten*, en surrealistisk science fiction-serie.

Mythos the Final Tour, tegnet av Peter Snejbjerg etter John Ney Rieber.

Drømmenes bibliotek

Intertekstualitet i SANDMAN™

Av Arild Tørum

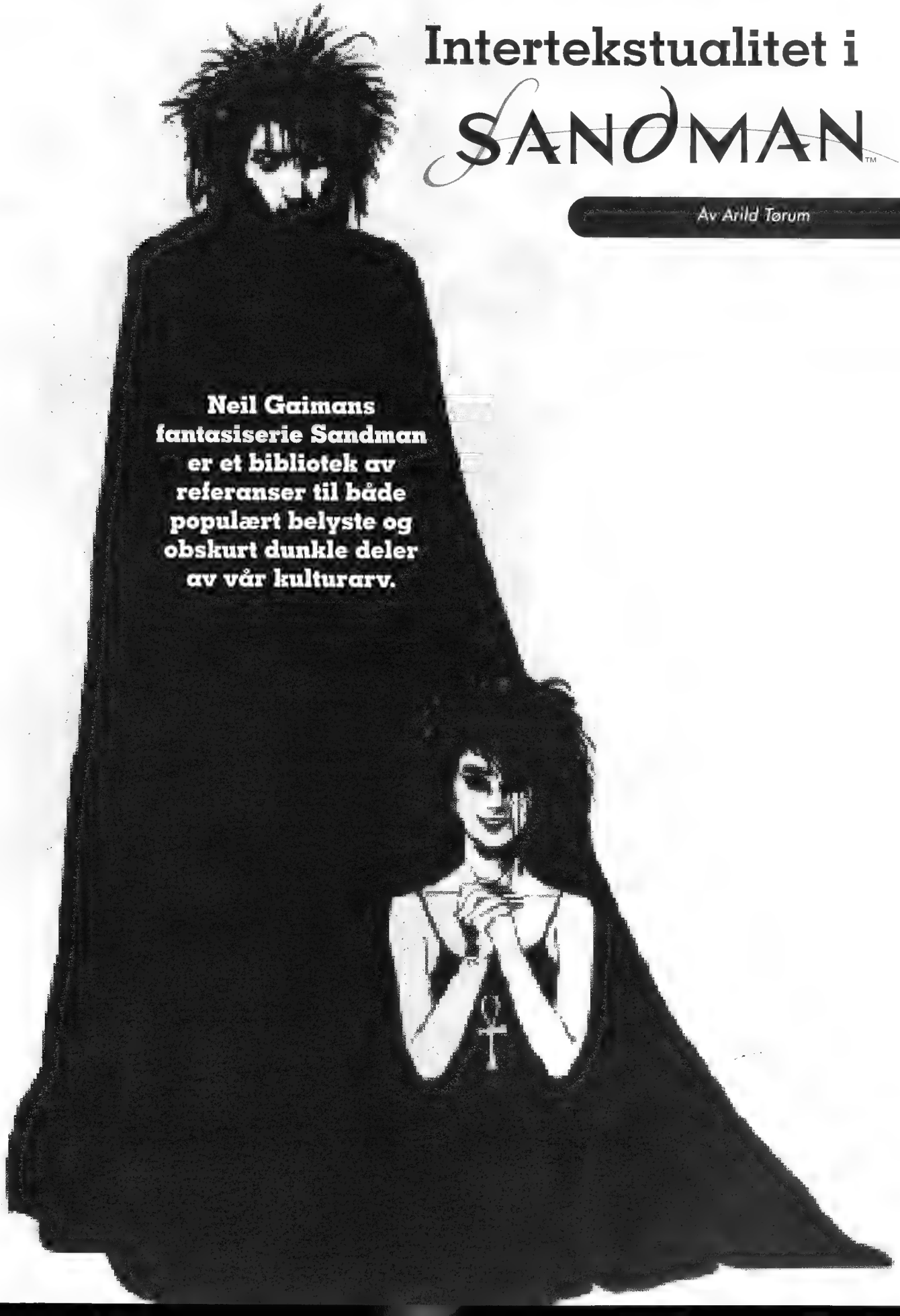

Neil Gaimans fantasiserie Sandman er et bibliotek av referanser til både populært belyste og obskurt dunkle deler av vår kulturarv.

En av bipersonene i Neil Gaimans berømte serie Sandman heter Lucien, og er bibliotekar i Drømmenes Bibliotek. Han har en mer fremtredende rolle enn den som er bibliotekarer flest til del, og kan nok stort sett regnes som den nestkommanderende i Drømmens Rike. I den korte historien "The Castle", som kan finnes som en slags prolog i bok nummer ni, "The Kindly Ones", uttaler Lucien følgende kraftige påstand:

"I ran across a book recently which suggested that the peace and prosperity of a culture was solely related to how many librarians it contained. Possibly a slight overstatement."

Denne vektleggelsen av bibliotekarens, og dermed også bibliotekenes, rolle er etter min mening symptomatisk for hele serien. Sandman er nemlig først og fremst en serie om fortelling og historier; det er heller ingen tilfeldighet at en av Drømmekongens andre titler er "The Prince of Stories". I en av historiene i "World's End" presenterer han seg selv som "Just one with an...interest...in tales". Neil Gaiman har selv uttalt at Sandman handler om fortelling, og serien er preget av Gaimans kjærlighet til fortellerkunsten og litteraturen.

G.K.Chesterton og Gilbert – ser du familielikheten? (Ill.: James Gunn / Mike Dringenberg)

Det bør derfor ikke komme som en overraskelse for noen at Gaiman har benyttet seg av elementer fra verdenslitteraturen så vel som fra tegneseriehistorien i løpet av de 75 Sandman-heftene. Han har lånt og stjålet flittig fra klassisk litteratur og mytologi, han har hentet ideer og inspirasjon fra Bibelen, og han har skrevet om historiske personer som keiser Augustus og Robespierre. Når en kunstner bruker elementer fra andre kunstverk i sine egne verker, kalles dette intertekstualitet; det er snakk om bånd som strekker seg fra en tekst til en annen.

Legender

Et godt eksempel på dette er Gaimans bruk av den gamle greske legenden om Orfeus og Eurydike, som danner grunnlaget for "The Song of Orpheus" i samlingen "Fables And Reflections". I denne historien gjenforteller Gaiman denne velkjente myten, som har blitt brukt av mange europeiske forfattere opp gjennom litteraturhistorien, uten å legge til mye mer enn at han knytter inn De Uendelige i fortellingen.

Enda mer typisk er det kanskje når han legger inn mindre historier i sine egne fortellinger. I bok nummer 8, "World's End", er det en historie om Hob Gadling, mannen som nekter å dø. I denne historien er det også med en annen udødelig, en liten indisk blindpassasjer som forteller en historie om en konge som gir en udødelighetsfrukt til sin yndlingshustru. Hustruen gir frukten videre til sin elsker, som deretter gir den til sin elskerinne, hvorpå hun gir den tilbake til kongen, som innser at han har blitt bedratt, hvorpå han dreper de elskende, spiser frukten og forlater sitt kongerike. Denne lille fortellingen er en av de mange som fortelles om den store indiske poeten Bhartrihari, som forklarer hvorfor poeten valgte å forsake verden og ble asket.

Det følgende er en liten anekdote fra den kinesiske taoisten Chuangtze's bok:

Chuangtze fisket i P'u-floden da to

høytstående utsendinger fra kongen av Ch'u kom og overbrakte ham følgende budskap: "Vår konge ønsker at du skal overta den øverste stilling i hans rike."
Uten å legge fra seg fiskestangen, og uten å snu seg mot dem sa Chuangtze: "Det er blitt meg fortalt at det i Ch'u-riket finnes en hellig skilpadde som har vært død i tre tusen år. Kongen oppbevarer den svøpt i et klede i en kurv i tempelhallen. Hva ville mon denne skilpadden foretrekke hvis den hadde noe valg: å være død og bli oppbevart i et tempel der dens ben blir omfattet med hellig ærefrykt, eller å være levende og slepe halen gjennom mudderet?"
De to høytstående utsendingene svarte: "Den ville foretrekke å være levende og slepe halen gjennom mudderet."
Chuangtze sa: *"Vend tilbake og si at også jeg foretrekker å slepe halen gjennom mudderet."*
Denne anekdoten finnes, i en litt forandret versjon (skilpaddeskallet er blitt til et tigerskinn, og kongen har blitt president Teddy Roosevelt), også i "World's End", i fortellingen om "The Golden Boy", om en ung gutt som blir president i USA.

ALAS, HIS WIFE WAS AS UNFAITHFUL AS ANY WOMAN, AND SHE HAD A LOVER, WHO WAS A CAPTAIN OF THE PALACE GUARD.
AND THAT NIGHT, BECAUSE SHE LOVED HIM, SHE GAVE HER CAPTAIN THE FRUIT OF LIFE.
THERE WAS A PROSTITUTE IN THE TOWN-- NOT A RAGGEDY-ARSED PROSTITUTE, BUT A COURTESAN, LIKE THEY HAD IN THOSE DAYS-- WITH WHOM THE CAPTAIN WAS INFATUATED, AND WHOSE FAVORS HE BOUGHT WITH GEMS AND GOLD AND SILVER THAT HE COZENED FROM THE QUEEN.
AND TO HER HE BROUGHT THE FRUIT, UNTOUCHED.
SHE WAS VERY BEAUTIFUL BUT SHE WAS UNCERTAIN ENOUGH OF THE FRUIT, AND OF ITS PROVENANCE, AND DESIROUS ENOUGH OF EARTHLY REWARD, TO HIE HERSELF TO THE PALACE.
SHE OFFERED THE FRUIT TO THE KING.
HE TOOK IT FROM HER, AND, ONCE SHE HAD TOLD HIM HOW SHE HAD OBTAINED IT, ORDERED HER TO BE REWARDED.
THEN HE HAD THE QUEEN AND HER LOVER BROUGHT TO HIM, AND HAD THEM BOTH KILLED --WITHOUT TORTURE, THOUGH, FOR HE HAD LOVED HER MORE THAN LIFE ITSELF.
HE DRESSED HIMSELF IN THE CLOTHES OF THE POOREST BEGGAR IN HIS REALM, AND, MAKING HIS BROTHER KING IN HIS STEAD, HE LEFT THE PALACE.
HE ATE THE FRUIT, AND WALKED OUT OF THE CITY INTO THE RUKH, NEVER TO BE SEEN AGAIN.
13
En udødelig misogynists fortelling, fra World´s End (ill: Michael Zulli)

Historisk

Gaiman benytter seg som nevnt også av historiske personer. Fortellinger som "Three Septembers And A January", "August" og "Thermidor" handler henholdsvis om mer eller mindre berømte figurer som Keiser Norton den 1. Av de Forente Stater, den romerske keiser Augustus og de franske revolusjonslederne Robespierre og St. Just. De historiske begivenheter som omhandles er i det store og hele korrekte; Gaiman pleier å foreta en viss research før han skriver en slik historie.

En av de mest fascinerende referansene til historiske personer gjelder den engelske forfatteren G. K. Chesterton. Chesterton, som er mest kjent for detektivfortellingene om en landsbyprest ved navn Father Brown, samt spionfortellingen "The Man Who Was Thursday", er helt klart en av Gaimans favoritter. Han siteres helt i starten av "World's End"-samlingen og helt til slutt i "Season Of Mists" gjengis et sitat fra en bok han aldri skrev, fra Drømmenes Bibliotek. Den aller mest ærefulle referansen til Chesterton er imidlertid Fiddler's Green.

Fiddler's Green er en av de fremste bifigurene i Sandman, spesielt i "The Doll's House", og han er helt tydelig basert på Chesterton; han kaller seg Gilbert, som var Chestertons fornavn, og av utseende ligner han også veldig på den omfangsrike engelske forfatteren.

Fra Shakespeare til Moore

Den historiske personen som går igjen mest i Sandman er kanskje den ikke ukjente engelske forfatteren William Shakespeare. Han opptrer først som ukjent skuespiller og forfatter sammen med Christopher Marlowe i "Men of Good Fortune" i "Doll's House"-sekvensen, hvor Morpheus foreslår at de kan inngå en avtale. I samlingen "Dream Country" dukker han opp igjen, og her refereres det også flittig til et av hans skuespill, for denne gangen fremfører han og skuespillertruppen

hans "A Midsummer Nights Dream" med alvenes konge og hans dronning blant publikum, og med Morpheus som vert. Det er også Shakespeare som får æren av å avslutte hele serien, i Sandman nr. 75, "The Tempest".

Fortellingene om Shakespeare er sentrale for Sandman, samtidig som ingen av dem er direkte knyttet inn i noen av de lange hovedhistoriene. Disse fortellingene handler nettopp om det Gaiman er mest opptatt av; fortellinger og fortellere, og selve kunsten å fortelle, et tema som også er sentralt i en av mine øvrige favoritter i serien, "Calliope", der Gaiman bruker den gamle greske forestillingen om de ni muser til å behandle skriveprosessen.

Fra tegneserienes verden refererer Gaiman oftest til sin landsmann og mentor, Alan Moore, som han selv har sagt er hovedårsaken til at han skriver tegneserier. Ganske tidlig i serien benyttet han seg av John Constantine, en figur som ble skapt av Moore i løpet av hans legendariske *Swamp Thing*-serie. En av Sandmans aller viktigste bipersoner er dessuten ravnen Matthew, som er en reinkarnasjon av Matt Cable, en sentral figur fra *Swamp Thing*, der han var gift med Abigail Arcane.

Gaiman følger også Moores eksempel når han inkorporerer de gamle DC-figurene Kain og Abel i serien. Disse to brødrene, Adams sønner, var opprinnelig gjennomgangsfigurene i skrekkheftene "House of Mystery" og "House of Secrets" , og ble brukt av Moore i Swamp Thing fordi det var i "House of Secrets" i 1972 at Sumpvesenet første gang så dagens lys.

Gaiman kjenner selvsagt godt til Swamp Thing; han har fortalt at det var "Swamp Thing" nr. 28 som i sin tid fikk ham til å innse hvilke kunstneriske muligheter som lå i tegneseriemediet, som han inntil da hadde avfeid som lite interessant. Gaiman skrev også introduksjonene til flere av bøkene da det engelske forlaget Titan på slutten av 80-tallet utga hele Moores Swamp Thing samlet.

1001 Natt

Jeg nevnte tidligere at Gaiman benyttet seg av gresk mytologi for historien om Sandmans sønn Orpheus. I en av de aller beste historiene i hele serien, "Ramadan" gjør han bruk av den fantastiske arabiske eventyrsamlingen "Tusen og en Natt". Denne historien er imidlertid Gaimans egen, men hovedpersonen er kalif Haroun El-Raschid, som figurerer i mange av fortellingene i "Tusen og en Natt", og det hele historien dreier seg om er byen Baghdad slik den fremstår i disse historiene, en by full av mirakler og skjønnhet. Flere av eventyrene i samlingen refereres også til, som eventyret om pukkelryggen og fiskebeinet.

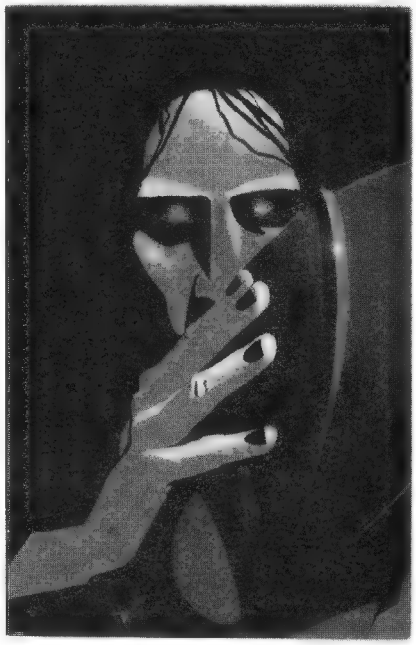

Avslutningen på fortellingen, i vår tids mer prosaiske Baghdad, kommenterer nok en gang fortelling og fortellerkunst.

Hyllest til fortellingen

Mange tegneseriekjennere har etter hvert opparbeidet en litt nedlatende holdning til Gaiman og Sandman. De må riktignok erkjenne at det er en god serie, og dessuten at den har åpnet nye dører for tegneserien som medium, men de liker ofte å hevde at Gaiman ikke er særlig nyskapende, at hans beste verker er samarbeidene med McKean, og videre at det er McKean som er den dyktigste av de to.

Jeg er ikke enig. Her har vi den tradisjonelle forakten for det som er lett tilgjengelig som så ofte viser seg i dette århundrets kunstkritikk, og som vi for eksempel ser i modernistenes ostrakisering av figurative kunstnere innen malerkunsten. Sandman er, tross alt, relativt enkelt å forstå, og ikke altfor narrativt komplekst, selv om det på mange måter er en sofistikert serie. Derfor kan den ikke være virkelig bra.

Personlig mener jeg derimot at Sandman er slik den er fordi den forsøker å fortelle historier slik historier alltid har blitt fortalt. Serien er en hyllest til det å fortelle, og til store fortellere fra Homer og Sheherazade til Shakespeare og Alan Moore. Den er stort sett ganske tradisjonell, narrativt sett, men den er samtidig noe helt annet enn det som pleide å være standard innenfor tegneserieindustrien i USA, og seriens suksess viser helt klart at det finnes et publikum for tegneserier som ønsker noe mer enn superhelter som slår hverandre i bakken om og om igjen.

Aller mest viser den at god fortellerkunst er det viktigste, uansett medium eller genre.

Skrekkforfatteren Stephen King har i forordet til en av sine bøker skrevet følgende: "The Tale, not he who tells it." Jeg ville heller si akkurat det motsatte: "The Teller, not the Tale." For det er fortellerens stemme som er avgjørende for om vi gidder å bruke tid på en fortelling.

Og det er nettopp derfor at Gaiman, som Shakespeare gjorde før ham, og Tarantino gjør i sine filmer, kan stjele eller låne stoff og ideer fra tidligere verker, for det er deres måte å fortelle dem på som gjør disse historiene store, selv om de av og til kan være rett og slett banale i seg selv.

Dersom man vil vite mer inngående om hva som skjuler seg under overflaten i Gaimans univers, kan man ta en titt på den omfattende websiden The Annotated Sandman, kompilert av Greg Morrow, med addresse: http://theory.lcs.mit.edu/~wald/comics.html

Når tegneserien blir voksen, v. 2.01

Gamle helter må gi plass for nye skikkelser som setter spørsmålstegn ved sin egen og medfigurenes roller når «tegneserieromanene» nå lander i det norske seriemarkedet.

Av Morten Harper

Med antologien Inferno og bokvignetten «Tegneserieroman» gjør moderne amerikanske serier sitt definitive inntog på det norske tegneseriemarkedet. Her møter vi en ny type tegneseriefigurer; antihelter med rot i skrekkgenren. Seriene er et tidsbilde på det moderne samfunnets angst og mareritt, med bred referanseramme til kunst og kultur langt utenfor tegneserierutenes verden.

Seriene varsler ikke bare en ny kurs for heltene. De varsler også en ny bølge voksenserier. Serier for voksne ble et fenomen i Norge på 80-tallet, anført av antologiene Comix og Epic, og flotte album av europeiske storheter som Claude Auclair og Enki Bilal. Voksenseriebølgen i Norge var fremfor alt europeisk, den var estetisk ambisiøs og ofte politisk bevisst - seriene var barn av 68-opprøret i Frankrike. Markedet for voksenseriene i Norge falt sammen etter 1987. Nå er albummarkedet tilnærmet utradert med unntak av klassikere som Asterix, Lucky Luke og Sprint.

Forlaget Bladkompaniet har gradvis introdusert de nye seriene gjennom heftet Magnum og en egen bokutgivelse av serien Sandman. Seriene som introduseres stammer i all hovedsak fra det amerikanske forlaget Vertigo som de siste årene har utgitt en rekke utfordrende tegneserier.

Utgivelsene er beskjedne i opplag. Magnum-heftene hadde et opplag på tyve til tredve tusen - av Inferno trykkes seksten tusen. Forlaget legger ikke skjul på at det er et nytt område de nå har forsøkt å trenge inn på. Redaktør Sigbjørn Stabbursvik medgir at de vet lite om hvem som har lest Magnum-heftene. Han konstaterer at det norske tegneseriemarkedet først og fremst er et massemarked, hvor man legger vekt på lav pris, med høyt opplag og ditto returandel. Seksten tusen er bare tiendeparten av det Donald Duck & Co. spres i hver uke.

Tegneserieroman-bøkene trykkes i 3 000 eksemplarer. I sommer ble fire bøker sluppet på en gang, tre fra Neil Gaimans Sandman-univers samt serien Predikanten. Utgivelsene er forseggjorte med ordentlig innbinding, kvalitetspapir og ditto trykk. Det redaksjonelle arbeidet for øvrig holder høy standard. Men også prisen er standsmessig - i tegneseriesammenheng - fra kroner 148,- til 198,-. Satsingen vil vise om det finnes noen tusen modne seriekjøpere - både privatpersoner og det offentlige (biblioteker) - som ikke allerede har anskaffet seriene i amerikansk utgave. Det kan bli starten på en aldri så liten boom for voksenseriene i Norge - eller deres definitive fall (ja, folkens, dette er tid og sted for litt patos).

Drømmekonge

Det er serien Sandman som har åpnet det norske markedet for seriene. Den første utgivelsen av Sandman-boken er utsolgt, og serien har fått stor oppmerksomhet. I seriens hjemland var den for øvrig Vertigos flaggskip inntil den ble avsluttet i fjor, noen av heftene solgte i så mye som en halv million eksemplarer.

Forfatteren Neil Gaiman har selv beskrevet ideen bak Sandman slik (i magasinet Billedstorm): «Jeg forestilte meg en serie som ikke var skrekk, ikke fantasy, ikke superheltserie - men en blanding av alle tre genre. En serie hvor grensene var like utflytende som i en drøm... På denne bakgrunnen ville jeg skrive en historie som kunne lede hvor som helst - fra virkeligheten til det surrealistiske - fra det mest hverdagsaktige til det mest gruoppvekkende!»

Serien omhandler det å fortelle og det som er grunnen til at noe fortelles; menneskers søken etter mening i tilværelsen. Drømmekongen Sandman er for Gaiman et redskap til å lage parafraser over verdenslitteraturen og til å fortelle historier om visjoner og lengsler.

Serien har variert mellom lengre sykluser og løst sammenhengende enkelthistorier. Ambisjonene og oppfinnsomheten er stor, den siste historien omhandler for eksempel Shakespeares person og forfatterskap. Gaiman savner imidlertid forfatterforbildet Alan Moores språklige kraft og evne til å skape komplekse fortellerstrukturer.

Bladkompaniet har nå utgitt syklusene Dukkehuset og Nøkkelen til Helvete, samt spin off-serien Død: Prisen for et liv.

Skummelt dukkehus

Dukkehuset er Gaimans andre Sandman-syklus, og holdt for å være den første som viste seriens særpreg og kvaliteter. Det må vel sies å være en korrekt observasjon, ikke minst fordi Sandman-figuren her inntar en mer tilbaketrukket rolle, og lar mer eller mindre vanlige mennesker dominere rutene. Gaiman lykkes langt på vei i sitt prosjekt med å forene fantasi og realisme, og det er mange oppfinn-

Mektig drømmerike: Sandman: Dukkehuset.

somme enkeltbiter i serien.

Seriens overgripende historie er jenta Roses leting etter sin bror. Hennes desperate søken er det nærgående psykologiske utsnittet som Gaiman alltid liker å ha med i historiene. Det er Sandman som har broren, uten at grunnen skal utdypes her. Rose med følgesvenn kommer dessuten borti en kongress for seriemordere (!), som gis stor plass i serien.

Skildringen av seriemorderne er både ekkel og underholdende på én gang. Her er mange groteske sekvenser, men de er fremstilt med en slik galskap og ironisk preg at det faktisk blir morsomt. Man kan si en slik sammenblanding er spekulativ, men fremfor alt viser serien en lekende Gaiman som gjerne vil drive gjøn med det meste. Han forsøker å latterliggjøre kongress- hysteri, fanmentalitet, populærpsykologi, Barbies USA og mye mer. Her er også en Little Nemo-parodi, noe som alltid gleder serielesere. Både forsøkene på realistiske nærutsnitt og seriemorder-elementene fungerer bra. Verre er det med måten Sandman knyttes til historien. Hans rolle og inngripen synes kunstig, ja, direkte betvinget blir det når han ordner opp på morderkongressen.

Det må tilføyes at det er kraftfull patos i skildringene av drømmelandskapet. Nevnes må også at serieskaperne til tider har valgt et særegent billedspråk, med grelle farger og en stil som minner om selvbevisst pop art. Dette riktignok enkle og overfladiske grepet hever seriens totalinntrykk.

De mest interessante delene i Dukkehuset er de selvstendige historiene «Lyden av vingeslag» og «Begunstigede menn». Den første er en slentrende småfilosofisk prat mellom Sandman og søteren Død, den andre en fascinerende historie om en mann som avtaler med Sandman å leve evig og deres møter hvert hundre år.

Maktkamp i Helvete

Når en frustrert Lucifer overleverer Helvetes nøkkel til Sandman, er settingen skapt for en maktkamp mellom alskens mytologiske figurer. Syklusen Nøkkelen til Helvete er således en oppvisning i Gaimans ubestridelig omfattende kunnskap om mytologi, hans evne til å popularisere og ikke minst en synliggjøring av hans vilje til å briljere med kunnskapen.

I Sandman har Gaiman etablert en

slags mytologisuppe med buljongterninger fra mange verdensstrøk. Han rører bitene sammen i en særegen gjengivelse - på mange måter humoristiske kontraster til slik figurene vanligvis skildres. Artig for norske lesere er det kanskje at også de norrøne gudene er med, og her møter vi for eksempel Tor som en usikker og enfoldig muskelbunt. Gaiman har nok forsøkt å skildre figurene slik de fremstår i sin mytologi, men i sterk grad - undertegnede vil si for sterk grad - fremtrer de som brikker i det nye mytologisk universet han selv forsøker å skape. Dette er således ikke noe populærisert læreverk om mytologiske storheter, selv om serien har en rekke «virkelige» referanser. Guddommenes brukes i serien i hovedsak til å skape atmosfære og etablere en særegen setting for historien.

Serien er nok ment som en kommentar til politisk intrigemakeri og maktspill. Selv om det er mye parodisk renkespill i disse rutene, er det ingen fokusert satirisk brodd. Kanskje skyldes det at problemstillingen som reises og personene som skildres er for sære. I alle fall ender serien opp ikke i en politisk avklaring, men med den allmektige Sandmans moralske valg for hva som er den beste løsning.

Historien er som vanlig dyktig fortalt. Det er i Nøkkelen til Helvete mindre genrelek og prøvende fortellergrep enn i serien generelt, og intrigen er således mer helstøpt enn de fleste sykluser. Fortellerteknisk er dette altså blant Gaimans minst ambisiøse serier, og således relativt sett blant de mest vellykkede, men samtidig en av de minst interessante.

Noen fortellertråder og sidespor er det da likevel også her, og seriens beste sekvens er nettopp den for hovedhistorien nokså uvedkommende episode fire om en gutteskole som hjemsøkes av døde elever. Sekvensen er til dels ubehagelig, som er et kvalitetsstempel for det som tross alt er en skrekkhistorie.

En rekke gode tegnere har bidratt til serien. Kelley Jones' overdådige rosettstil er særlig velegnet for å skildre Helvete og andre storslåtte skrekklandskap med tilhørende monstre.

Kostbart liv

Sandmans søster Død har også fått opptre i egne miniserier. Som navnet sier, bestyrer hun alle dødsfall. I Prisen for et liv, lever hun en dag som et vanlig menneske. Skildringen er nær og dvelende, Gaiman forsøker å belyse tilværelsen både gjennom Døds glede over hverdagslige hendelser, og ved seriens forteller som er en frustrert tenåringsgutt. Dette rammeverket er godt, og det er en fin og avdempet atmosfære som preger serien.

Kjenner man Gaiman, vet man imidlertid også at bak de sosiale drama ligger det fantastiske. Slik er det også i Prisen for et liv. Merkelige - overnaturlige, om man vil - elementer er selvsagt ikke noe problem i seg selv, det vanskelige er å knytte de inn i en ellers realistisk historie på en troverdig måte. Her blir det for mange irrasjonelle elementer - det nærmer seg plotthull - til at foreningen fungerer. Den gamle damen som søker etter sitt hjerte og en fantast av en mann som ønsker evig liv fremstår - selv om de er sentrale i historien - som lite annet enn obskure utskudd.

Prisen for et liv er tegnet av duoen Chris Bachalo og Mark Buckingham, som er et fåtall sammenlignet med gjengs for Sandman-serien. Dette gir serien et mer helhetlig visuelt preg, som er et definitivt pluss. For øvrig er tegningene absolutt habilt håndverk, holdt i en tiltalende stil som aldri blir pinlig søt.

Overskridende skrekk

Vertigo-seriene er mangfoldige, men det er likevel fellesnevnere. Genremessig slekter de mest på skrekk, men overskrider tradisjonelle genregrenser. Den vage sekkebetegnelsen «fantastisk litteratur» er mer dekkende. Seriene gir leseren eventyr, myter, skrekk og superheltvarianter.

Seriene blander genreimpulser, kulturelle referanser og fortellerteknikker med en postmoderne iver. Ambisjonene er alltid høye, men mange serier har samtidig en uhøytidelig tone.

Personene som skildres er usikre og forvirret. Fortellerformen er innadvendt med sterk vekt på personskildring. Menneskene i seriene er unge. Det er også serieskaperne, de fleste et sted i tyve- eller tredveårs alderen. Seriene utnytter tegneseriemediet godt. Det er sterk bruk av tegnestil, farger, billedutsnitt, sideoppslag, og - ikke minst - man lar personenes tanker strømme i tekstrutene.

Alan Moore-farm

Bakgrunnen for de nye tegneseriene heter Alan Moore. Vertigo forlaget er da også blitt kalt «The Alan Moore Farm». Da Moore i 1983 overtok som forfatter av serien *Swamp Thing* startet han helt på nytt. Han tok livet av den gamle figuren, og lot sumpvesenet bokstavelig talt bygge seg opp på nytt. Serien ble ikke bare en tett og godt iscenesatt grøsser, men også med fortellerlag av eksistensielle tilsnitt og krasse kommentarer til det amerikanske samfunnet. Serien fant et stort publikum og etablerte den tradisjonen Vertigo-seriene viderefører.

Likevel atskiller Vertigo-seriene seg noe fra 80-tallets revisjonisme. 80-tallets høypannede serier var svært innadvendte i den for stand at de tok fra hverandre og bygget ut tegneseriekonvensjoner, med andre ord måtte leseren ha inngående kjennskap til særlig amerikanske superheltserier for å få fullt utbytte av de ny seriene. Litt forenklet kan vi si at 90-tallets serier i sterkere grad henter impulser fra allmenn kultur, og er ikke minst i stil preget av tidens trender. Det vises ikke minst i avbildningen av figuren Døden som ei ultracool pønkejente.

Neil Gaiman med flere:
Sandman: Dukkehuset.
Bladkompaniet. 248 sider.
Farger. Kr. 198,-
Sandman: Nøkkelen til Helvete.
216 sider. Farger. Kr. 198,-
Død: Prisen for et liv.
104 sider. Farger. Kr. 148,-

Tor Bomann-Larsens ukjente Donald-fortid

Forfatteren og serieskaperen Tor Bomann-Larsen er en av noen få nordmenn som har skrevet historier for Donald. Også Norges nest mest populære seriefigur, Fantomet, er skrevet og tegnet av nordmenn.

Av Øyvind Holen

Tor Bomann-Larsen og storebroren Terje har ført Donald og nevøene på oppdrag til Finnmarksvidda, og sendt Storeulv ut på nyttesløs jakt på de tre små grisene. Eirik Ildahl ga Fantomet en skikkelig LSD-tripp og sendte han på horehus i Bangkok. Begge trådte sine forfattersko tidlig i Norges mest populære serieblader, "Donald Duck & Co" og "Fantomet". Disse opplysningene er bare noen av svært mange som kommer fram i Morten Harpers ferske bok om tegneseriens historie, "Tegneseriens triangel".

I 1982 ble Fantomet tvunget av noen onde skurker til å ta en solid dose av rusmiddelet LSD. Mannen bak det spenstige påfunnet var oslogutten Eirik Ildahl. Tegnet av Kari Leppänen.

Forfatterskole

Sammen med sin storebror Terje skrev Tor Bomann-Larsen mellom 50 og 100 Disney-historier på 70-tallet. Senere kom Bomann-Larsen med sine egne serier, hvor "Adolfs menn" i 1990 var den foreløpig siste. Nå er det mer tekst enn tegning på Bomann-Larsen. I høst kom han med sin bok om den glemte norske forfatteren Sigurd Christiansen. Men de av hans verk som i særklasse er mest lest og oversatt til flest språk er Disneyseriene han skrev fra han var 20 år gammel.

– Å skrive for Donald var en skole. Jeg hadde jobbet litt i reklamebransjen og plukket opp noen knep der. Men Disney-seriene lærte meg mer om å fortelle, samtidig som det var ganske frustrerende å arbeide for den industrien Disney-serier faktisk er, forteller Bomann-Larsen.

Leste du Donald på 70-tallet har du ganske sikkert vært borti brødrenes historier. Et sikkert kjennetegn på en Bomann-Larsen-historie er snø, og brødrene skrev oftest om figurer som Storeulv, Langøre og Snipp og Snapp. Terje Bomann-Larsen er i tillegg svært glad i å fiske, så en historie om isfiske var nok brødrenes drømmehistorie. Men "hovedverket" er fortsettelseshistorien "Reinsdyr i fleng" hvor Donald og nevøene reiser til Finnmarksvidda. Ved hjelp av reinsdyr må Donald ut på farefull ferd i isødet for å levere varer. For første, og kanskje eneste gang, opptrer samer i en Donald-historie. Men Donald støter også på en marks-

vidda.
– Isbjørnen ble skrevet inn av noen andre etter at vi hadde sendt fra oss manus, ler Bomann-Larsen.

Serieindustri

Det var nemlig en omstendelig prosess å skrive for norsk Donald. Bomann-Larsen fikk jobben gjennom en noe kryptisk annonse i Aftenposten. Forlaget Hjemmet, som gir ut Donald i Norge, søkte etter forfattere til tegneserier. Bomann-Larsen var den eneste nordmannen som fikk jobb, og dro med tiden storebroren med seg. Men kunstnerisk kontroll var det dårlig med når man skrev for Disney
– Jeg sendte en idé til redaksjonen i København, som administrerte den enorme produksjonen av Disney-serier i Europa. Ofte hadde redaktøren innsigelser mot ideen, og mange ideer ble refusert.
Dersom ideen ble godtatt utformet Bomann-Larsen et manus som igjen ble sendt til Danmark, endret en del og oversatt til ett språk tegneren kunne forstå. Disney har tegnere over hele verden, fra England til Latin-Amerika. Til slutt ble språket oversatt tilbake igjen, replikker ble skrevet av noen andre enn Bomann-Larsen, før serien igjen ble oversatt til hefteutgivelsene over hele verden.
– Jeg kjente ikke igjen så mange av replikkene mine, og historien hadde ofte endret seg en god del da den omsider dukket opp i det norske Donald.
Spesielt frustrerende var det å aldri ha direkte kontakt med tegnerne. I løpet av sin karriere som Disney-forfatter snakket brødrene aldri med en tegner, de visste knapt hva de het. Bomann-Larsen har tro på tegneserien som uttrykksform, og som et fullstendig kunstnerisk uttrykksmiddel. Selv har han skrevet og tegnet flere serier etter Donald, med "Adolfs menn" fra 1990 som den siste. Men Disneyseriene er han ikke begeistret for.
– Donald har begrenset tegneseriens utvikling i Norge. Den enorme industrien Disneyseriene ble skapt i, har hatt en lammende effekt på tegneserien i Norge.
I dag skriver ingen nordmenn for Donald, selv om Egmont Serieforlaget er i kontakt med enkelte forfattere. Sjefredaktør Svein Erik Søland oppfordrer heller ikke folk til sende inn ideer, for det er svært vanskelig å slippe gjennom.
- Vi har en typisk "du ringer ikke oss, vi ringer deg"-holdning til dette, forteller Søland.
Foruten brødrene Bomann-Larsen har følgende nordmenn skrevet Donald: Håkon Aasnes er trolig den eneste som både har tegnet og skrevet Donald. I tillegg skrev tidligere redaktør i Hjemmet, Ernst Gervin, flere historier, mens billedkunstneren Alf Næsheim tegnet en håndfull historier på 60-tallet.

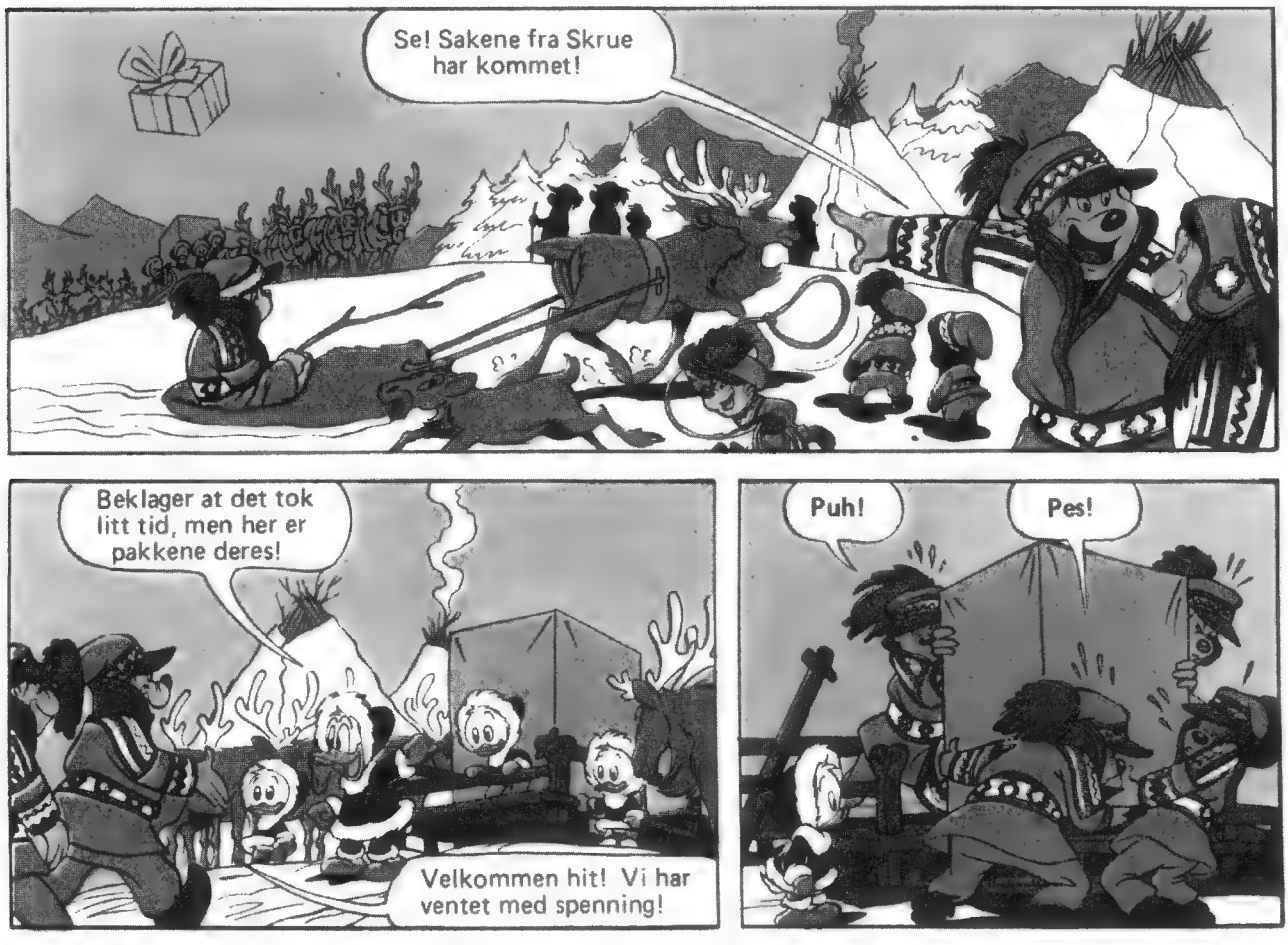
Se! Sakene fra Skrue har kommet!
Beklager at det tok litt tid, men her er pakkene deres!
Velkommen hit! Vi har ventet med spenning!
Puh!
Pes!

Donald på vidda. I 1978 møtte Donald samer på Finnmarksvidda. Mannen som skrev historien var nemlig den senere så prisbelønte forfatteren og serieskaperen Tor Bomann-Larsen. Donald støtte også på en isbjørn på vidda, skrevet inn i manuskriptet av noen som ønsket mer action.

Kjedelig Fantomet

Men også "hevneren fra de dype skoger", Fantomet, har mye å takke nordmenn for. Eirik Ildahl er bare en av flere nordmenn som skapte eventyr for "ånden som går" under pseudonymet Idi Kharelli. I dag konsentrerer Ildahl seg om filmmanus, seneste bidrag er "Hodet over vannet", som også ble filmatisert i Hollywood.

– Fantomet fungerte som skrivekurs. Men han var en svært lite spennende person å skrive om. Selv om du har nærmere 400 år med historie å ta for deg, og historiene utspiller seg over hele verden, er personen Fantomet alltid like prektig. Han hadde ingen mulighet for personlig utvikling.

Ildahl forsøkte allikevel å tøye grensene for seriene. Tidlig på 80-tallet fikk han "fantis" til å gå på LSD, og lurte han inn på horehus i Bangkok.

– Jeg lekte litt med figuren, og tøyde grensene så godt jeg kunne, forteller Ildahl, som skrev under pseudonymet Idi Kharelli.

Ildahl fortsatte med serier, med den historiske albumserien "Solrunns saga" som hovedverk. I dag har Ildahl serier i nyeste "Fidus", og til høsten kommer et nytt album med hans egen eventyrfigur Hermann Storm. Faktisk har han også skrevet Donald, men disse seriene har ikke blitt utgitt på norsk. Ildahl skrev for den danske tegneren Fred Milton og seriene ble gitt ut i nederlandsk Donald. Til sin store glede oppdaget Ildahl en av sine gamle Donald-historier i en amerikansk Gladstone-utgivelse.

Tegneserier var min første kjærlighet, men det er langt bedre betalt å jobbe med film. Men jeg synes det er gledelig at norske aviser nå har fått øynene opp for norske stripeserier.

Jeg følte vel at jeg solgte sjela mi litt da jeg skrev for Fantomet. Hele konseptet er jo veldig gammeldags, og ikke så rent lite rasistisk: Ideen om en hvit mann som hersker over en stamme svarte pygmeer, stammer jo fra 30-tallet, men har overlevd helt til i dag, avslutter Ildahl.

Foruten Ildahl er de mest kjente norske Fantomet-skaperne Terje Emberland, Henning Laugerud, Terje Nordberg, Sverre Årnes, Idar Pettersen, Knut Westad og Håkon Aasnes.

DONALD DUCK
RUTE-KNUSING
Å, huff!
Ballen gikk tvers gjennom ruta!
Og inn i stuen hvor onkel Donald sitter!
Nå har jeg aldri . . . ! Hvorfor skal de stott slå ball like foran vinduene? !
BOPP!
PLING!
Jeg skal lære de små slynglene!
FUSJ!
Onkel kommer til å fly i flint!
Huff ja! La oss ta reper'n!
Hei, Dolly!
Vil du være så snill å holde balltreet vårt, Dolly?
SVUSJ!
Jeg skal knipe dem på fersk gjerning! De har ikke hatt tid til å kaste fra seg balltreet en-gang!
SVUSJ!
Ehem! Hei – hallo, Dolly! Æh . . . er det du som – eh – morer deg med å kaste ball her omkring?
?
SKRUBB!

En av Håkon Aasnes sine Donald serier, trolig den eneste nordmann som både har skrevet og tegnet Donald.

Hva har du på nattbordet?

Ole-Henrik Moe jr., komponist og musiker

Av Øyvind Holen

Herr Moe er mest kjent i seriekretser for sin serieopera "Blob" i samarbeid med Steffen Kverneland. I tillegg har han skrevet, konsertmusikk, musikk til teater og film og er sporadisk medlem i ensemblet Sturm und Drang (kjent fra Justisen) og rockebandet Motorpsycho (under kunstnernavnet OHM). Moe var på nippet til å bli kastet ut av komponistforeningen fordi verkene hans ikke var realiserbare, og av tegneserier fortærer han hovedsakelig verk med utspring i undergrunnen.

- Jeg gikk gjennom en periode med Donald, Fantomet og Sølvpilen da jeg var liten, men serieinteressen dabbet tidlig av, forteller Moe til TEGN.

Men da Moe trådte sine sko på Musikkonservatoriet i Oslo som 16-17-åring pleide han å døyve sulten på bokkafeen i Hjelms gate 3, noe som skulle få andre følger enn å bare bli mett.

- Jeg ble nysgjerrig på noen lurvete kasser med tegneserier som befant seg i kafeen. Der kom jeg over Gateavisas tegneserieekstra fra 1983 med serier av Christopher Nielsen og amerikanske småhefter. Da kom serieinteressen for fullt.

- Men hva ligger på nattbordet nå for tida?

- Jeg har funnet fram Hyl nr. 3 igjen, som jeg liker svært godt. I tillegg har jeg en canadisk serie som heter Grit Bath, men jeg husker ikke hvem står bak (Renée French, red.anm.). Videre ligger Steffen Kvernelands versjon av Romantikk-historien "Et spill mellom fire" framme.

- Jeg har sansen for Kverneland og hans måte å snu norsk samtidslitteratur på hodet. Resultatet blir ofte absurd og morsomt, samtidig som det alltid finnes en brodd og dobbelthet i arbeidet hans.

Men Moe har enda flere serier på nattbordet:

- "Freak Brothers: Tilbake til grasrota" er en god historie som jeg nettopp har lest igjen, og jeg har også framme et nummer av "Forresten". Der hadde jeg spesielt sansen for historien om Finn William Bjølseth som ser animasjon på fjernsyn.

Moes fem favoritter:

Moe ønsker ikke å sette sammen en liste over sine favorittserier, men kommer i stedet med en liste over sine fem favoritter blant serieskapere i tilfeldig rekkefølge:

- Robert Crumb
- Waldemar Hepstein
- Christopher Nielsen
- Steffen Kverneland
- Gilbert Shelton

Big in Singapore

Lesere av gamle Kraftig Kost vil huske Øystein Kristiansen som gompertegneren framfor noen. Finlesere av Pyton vil også huske hans navn derfra. Dessuten er han en av de få nordmenn som har gått på Joe Kubert school of visual arts. De siste årene har han imidlertid nærmest ikke vært å se. I Norge. Han flyttet til Singapore og skiftet navn til Einstein. På få år har han blitt en av de største karikaturtegnerne og illustratørene der. Som eneste representant fra norsk presse var TEGN til stede da han i august lanserte sitt nyeste prosjekt, Sales - the fun way, et lærebokprosjekt i tegneserieform om salg.

Av Erik Falk

Vi er på Tanglin Club, en av gjenlevningene fra kolonitidens Singapore. Stedet er en typisk britisk country club hvor sosieteten møtes for å spille golf, plaske i poolen, spise middag eller knytte kontakter. Medlemskap koster et par hundre tusen og du må anbefales av et medlem. Hit har Einstein valgt å legge lanseringen av Sales - the fun way. Stedet kryr av menn i mørke dresser samt en vennlig betjening av søte orientalske kvinner som serverer vårruller og lignende småretter. Og så da, midt mellom denne masse av dresskledde menn synes Einstein; glattbarbert på hodet og for anledningen i et utrolig antrekk: skreddersydd shorts og skjorte i rosa stoff med røde, blå og grønne fisker. Han er hektisk opptatt med å svare på spørsmål fra alle mulige forlagsfolk og journalister.

Jeg titter på det ferdige produktet: 8 ferdige kurshefter i albumformat om salg. Hvert hefte er fylt med vitsetegninger og humoristiske seriesnutter, samt at all tekst er håndtekstet. Dette gir et spenstig og fengende inntrykk. Forfatteren Iain Ewing er hovedgjennomgangsperson i heftene, men også andre figurer er jevnlig innom, blant annet mange dyr i karakteristisk Einsteinstrek. Også Iain Ewing er tilstede på presentasjonen, han er leder for Ewing Communications, et av Asias største selskaper for opplæring innenfor næringslivet.

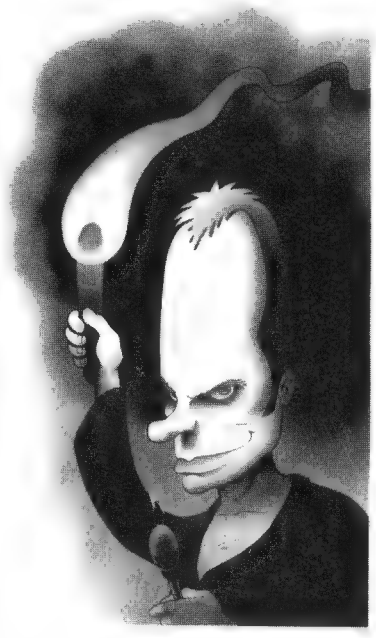

- Karikaturtegning er grunnlag for alt jeg driver med. Her Sting.

- Jeg kom inn i prosjektet som kreativ konsulent og for å dramatisere poengene, forklarer Einstein.

- Med humor er det lettere å få poengene til å sitte. Hvert bilde blir som en krok som er hekta til minnet ditt.

Han forteller videre om lanseringsplanene som først begrenser seg til Sørøst-Asia og siden USA og Europa. Forlaget er på utkikk etter å knytte kontakter med utenlandske distributører. Det foreligger også planer om en ny serie i samme stil og med samme forfatter om management. Her vil vi blant annet bli presentert for teoriene til Sun Tzu, en 3 000 år gammel kinesisk krigsherre som jobbet seriøst med teambuilding for troppene sine. Einstein skryter av forfatteren og samarbeidet med boken.

- Iain er meget seriøs og dyktig, og vi jobbet meget godt med prosjektet sammen.

Lanseringen ellers er ganske heseblesende, og det å få til en sammenhengende samtale med Einstein blir vanskelig. Vi avtaler derfor å utsette intervjuet til neste dag i hans atelier hvor han også bor.

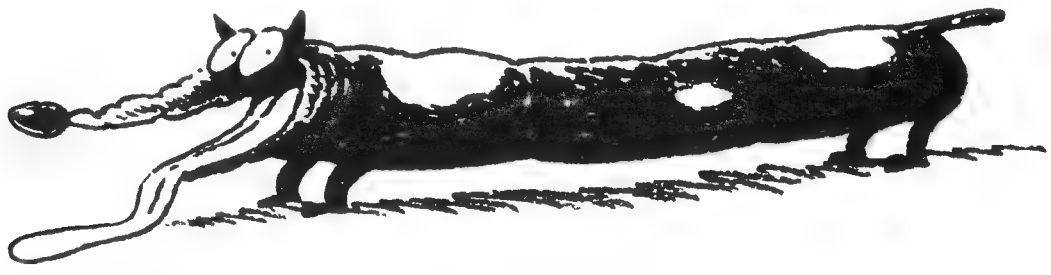

På foregåede side: I tillegg til illustrasjon, har Einstein jobbet som modell i Singapore. Her reklameres det for en sportsbar(!). Kampanjen ble forøvrig stanset av sensur etter kort tid.

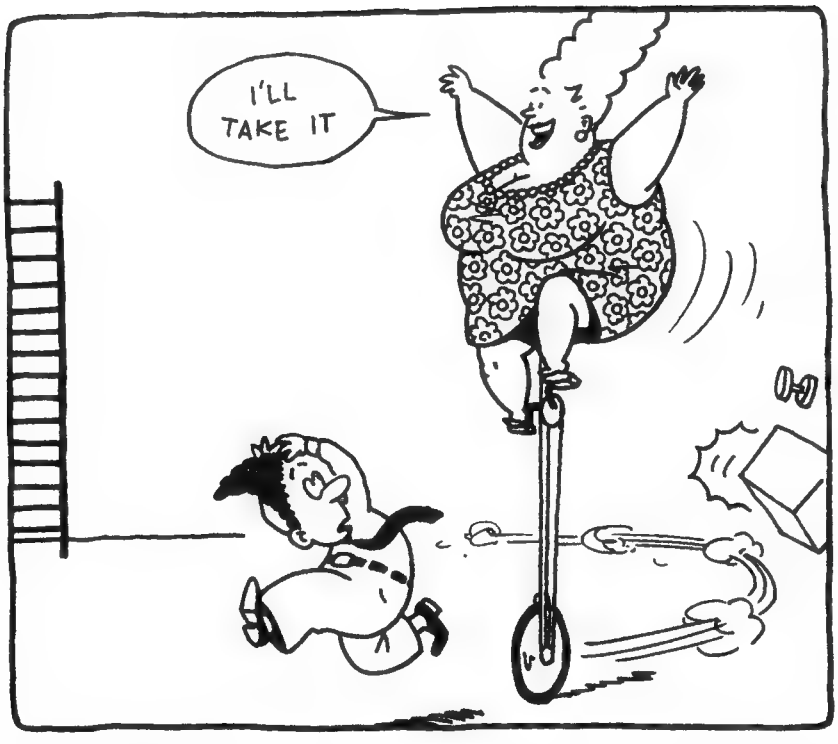

En av hovedfigurene i Sales - the fun way, Jimmy Eager, har nettopp avsluttet et vellykket salg.

Farger

Atelieret er preget av sterke signalfarger på alle vegger og møbler, samt store fargerike malerier av humoristisk surrealistisk karakter. En gjennomgangsfigur i maleriene er en fet dame med stort rødt hår.

- Maleriene er mest en hobby foreløpig, forklarer Einstein.

- Men jeg regner med at det blir en utstilling av det etter hvert. Rent konkret ligger det an til en utstilling i et stort shoppingsenter om ikke så alt for lenge. (Singapore er full av shoppingsentre. Tropevarmen gjør det nærmest uutholdelig å være utendørs mer enn et par minutter om gangen, og således foregår mesteparten av byaktivitetene i godt aircondisjonerte shoppingsentre).

Videre henger mange av karikaturtegningene hans på veggene. Det er både internasjonale kjendiser og personer som er ukjente på våre kanter av verden.

- Karikaturtegning er grunnlaget for alt jeg driver med, og har på en måte vært et verktøy til å nå mål og en inngangsbillett til å få gjøre en rekke andre ting. Jeg har hatt karikaturtegningsoppdrag for en rekke tidsskrifter i denne delen av verden. Jeg var nok en pionér på det området her. Det fantes ikke noe karikaturtegning før jeg kom, og folk var således uutdannede. I starten var det vanskelig å få jobber, men etter hvert ble det enklere. Det er få illustratører her og jeg går nok for å være en av de beste.

- Hvordan i all verden havnet du i Singapore?

- Det startet i 1990 da jeg reiste på en åtte måneders ferietur til Østen. Jeg reiste som backpacker og tegnet litt på gata. Jeg trivdes godt i området, og etter noen måneders opphold hjemme i Norge reiste jeg tilbake hit. Opprinnelig hadde jeg tenkt meg til Japan, men jeg ombestemte meg. Japan er kaldt, det er språkproblemer og også store kulturelle forskjeller. Singapore er veldig vestlig, og jeg tenkte det kunne være en bra plass å starte. Alt jeg hadde var noen skitne t-skjorter og noen blyanter, og jeg kjente ingen her.

- Hvordan gikk det med oppholdstillatelse?

- Oppholdstillatelse her er nærmest utenkelig uten universitetsutdannelse. Jeg fikk anbefalinger fra en del firmaer om at de kunne tenke seg å bruke tegningene mine, og da gikk det greit. Nå for tida har Singapore klare ambisjoner om å profilere seg innenfor design, kunst, kultur og kreativ tenkning. I utgangspunktet har de lite av dette, så jeg går ut i fra at det er blitt lettere for kunstnere å flytte hit.

Kreativitet er også et nøkkelord innenfor Einsteins idéverden, og ofte ser han på seg selv vel så mye som en kreativ konsulent og katalysator enn som illustratør. Dessuten jobber han på en bok om kreativitet litt i samme gate som bøkene om salg.

- Vitenskapen om kreativitet er veldig interessant. Det er skrevet flere bøker om det, men hittil ingen tegneserier. Boka mi blir ganske annerledes, en slags seriøs humorbok, og dessuten genuint mitt eget. Jeg har dessuten holdt flere foredrag om kreativitet. Det er en stor potensiell business hos firmaer som har seminarer om temaet. Jeg visualiserer mine idéer for folk, og prøver ellers å promotere kreativ tankevirksomhet.

Show

Dette bringer oss over til en av de andre viktige sidene ved Einsteins virksomhet; showene. Han har gjort stor karriere som underholdningsartist ved å tegne foran publikum samtidig som han underholder.

- Jeg tegner på kjempelerreter samtidig med at alle mulige sprø ting skjer. Jeg forteller vitser og lager

En av mange Norgesreferanser i Sales - the fun way.

Iain Ewing og Einstein slik de framstår i Sales - the fun way.

ablegøyer. Av og til tegner jeg på meg selv og av og til på mine medhjelpere som sitter uti salen som publikum. Jeg lager karikaturer av folk som er til stede eller jeg forteller historier med bildene mine. Dette konseptet tror jeg jeg er helt alene om, og det er blitt veldig populært. For tiden tjener jeg langt bedre på disse tingene enn på illustrasjon.

- Hvor ofte kjører du slike show?

- Det varierer med sesongene. I desember er det ofte flere ganger om dagen, resten av året er det mellom 1-15 ganger i måneden.

- Og det er stort sett i Singapore?

- Ja, men etter hvert også andre steder. Jeg har vært mye i Jakarta, og jeg gjorde to show i forbindelse med overtagelsen av Hong Kong. Jeg får nå tilbud fra hele regionen og ser således på Singapore som en base for å nå videre også med illustrasjon. I framtida tror jeg nok at jeg kommer til å jobbe vel så mye som showartist som illustratør.

Øystein Kristiansen har en god fortid. Her en hvalrossgomp fra Kraftig Kost.

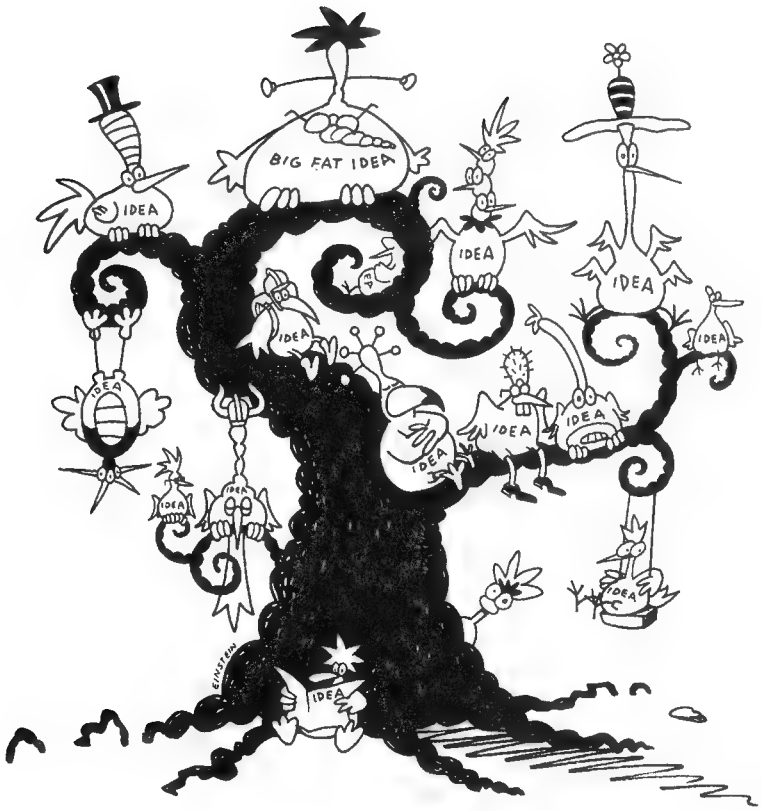

En av de første tegningene fra Einsteins kommende kreativitetsprosjekt.

Assistent

- Du må jo også være en av de få norske illustratørene som har assistent.

- Ja, tidligere hadde jeg to. Nå har jeg bare en. Det er både for å hjelpe meg med alle mulige administrative ting, men også med kunstnerisk arbeid av ymse art. Jeg har også noen som jeg kontakter ved spesielt store oppdrag, f.eks. store lerreter eller dekorasjoner. Den administrative delen tar ofte lenger tid en den kunstneriske, og jeg er glad for å slippe mye av det.

- Du virker jo også forholdsvis bevisst på imagen din?

- Ja, tanken er at alt det jeg driver med skal utgjøre en helhet, hvor også klær og utseende kommer inn. En glattbarbert hvit mann med fargerike klær og fargerike tegninger blir utvilsomt lagt merke til her.

- Hva med navnet; Einstein?

- Det ble til ved en misforståelse. På et av mine første show introduserte konferansieren meg som Einstein i stedet for Øystein. Jeg likte navnet og fant ut det var lettere å presentere her. Nå bruker jeg det alle veier, også i offentlige papirer.

Med så mye eksponering og show blir han opplagt lagt merke til. Er han en kjendis i Singapore?

- Ja, jeg er nok det. Jeg har ikke tenkt så mye over det, men over alt hvor jeg går er det folk som kjenner meg eller har hørt om meg. Jeg har gjort mange intervjuer og sinnsvakt mange show og selvfølgelig har mange sett illustrasjonene mine. Singapore er tross alt et relativt lite land.

- Singapore er jo ellers kjent for sine utallige forbud (blant annet mot tyggegummi, pornografi, spytting på gaten og spising på enkelte offentlige steder). Hvorledes er det å være karikaturtegner i noe som nærmest må regnes som et diktatur?

- Jeg er som regel snill mot de som betaler og lokale folk, mens jeg kan være litt slemmere mot internasjonale kjendiser. Ellers gav jeg ut en bok med vitsetegninger hvor flere av vitsene ble sensurert av forlaget. Det hele var ganske idiotisk.

- Ofte pleier jo karikaturtegnere være blant de første til å kritisere makta.

- Til en viss grad finnes det nok noe protest i tegningene mine, men det må sies at det strenge systemet har sine fordeler, det er knapt nok kriminalitet her. Min hovedmisjon er dessuten primært å underholde og få folk til å le. Målet er kreativ utfoldelse.

Asia

Den orientalske verden har jo en kultur som virker veldig fascinerende på oss europeere. Er han sterkt influert av den?

- Nei, jeg gjør utelukkende min greie, selv om jeg selvfølgelig tar inn mange impulser, mens de tingene jeg gjør nok stort sett er vestlig inspirert.

- Kineserne har jo en klassisk tusjtegnertradisjon. Er ikke den inspirerende?

- Kinesiske tusjmalerier kjeder stort sett vettet av meg. Det er stappfullt av regler og formalisme, og det er nærmest umulig å se forskjell. Selvfølgelig respekterer jeg de dyktigste, men jeg har få interesser i de retningene. Om det er noe som inspirerer meg her, må det være primitiv kunst, fra jungelen og fra øyene.

Han peker entusiastisk på diverse treskulpturer og masker. Han forklarer inngående hvor de kommer fra og forskjellige historier bak dem. Dette er definitivt fascinerende saker, og figurene veksler fra det humoristiske via det burleske til det mer mystiske. Mange av figurene har et religiøst opphav. Det fargerike og kulturelle livet her i Asia er kanskje det som fascinerer ham mest med å være her, poengterer han.

- Hva så med andre inspirasjonskilder?

- Innenfor karikaturtegning er det opplagt at mange av de sterke norske karikaturtegnerne har hatt mye å si for meg. Norge har noen av de beste karikaturtegnerne i verden. Dessuten liker jeg folk som Gerald Scarfe og Ralph Steadman. Innenfor malerkunst er det nok Picasso og Dali som er de store favoritter, og innenfor tegneserier er Moebius og Sokal gamle helter. Dessverre er Singapore forholdsvis underutviklet når det gjelder tegneserier, så jeg får ikke fulgt så mye med på hva som skjer på den fronten for tida.

- Finnes det noen gode tegneserier fra Singapore?

- Nei, den mest kjente er nok Mr. Kiasu. Han drar fram et hefte.

- Det er en relativt håpløs serie, en de har gjort det godt med all mulig merchandising i sammenheng med figuren, og apparatet rundt har pr. i dag 10 ansatte. Andre tegneserier finnes nesten ikke.

- Hva med dine ting?

- Jeg har gjort veldig lite rene tegneserier her, men mange av de tingene jeg gjør har elementer av tegneserier i seg. Bøkene om salg er jo for eksempel veldig nær tegneserie. Men vi får se hva som skjer etter hvert.

- Hvordan ser du ellers på framtida?

- Jeg regner stort sett med å jobbe videre med tingene jeg holder på med nå.

Norge?

- Hva med Norge?

- Jeg har ikke tenkt meg tilbake i overskuelig framtid. Jeg er veldig fornøyd med Norge som ferieland, og har også hatt noen småjobber der når jeg har vært på ferie. Men jeg ser ikke på Norge som noe marked. Skulle jeg jobbe mot et annet marked enn det Asiatiske måtte det være USA med utgangspunkt i New York. Asia har 2/3 av verdens befolkning og er således et kjempemarked. Ta for eksempel Indonesia, et land med 200 millioner innbyggere. Jakarta er en gigantby med 10 millioner innbyggere og 5 millioner i forstedene rundt. Der har jeg glidd rett inn og gjort mange store jobber. Hvorfor velge et marked for 4 millioner?

- Det måtte være fordi du er norsk?

- Riktig, jeg brenner også for Norge og tar gjerne lokale oppdrag, men jeg vurderer mulighetene som så mye større her. Singapore er et land i rivende utvikling, det er mange penger å tjene, og landet holder på å bygge seg opp til en kulturnasjon. Jeg synes det er helt topp her i Asia. Målet er å lage bøker som er så bra at de kan selge i hele verden, også Norge.

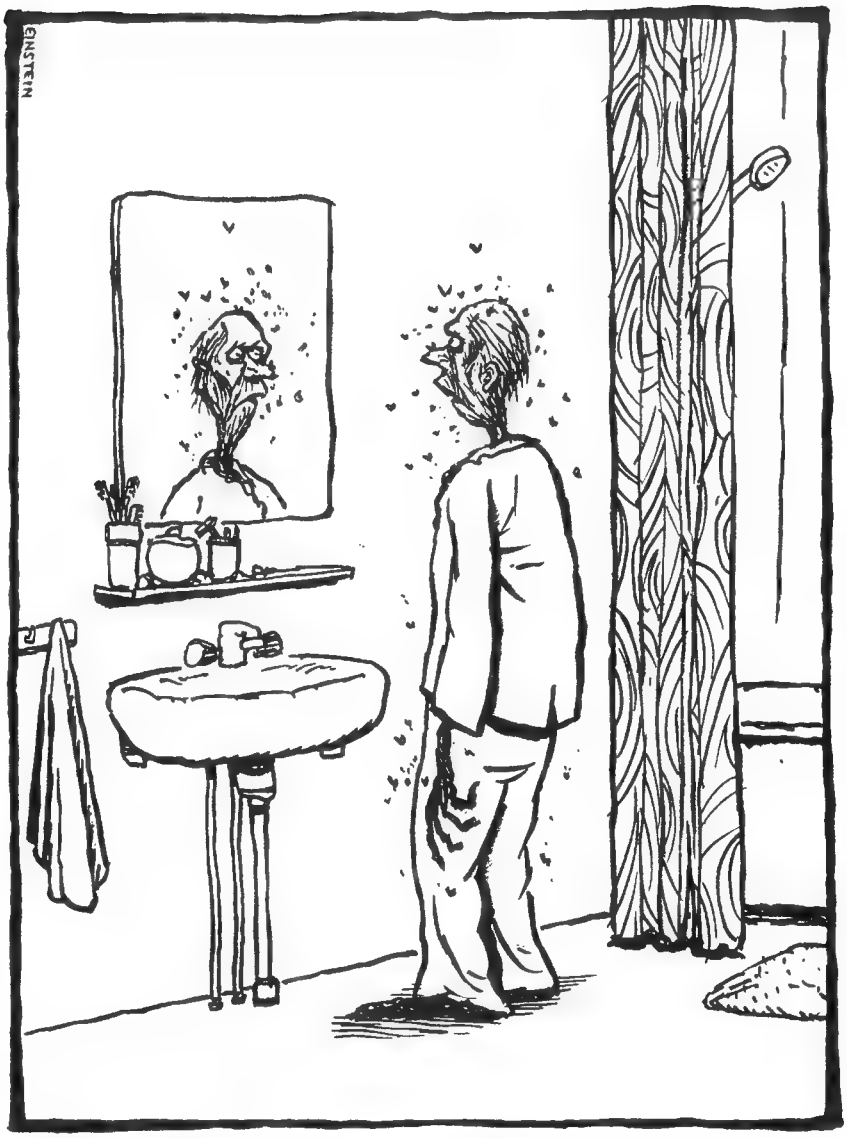

Flere av tegningene i Einsteins vitsetegningsbok ble offer for sensur, og fjernet fra den endelige utgaven. Her er et eksempel på en av dem.

Siste reise for slaveskipet

Tegneserien *Slaveskipet Fredensborg* plasserer Norge på triangelfartens kart. Med møysommelig presisjon beskrives slaveskipet og mannskapets liv ombord.

Av Morten Harper

1. desember 1768 forliser skipet Fredensborg ved Tromøy på Sørlandskysten, etter nesten fullendt reise i den såkalte triangelfarten. Skipet var på vei til København, lastet med tobakk, sukker og litt bomull. Med til Fort Christiansborg på Gullkysten (Afrika) hadde det hatt våpen og brennevin, og førte 265 slaver, elefenben og gull videre til øya St. Croix i Vestindia.

I 1974 ble restene av skipet funnet av noen dykkere, blant dem Leif Svalesen som de siste tyve årene sammen med Norsk Sjøfartsmuseum har arbeidet med å dokumentere skipets siste reise. I følge museet er Fredensborg blitt et av verdens best dokumenterte slaveskip.

EN TANN MANGLER ... ELLERS INGEN SKADER. SER FRISK UT.
DA ER DET EN AVTALE DU FÅR ...
... 2 FLINTLÅSMUSKETTER, 40 PUND KRUTT, 1 ANKER BRENNEVIN, 2 STENGER JERN, 1 STANG KOBBER, 4 STYKKER GROV LERRET, 5 STYKKER TØY OG EN CABES KORALLER FOR HVER MANNS-SLAVE. ALT DETTE TIL EN SAMLET VERDI AV 96 RIKSDALER.
FOR HVER TANN EN SLAVE MANGLER, TREKKER JEG 4 RIKSDALER.

Prisen for å kjøpe en slave

Dramatisk helhet

På grunnlag av det historiske materialet har man rekonstruert skipets siste reise fra dag til dag. En bok og en omfattende utstilling legger frem den historiske dokumentasjonen, og plasserer skipet inn i sin historiske sammenheng. Tegneserien Slaveskipet Fredensborg gjør et utdypende forsøk på å dramatisere den siste reisen, for å gjøre historien synlig og levende.

- Jeg har forsøkt å plukke ut de elementene som kan danne en dramatisk helhet. Den unge matrosen Erich Ancker pekte seg ut som en interessant hovedperson. Han var bare 14 år gammel og dermed en spennende innfallsvinkel, forteller Kurt Aust Østergaard som har skrevet serien.

Slaveskipet Fredensborg er debutalbum både for forfatter og tegner. Østergaard har markert seg i flere år som skribent om tegneserier, blant annet i Klassekampen og her i TEGN. Østergaard har lenge vært interessert i historiske tegneserier og var programansvarlig for tegneseriefestivalen i Tønsberg i 1992. Tegneren Kin Wessel er utdannet ved Kunstakademiet hvor hun i sin avgangsutstilling tok i bruk tegneserieformen. Sammen har de tidligere laget den humoristiske stripeserien Radio Ruth.

Serieskaperne hadde en rekke fakta om matrosen Ancker; de visste når han mønstret på, at han var syk to ganger under turen, at han stjal brød, at han fikk avstraffelse under turen og at han mønstret av rett før forliset.

- Det vi spurte oss selv var hvorfor ting skjedde, forteller Østergaard.

- Bitene måtte settes sammen til en dramatisk helhet, og til levende personer. Slik sett måtte vi ikke bare avgrense det historiske stoffet, men også forsøke å viderføre det. Vi vet at styrmannen Bekk solgte en tønne krutt ulovlig ved St. Croix. Det er da grunn til å tro at han kan ha gjort det også tidligere, noe vil legger inn i serien. Denne hendelsen karakteriserer ham også som en uhederlig person. Vi har knyttet sammen fakta til en helhet som er like sannsynlig som sannheten. Eller sagt på en annen måte: Vi lager en fiktiv sannhet som ingen kan motbevise.

Nærutsnitt

Skildringen av Fredensborg gir et nærutsnitt av norsk deltagelse i slavehandelen. Mange har kanskje vage forestillinger om slavehandelens lidelser og en grumsete norsk fortid med forbindelser til handelen. I alt ble omlag 100 000 afrikanere fraktet på dansk-norske skip fra handelsstasjoner på Gullkysten til kolonier i Vestindia.

Ved hjelp av blant annet skipets mannskapsliste og skipsjournalen -

for den siste reisen - vet man hvem som var besetningen, hvor mange slaver man tok med seg, og hva de ble solgt for under auksjonen på St. Croix. Det er dette materialet Sjøfartsmuseet har samlet i et formidlingsprosjekt om Fredensborg, også det trekantet; Leif Svalesen har skrevet en bok om skipet, på museet åpnet i midten av april en utstilling og samtidig ble tegneserien lansert.

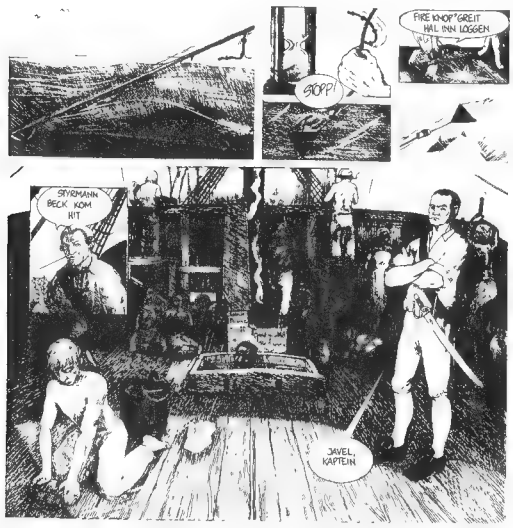

Konflikten mellom Erich Anker og styrmann Bekk er sentral i serien «Slaveskipet Fredensborg»

Autentisk

Seriens tegner Kin Wessel - utdannet som billedkunstner ved Statens kunstakademi - forteller at alle detaljene er så autentiske som mulig.

- De ytre detaljene i skip og miljø skal være så korrekte som mulig. Det har hele tiden vært målet. Derfor gjennomgikk jeg flere ganger med Sjøfartsmuseet hvor selv de minste feil for eksempel i seiltauene ble endret. Vi vet ikke nøyaktig hvordan Fredensborg så ut, men har brukt skipstegninger av andre skip på samme størrelse. Det er laget en modell som rekonstruerer skipet.

- Jeg har brukt en realistisk tegnestil får å få rom for visuelle detaljer, forteller Wessel.

- Vi har dessuten vært opptatt av å bruke skyggeleggingen for å vise kontraster mellom miljøene, prøve å utnytte de ulike lysforhold som et visuelt grep. Skraveringer er spesielt egnet for et skipsmiljø, regn og storm fremtrer med sterkere effekt. Det har også vært viktig for oss å skildre stemninger, og bruk av gråtoner skaper en mer nyansert miljøskildring.

Østergaard tilføyer at arbeidet med serien har vært en langvarig prosess, mer presist startet den for tre år siden.

- Utgangspunktet var Svalesens gjennomgang av hendelsene på skipet. Etter å ha blitt fortrolig med hendelsene, skrev jeg et råmanus med billedbeskrivelser og tekst til boblene. Deretter tegnet Kin ut en liten dummy - i lite format for å få oversikt over sidene slik at vi kunne se hvordan billedløsningene fungerte i sammenheng. Deretter har serien gått stadige runder for å pusse på detaljene. Arbeidet har vært både slitsomt og spennende.

- Spesielt interessant for meg som forfatter var det å utforske samspillet mellom tekst og bilde. Hvordan dét fungerer ser man først når bildene er tegnet ut. Man får ikke et godt nok inntrykk når man avstemmer teksten med de bildene man selv danner seg når man skriver. Derfor måtte vi også arbeide frem og tilbake med de fortellertekniske løsningene.

Flere nivå

Serieskaperne retter seg særlig til elever i ungdomsskolen, men håper at serien kan leses på flere nivå slik at også eldre lesere har utbytte av den.

- Serien skal være et pedagogisk redskap for å formidle historie, forteller Østergaard.

- Derfor har vi lagt vekt ikke bare på ytre detaljer, men på å vise hvordan hverdagen var på et skip. Flere korte sekvenser brukes til å skildre arbeidet, bruk av tau for eksempel. Sekvensene tilfører ikke historien noe, men gir et utdypende bilde av perioden. Et annet pedagogisk grep er flittig bruk av kart for å plassere hendelsene geografisk.

- Serien er også et forsøk på å formidle det etiske tankesettet som lå bak handelen med mennesker. Dels er dette et forsøk på å gå inn på merkantilismen som system. Men også de mer moralske sidene, blant annet kirkens rasjonalisering for å begrunne handelen; at mennesker uten kristen tro ikke var likeverdige med de kristne. Slik sett kan serien reise etiske problemstillinger som har betydning også i dag. Men vi har prøvd å unngå og bli pekefingerpedagogisk, vi har konsentrert oss om å skildre en tidsperiode, nærmere bestemt ett utsnitt gjennom én bestemt skipsreise med fokus på en ung matros' opplevelser. Det får være opp til leseren å trekke konklusjoner.

Østergaard forteller at han også har satt i gang arbeid med en lærerveiledning rundt serien.

- Målet er å lage et opplegg som bruker serien i flere fag. Den kan åpenbart brukes innenfor historie og geografi ved at den levendegjør tema som tas opp i fagene. Den reiser også etiske spørsmål som kan tas inn i religion-/etikk-fag. Dessuten kan den brukes i norskfaget for å se på tegneserier som fortellerkunst og bruk av virkemidler.

Stāgkraftig vær.

Karl Bjølseths

SERIEKURS

Karl Bjølseth er illustratør, serieteiknar og skribent. Han har sitt daglege virke i Oslo der han også jobbar på eit antikvariat. Seriane hans har vore å sjå i fleire forskjellige undergrunnsutgjevingar gjennom tidene, særleg i hans eige sjølvpubliserte blad "Flein". Gjennom ein artikkelserie i TEGN vil han no avsløra eit par tricks for den unge vordande serieteiknaren.

DEL 1: Teikneutstyr

Det verste med å vera serieteiknar er alt papirarbeidet. Det tek mange år å finna ut korleis ein formidlar sine idear og kva som svingar i rutene. Å laga seriar er dessutan både keisamt og einsamt. Og til tider moro. Ein dag er det som å sy korssting i håndarbeidstimen og neste dag som å slipa ninjastjerner i sløyden. Ofte er det dei praktiske problema som kan knekka ein ung og ambisiøs teiknar. Gløym å prøva å finna opp kruttet, her skal du få litt frå ein ekte gunslinger. I denne informative artikkelserien skal eg gje deg enkle tips og lera bort "secrets of the trade".

Kva er «riktig»?

Alle har ulike preferansar når det gjeld teikneutstyr. Å bryta dei vanlege reglane for utstyrsbruk kan vera det som løfter akkurat din serie til internasjonalt nivå. Likevel - som i dei fleste andre bransjar kan det vera nyttig å kjenna reglane før ein bryt dei. Den som svergar til å bruka kulepenn på dasspapir bør ha prøvd pennesplitt og Schoellershammer.

Ein penn er ein penn?

Ein del teiknarar brukar FILTPENNAR, altså vanlege tusjpennar som ein finn i bøtter og spann hos vanlege bokhandlarar. Eit av problema med slike pennar er at dei gjev ein ugjevn strek. Dei gjev ikkje ei sikker tynn linje som ein rørpenn og heller ikkje ein livleg variabel strek som ein pensel/splittpenn. Dessutan vert streken vanlegvis ikkje ordentlig svart. Noko som ofte tek seg dårleg ut er å juksa seg til ein penselstrek ved å gå over streken fleire gongar og gje den variasjon. For det første tek det 5 gongar så lang tid, og for det andre blir det neppe like bra som "the real thing" (pensel). Unntak fins: teiknarar som Trygve Høiseth og Roy Søbstad (Ill.) klarar seg fint med filt- og rørpennar.

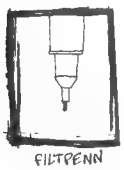

Skikkelege RØRPENNAR er dyre men gode. Ekte Rotringpennar, slike

som arkitektane brukar, er dyrast og best. Slike pennar varer i årevis og er vanlegvis verd ei investering. Det er vanleg å bruka storleikar frå 0.2 til 0.7 mm. Dei tjukkare rørpennane kan vera gunstige til handteksting. Dei tynnaste kan til dømes nyttast til skravering, men FOR tynne strekar har ein tendens til å forsvinna i trykken.

PENNESPLITTAR gjev ikkje berre fine strekar, men og den riktige nostalgiske stemninga som eignar seg for serieteikning. Å dyppa ein splitt gjev deg nødvendige dosar integritet og styrke. Gamle gode pennesplittar kan få fram sterke kjensler som ein aldri skulle tru serieteiknarar hadde. Her i landet har Stortingspennen vore ein klassikar, Siri Dokken laga albumet Kongens Mann utelukkande med Stortingspennen, men dei siste par åra har den vore håplaus å få tak i. Amerikanarane nyttar mykje splittar av merka Gillot og Hunt. Andre splittar kan duga like godt. Kjøp 20 forskjellige og finn ut kva du likar. Pennesplittar får du kjøpt hos dei trivelegaste bokhandlararne, og dei kostar mellom 2 og 10 kroner. Penneskafta får du for 10-20 kroner. Pass for all del på å halda splittane reine og tørre når dei ikkje er i bruk. Slik lever dei lengre. Skyll splitten i vatn og tørk av driten med ei fille eller litt tørkepapir. Nye splittar

Roy Søbstad klarer seg lenge med billige rørpennar

kan ofte vera litt vrange i starten. Har du problem med at tusjen prellar av metallet så skal det visstnok vera smart å koka dei. Det hjelp og å sleika splitten litt (slik dei gjer i gamle Hamsunfilmar).

Mårhårspels

Penselen gjev endå større variasjon i streken, og når ein har lært seg å bruka den blir streken knallproff. Dei verkelege penselsvingarane som Frode Øverli, Arild Midthun og Bill Watterson stiller i ein klasse for seg sjøl. Dei viktigste råda desse teiknarane kan gje om penselbruk er: Kjøp ekte mårhårspenslar og øv mykje. Mest brukt er Windsor & Newton series 7 nr.00 (tynn) til nr 3 (tjukk). Arild Midthun meiner det er pysete å bruka storleiken 0 eller mindre, han svergar til nr.1 eller 2. Eit problem med desse penslane er at dei er svindyre: frå 60- 100 kroner for stykke. Med fornuftig bruk og vedlikehald har mårhårspenslane lang levetid; Will Eisner brukar visstnok den same i årevis. Gjer penselen rein ved å halda den under springen (kaldt vatn) og tørk den med ei fille. Stryk den med håra og fukt den med tunga før du set den frå deg. Spyttet gjev eit beskyttande lag på penselhåra.

Smak av tusj

Kjøp tusj på flasker. Det fins mange ulike merker å velga i. For svart/kvitt-seriar er det viktig at tusjen er heilt svart (evt. kvit). Higgins TG1 er mykje brukt av serieteiknarar, den er løyseleg i vatn. Skal du fargelegga er det smart å bruka vannfast tusj. China Ink (Encre de Chine) er rein gift, men svart som synden og vannfast. Hvis du finn at tusjen er for tynn kan du la flaska stå open over natta. For tjukk tusj igjen nektar å sleppa taket frå splitten/pen-

Siri Dokken laga heile «Kongens mann» med stortingspenn og pensel

selen og ned på arket. Dei fins mange fleire brukbare typar av flytande tusj, til dømes Pelikan, Windsor & Newton og Rotring. Kvit tusj kan gje fine effektar. Problemet er at den kvite tusjen fort blir gråaktig og tynn. Pass på at den aldri kjem i kontakt med flytande svart tusj, ha reine penslar og reint vatn. Det fins mange merker her og, men Pelikan burde fungera. Steffen Kverneland nyttar slik tusj heile tida, Arild Midthun gjorde det i albumet om Ivar Åsen. For fjerning av strekar er det uansett Blanco eller Tip- eks som funkar best. (Ikkje dermed sagt at dei fungerar bra, enkelte teiknarar foretrekkjer kvit Guache eller kvit aquarell på tube.) Kvite klistremerker til frysetøy skal forresten og vera dugande.

Lukt av papir

Det hjelp ikkje om du er god å teikna hvis du har dårleg papir. Det papiret som egnar seg best for teikneseriar er gjerne litt stivt og glatt. Det er viktig at ikkje papiret "blør", at streken blir rein og gjevn (med mindre du ynskjer ein blødande effekt.

Ein kan prøva seg fram, og det fins mange dugandes papirtypar. Schoellershammer er likevel Rolls Roycen innanfor illustrasjonar og teikneseriar. Desse får du kjøpt hos dei proffaste papirforhandlarane, og du kan velga mellom glatt(4- 6g) eller ru(4- 6r) overflate. Talet angjev kor tjukt papiret er. Ein av fordelane med dette papiret, i tillegg til at det ikkje blør, er at du med ein kniv/ skalpell kan skrapa bort streken der-

HUSKER DU FØR I TIDEN, PONDUS? DA KUNNE VI LIGGE SLIK OG PRATE TIL LANGT PÅ NATT.
JEG KAN FAKTISK IKKE HUSKE HVORFOR VI SLUTTET MED DET.
... MEN DET DEMRER.
ZZZZZZZ

Pondus, tegnet av Frode Øverli - penselsvingeren.

som du gjer feil. Eit bra alternativ til den håplause Blancoen. Dersom du gjer feil og skrapar for tredje gong kan det gå hol i papiret - kjøp tjukkare papir eller jobb meir med skissene.
Amerikanarane nyttar noko som dei kallar Bristol, Strathmore. Dette skal visst vera riktig bra og dyrt papir så det får ein tru. Vanlegvis er det slik at du får det du betaler for, dyrt=bra. (Naturlegvis får du dyrt drit hvis du går inn for det. Hugs at tusjteiknarar ikkje har dei same behova som til dømes malarar eller aquarellistar.)

Billige tricks

For å mørkleggja store flatar i svart kan einn Q-tip vera nyttig. For å unngå fingermerker og fettflekkar på originalane mens du jobbar bør du kjøpa eit par bomullshanskar på apoteket. Klipp gjerne av fingrane for tommel og peikefinger på teiknehanda (på HANSKEN!). Raster til å leggja gråtonar er for det første dyrt og for det andre på veg ut av handelen. I desse datatider skal det visstnok vera unødvendig med raster på lim- ark. Personleg har eg mine tvil. Men ei kraftig datamaskin med god scanner og printer kan sikkert vera fint å ha for ein serieteiknar. Pass berre på at du ikkje lagar dataporno: teikningar som er laga på data for å imponera andre som driv med datagrafikk. Teikneseriar eignar seg uansett best på papir, så gløym internett.

Blødande strek frå Ho Che Anderson

Eit par kjappe tips til slutt: Reproblyant er ein blå fargeblyant som ikkje viser i svart/kvitt trykk. Med den kan du skissa serien og tusja rett oppå utan å bry deg om å viska bort skissestrekane. Du får og kjøpt blåe bly(miner) til 0.5 "trykkeblyant". Personleg syns eg den blå streken blir for svak, så eg foretrekkjer vanleg blyant, 0.5mm 2B. For å gjera arbeidet med seriane lettare og meir effektivt kan du nytta eit LYSBORD. Meir om det neste gong i

Kommer: Del 2 - Lag ein serie!

Mail: karlbjol@hotmail.com
Web: http://www.geocities.com/SoHo/9853/karl.htm

Nye Norske Serier

Ikke nok med at tegnerne Roy Søbstad (26) og Ronny Haugeland (21) bor i kollektiv men de lager også tegneserieblad i lag. Nå slynger de ut «Et rop om hjelp» fra sin felles bopel i Kristiansand, og viser at det fortsatt er liv i ruinene til det tidligere bladet «Fantazine».

Tekst og foto av
Ole Gunnar Zahl Jensenius

Hvorvidt tittelen beskriver tegneseriemiljøet i Kristiansand eller tilstanden i kollektivet, vites ikke. Likevel forsikrer Haugeland og Søbstad at bladets navn må tas bokstavelig. Begge var tidligere pådrivere i «Fantazine», som satte Sørlandets hovedstad på tegneseriekartet. Men som de selv uttrykker det-å lage blad er stress, mens det å tegne er gøy. For to år siden ble derfor «Fantazine» naturlig nok nedlagt. Til tross for det har skaperånden overlevd, og de presenterer nå et eget blad med nye og gamle serier i skjønn foreningen.

Lar tegningene fortelle

I stedet for å blottlegge sjelslivet i tegningene sine slik veteranen Torstein Gundersen fra Kristiansand gjør, vil Haugeland og Søbstad heller fortelle en historie. De legger vekt på å la figurene si oss handlingen. Haugeland er til og med så frimodig å påstå at bobler er kjedelige fordi de inneholder tekst.

Jeg slår et slag for figurer med «større neser». Det skal være moro. -Jeg ønsker at folk ler når de ser tegningene mine, sier Haugeland. Søbstad skyter inn: -Historiene til Ronny er små eventyr. De er i større grad fantasiflukt enn mine. Jeg er noe mer tekstbasert og selvbiografisk enn ham.

Likevel er likheten mellom Haugeland og Søbstads tegninger slående. Strekene er enkle og levende. Stilen er uformell og lett å forstå. Og begge er på hver på sin måte humoristiske. Det er ikke noe poeng i å lage serier ingen forstår.

-Vi må kunne kommunisere! sier Søbstad. Det er ikke teit å bli forstått. Hadde det ikke vært for banneorda i seriene mine, kunne de godt vært beregnet for barn. Heldigvis er det nå positivt å lage naive, absurde serier, understreker Haugeland lettet.

Så man kan ikke forvente seg politisk satire fra dere?

-Det er ingen vits i å lage serier stappet med dop, sex eller politisk satire bare fordi Gateavisa vil ha det. «Fantazine» ble jo slaktet fordi det var for «snilt». Alt sånt er gjort før, og det er ikke noe poeng i seg selv å lage politisk satire. La Knut Nærum som virkelig kan det, gjøre den slags! sier Søbstad. Haugeland overtar: -Jeg misjonerer ikke! Jeg ønsker heller ikke å overbevise noen til å mene noe bestemt. Folk tror jo på så mye rart, og det kan de jo

bare fortsette med. Jeg vil ha den reine humoren inn i seriene igjen. Jeg vil at man skal trykke meg fordi jeg er morsom.

Både Haugeland og Søbstad lar seg assosiere med miljøet rundt tegneserieblad «Forresten», og mener at det er den nye generasjonen norske tegnere.

-Forrestentegnerne er folk i 20-åra, og sjekker man ut seriene er det utrolig mye halvlitere, hybler og ekskjærester i dem. Man «reiser ikke i seg selv» lenger, slik man gjorde på 70-tallet, forklarer Søbstad.

Vi har fortsatt et nært og godt forhold i kollektivet, sier Roy Søbstad (26) og Ronny Haugeland (21) som nå gir ut bladet «Et rop om hjelp». (For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at kollektivet er oppløst etter at dette ble skrevet. Red. anm.)

Bare ett rop?

Til daglig er både Haugeland og Søbstad opptatt av form og billedlig uttrykk i jobbsammenheng. Haugeland arbeider med animasjon, og Søbstad er grafisk formgiver i et reklamebyrå. Det hender at de begge fyrer av «morsomme ansikter» i arbeidstiden, men foreløpig er jobb og fritid helt atskilt. Det har hendt at de samarbeider om idèer og tegninger, men de framhever likevel at det å tegne er en ensom affære. En gjenganger hos Haugeland har derimot vært «Mannen med», og jeg spør dem om de kan utdype dette nærmere.

-Jeg har nå fire serier med «Mannen med» som jeg håper å få på trykk, sier Haugeland. «Mannen med» er en enkel fyr med èn egenskap. Ja, i det siste nummeret av Fidus har jeg serien «Mannen med pleddet». Den er jo en smule selvbiografisk. Jeg er et pleddmenneske, innrømmer Haugeland beskjedent.

I motsetning til Haugelands serier som nesten oser av beruset overlystighet, er det en viss tristhet å spore i Søbstads runde og koselige figurer.

-Det fascinerende med Roys tegninger er at de er så grafisk lettfattelige, hevder Ronny og fortsetter: Man tenker se her er det noe lett og hyggelig å kikke på, men så viser det seg at personen dør til slutt. Søbstad humrer, og sier at det er mye mindre død i serieslutten nå enn før. Haugstad er kjapt ute med å kommentere Søbstads små, runde og koselige barnefigurer.

-Hadde Roy arbeidet i plastbransjen ville alle mennesker og dyr sett ut som badeballer og ballonger. Søbstad ler, og går med på at han liker kontrasten i det å la barnefigurer fortelle en voksen historie.

Men er det nødvendig å gi ut et blad med egne serier? Er det ikke greit nok å la andre trykke dem?

Vi vil samle seriene våre, og lage noe som er representativt for oss. Nå blir det en serie her, og en annen et helt annet sted. Det holder ikke. Med «Et rop om hjelp» markerer vi oss, svarer Søbstad.

Haugeland forklarer at ofte går det urimelig lang tid fra tegneserien er ferdig til den trykkes. Det er ifølge ham frustrerende. Dessuten har jeg et sterkt ønske om å kunne gi ut en oppfølger om to til tre år. Den skal bære tittelen «Vi har fått hjelp», avslører Haugeland.

Det gjenstår dermed å se hvor hardt tiltrengt denne hjelpen er, og i mellom tiden får vi kose oss med ropet.

5 SERIER
Lars Fiske

Under overskriften 5 serier lar vi serieskapere plukke ut tegneserier (album/serier/figurer) som har betydd mye for den «kunstneriske utvikling» eller som ellers har gjort inntrykk eller påvirket. Denne gang er det Lars Fiskes tur, og på de neste sidene kan hans meget personlige løsning av oppgaven skues. Lars Fiske er velkjent gjennom flere år med personlig strek innenfor både serier, design og håndteksting. For tiden er han også leder av tegneseriegruppa i Grafill. En oppfølger til hans glimrende album Matje debutanten er på planleggingsstadiet.

5 serier JEG HAR KOPIERT av Lars Fiske

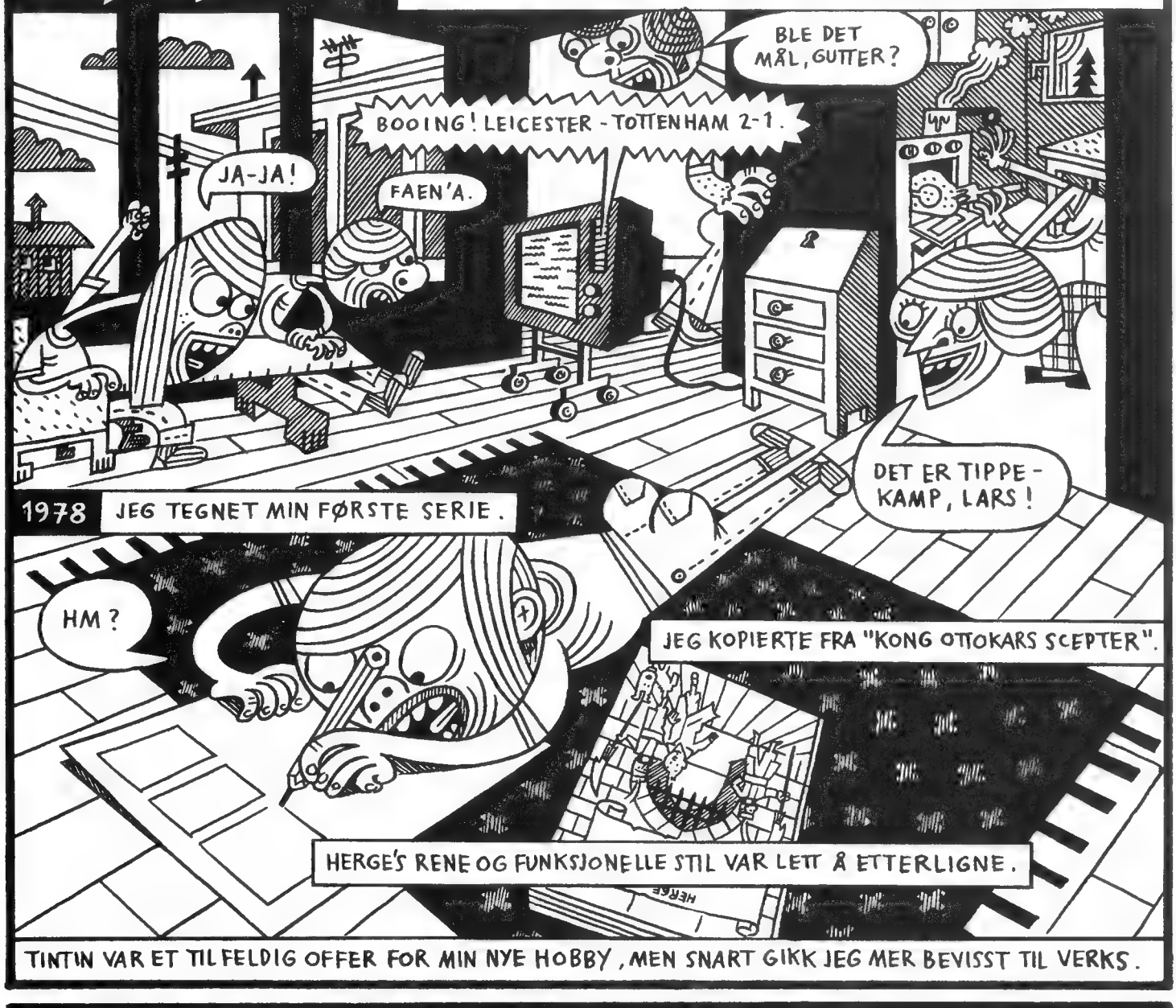
BLE DET MÅL, GUTTER?
BOOING! LEICESTER - TOTTENHAM 2-1.
JA-JA!
FAEN'A.
DET ER TIPPE-KAMP, LARS!
1978 JEG TEGNET MIN FØRSTE SERIE.
HM?
JEG KOPIERTE FRA "KONG OTTOKARS SCEPTER".
HERGE'S RENE OG FUNKSJONELLE STIL VAR LETT Å ETTERLIGNE.
TINTIN VAR ET TILFELDIG OFFER FOR MIN NYE HOBBY, MEN SNART GIKK JEG MER BEVISST TIL VERKS.

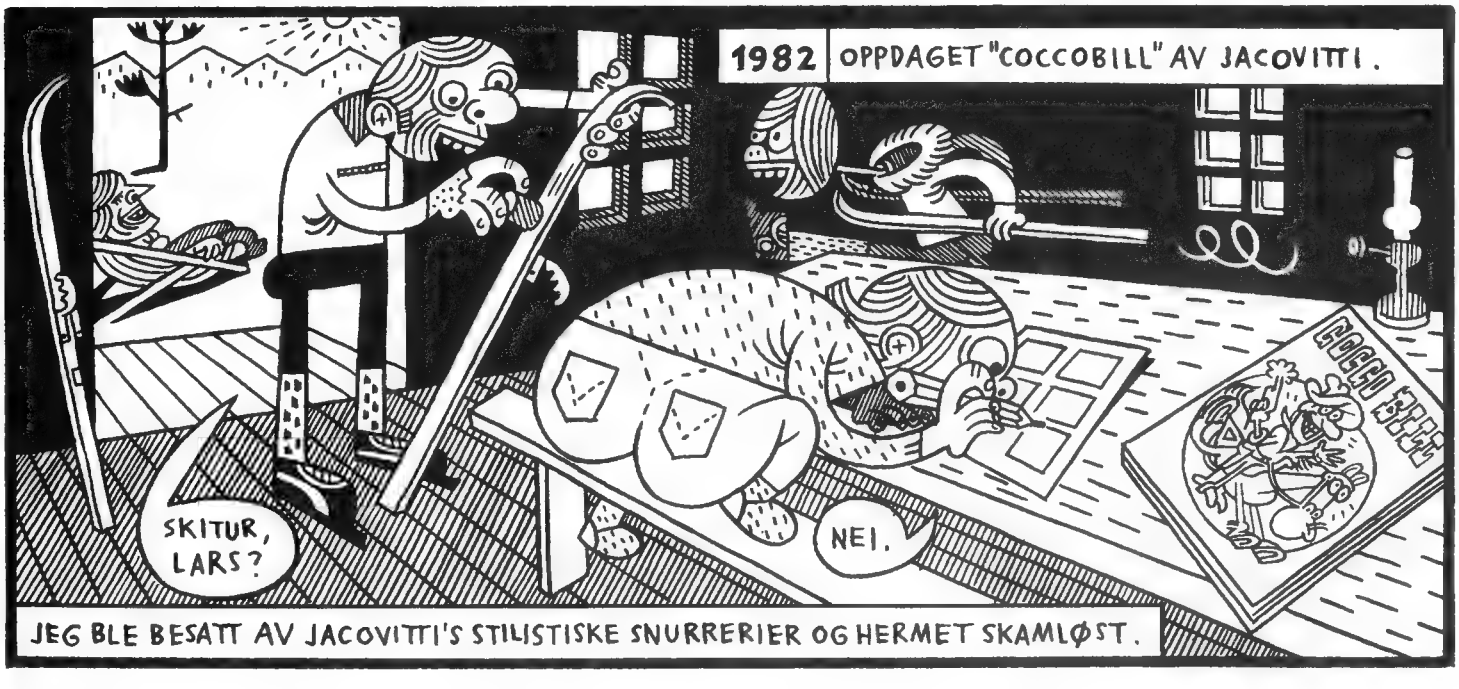
1982 OPPDAGET "COCCOBILL" AV JACOVITTI.
SKITUR, LARS?
NEI.
COCCO BILL
JEG BLE BESATT AV JACOVITTI'S STILISTISKE SNURRERIER OG HERMET SKAMLØST.

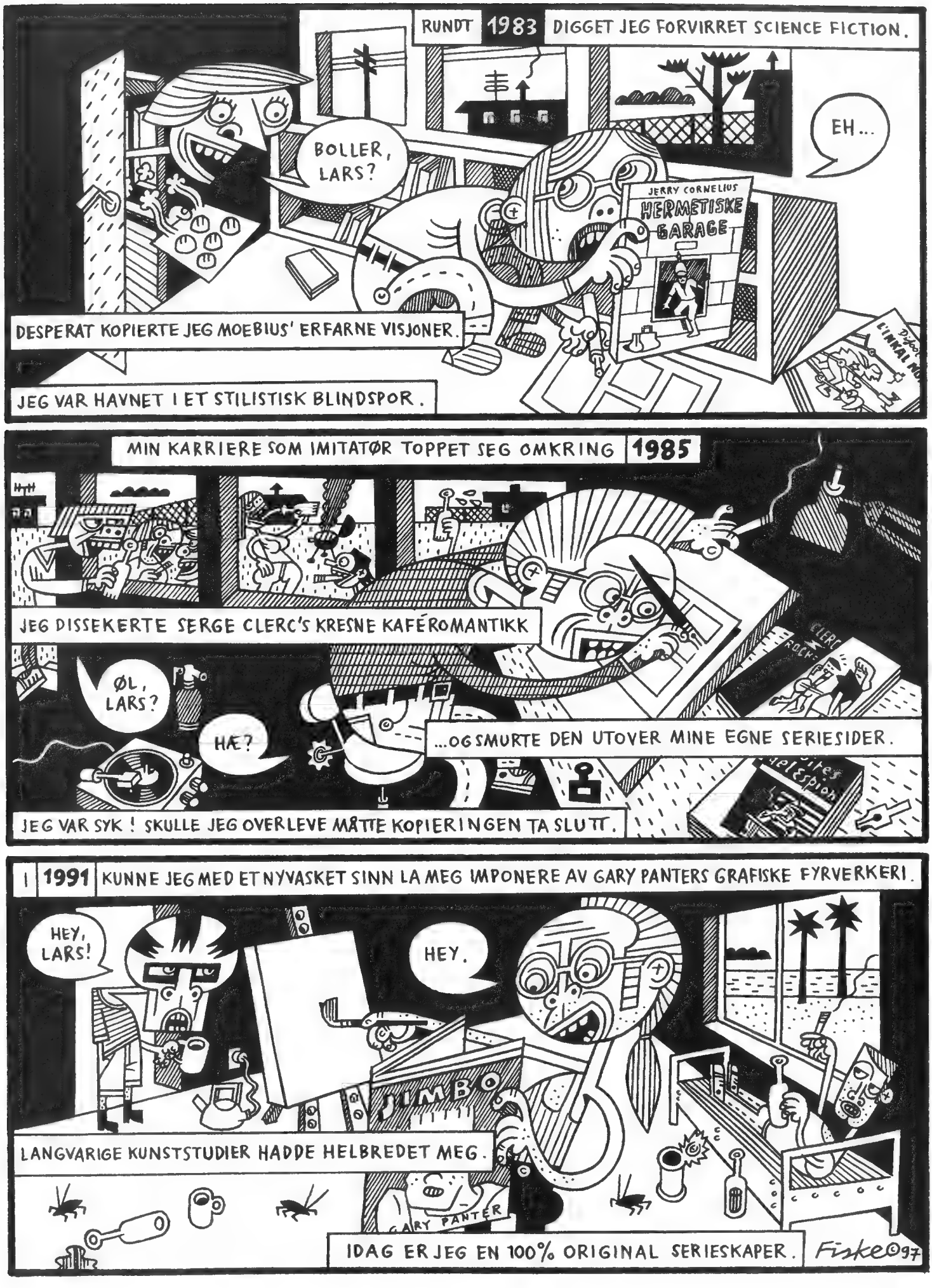
RUNDT 1983 DIGGET JEG FORVIRRET SCIENCE FICTION.
BOLLER, LARS?
EH...
JERRY CORNELIUS
HERMETISKE GARAGE
DESPERAT KOPIERTE JEG MOEBIUS' ERFARNE VISJONER.
JEG VAR HAVNET I ET STILISTISK BLINDSPOR.
MIN KARRIERE SOM IMITATØR TOPPET SEG OMKRING 1985
JEG DISSEKERTE SERGE CLERC'S KRESNE KAFÉROMANTIKK
ØL, LARS?
HÆ?
...OG SMURTE DEN UTOVER MINE EGNE SERIESIDER.
JEG VAR SYK! SKULLE JEG OVERLEVE MÅTTE KOPIERINGEN TA SLUTT.
I 1991 KUNNE JEG MED ET NYVASKET SINN LA MEG IMPONERE AV GARY PANTERS GRAFISKE FYRVERKERI.
HEY, LARS!
HEY.
JUMBO
LANGVARIGE KUNSTSTUDIER HADDE HELBREDET MEG.
GARY PANTER
IDAG ER JEG EN 100% ORIGINAL SERIESKAPER.
Fiske©97

Dave Sim - sverdsvingaren

Dave Sim, kanadiaren bak bladet Cerebus, er eit arbeidsjern utan sidestykke i teikneseriebransjen. Han skriv, teiknar og gjev sjølv ut det månadlege bladet, riktignok med hjelp av Gerhard som teiknar bakgrunnar. Tematikken i serien er satirisk og kontroversiell, systematisk har Sim teke føre seg tema som politikk, religion, kjærleik, kunst og død. Både i form og innhald er han uvanleg kompromisslaus, han frir aldri til lesaren. I heftene hoppar han gjerne mellom ein gammalmodig litterær stil og drivande action i mangastil, med sine formeksperiment og sin uforutsigbare stil bryt han alle nedskrivne kommersielle strategiar. Den siste tida har han dessutan klart å provosera dei fleste av sine lesarar med sitt kvinnesyn.

Av Karl Bjølseth og Morten Harper

YOU SEE, HE STOOD ONLY FIVE HANDS HIGH, HAD A LENGTHY SNOUT, A LONG TAIL AND WAS COVERED WITH SHORT GREY FUR...
HE WAS, IN SHORT...
THE AARDVARK
©1977 DAVE SIM

Slik startar ein gjerne ein serie på 6000 sider

Dave Sim er av fleire grunnar ein bitter mann. På 70-talet var det ingen i den amerikanske forlagsbransjen som syns at ein svart/kvitt Conan-parodi i form av eit jordsvin var noko til ide. Serien var heller ikkje mykje å skryta av på den tida: ein 21-årings famlande kopiering av Barry Windsor-Smith-teikningar med haltande historiar. Men den unge Sim lot seg ikkje stansa - teikneseriebladet skulle ut om han måtte gjera alt sjølv. Bladet om Cerebus the Aardvark vart ei bimånadleg og etter kvart månadleg utgjeving med ein liten og trufast lesarskare. Kvaliteten på teikning og fortelling steig for kvart nummer, nærmast for kvar side. Etter 13 nummer proklamerte Sim at historia om Cerebus skulle gå over 300 månadlege utgjevingar. I nummer 300, i mars 2004, skal hovudpersonen dø «unmourned and unloved» som Sim uttrykte det. Ingen trudde særleg på denne Dave Sim den gongen, 6000 sider på 26 år er mykje for ein mann, og ikkje minst for dei vanskelege kjøparane. Forlagsfolk fnyste og av legar fekk teiknaren på denne tida diagnosen schizofren. No når utgjevinga har passert nummer 220 og seriane er samla i ni bøker av typen telefonkatalog kan mannen gni seg i hendene. Sim har fått gleda av å takka nei til feite tilbud frå dei fleste amerikanske storforlaga. Han kan med rette førebu seg på å le sist. Både avdi den gigantiske serien har vorte ein slags salgs-suksess men mest på grunn av at store delar av den er verkeleg bra.

Individualist og misogynist

Dave Sim har vorte den flittigste motstandar av den amerikanske teikneserieindustrien slik den fungerer gjennom dei store serieforlaga. Han meiner teiknarar vert utnytta og oppbrukt i det kommersielle systemet, kunstnarleg fridom vert luka bort og med den også kreativiteten. Innanfor sjølvpublisering har Sim vore ein forløpar og inspirator for mange. Etter suksessen med Cerebus har ei mengd amerikanske teiknarar hatt hell med å gje ut eigne seriar på eigne forlag, seinast folk som Jeff Smith (Bone), David Lapham (Stray Bullets), Todd McFarlane (Spawn), Martin Wagner (Hepcats) med fleire. Dave Sim har status som ein "guru" for sjølvpublisering, den som på 70talet viste at det umoglege absolutt var mogleg. Sim har dessutan kjempa for ytringsfridom i amerikanske seriar. Han gjev stadig pengegåver til The Comic Book Legal Defense Fund som er ein slags Amnesty for serieteiknarar. Fondet støttar serieteiknarar som vert råka av rettsaker og bøter på grunn av innhaldet i seriane. Sim skreiv til dømes eit manus for McFairlane's Spawn der heile manushonoraret (meir enn 250 000 kroner) gjekk til støttefondet. Popularitetен til Dave Sim og Cerebus har likevel fått eindel skrammer. I det nest siste, og hittil største, enkeltverket i Cerebus-prosjektet kjem nemleg åtak mot kvinner og «kvinners vesen» som har gjeve mange fans og kollegaer ein flau smak i munnen. Fleire kjende teiknarar har teke offentleg avstand frå hans meiningar og har gått til boikott av ulike typar samarbeid med «kvinnehataren». Men no skal me ikkje føregripa historias gang, serien starta nemleg meir truskuldig.

Starta som Conan-parodi.

Den første boka utgjer ei samling av dei 25 første hefta. Cerebus The Aardvark entrar serieverda til hest, med sverd og dustete Hårekhjelm. (Aardvark tyder jordsvin på sørafrikansk, Cerebus kjem av ei feillesing av navnet Cerberus som er namnet på den tre-hovuda hunden som held vakt i helvete. Cerberus var dessutan navnet på seriefanzina der vår helt først dukka opp.)
Dei vel 500 sidene inneheld mest

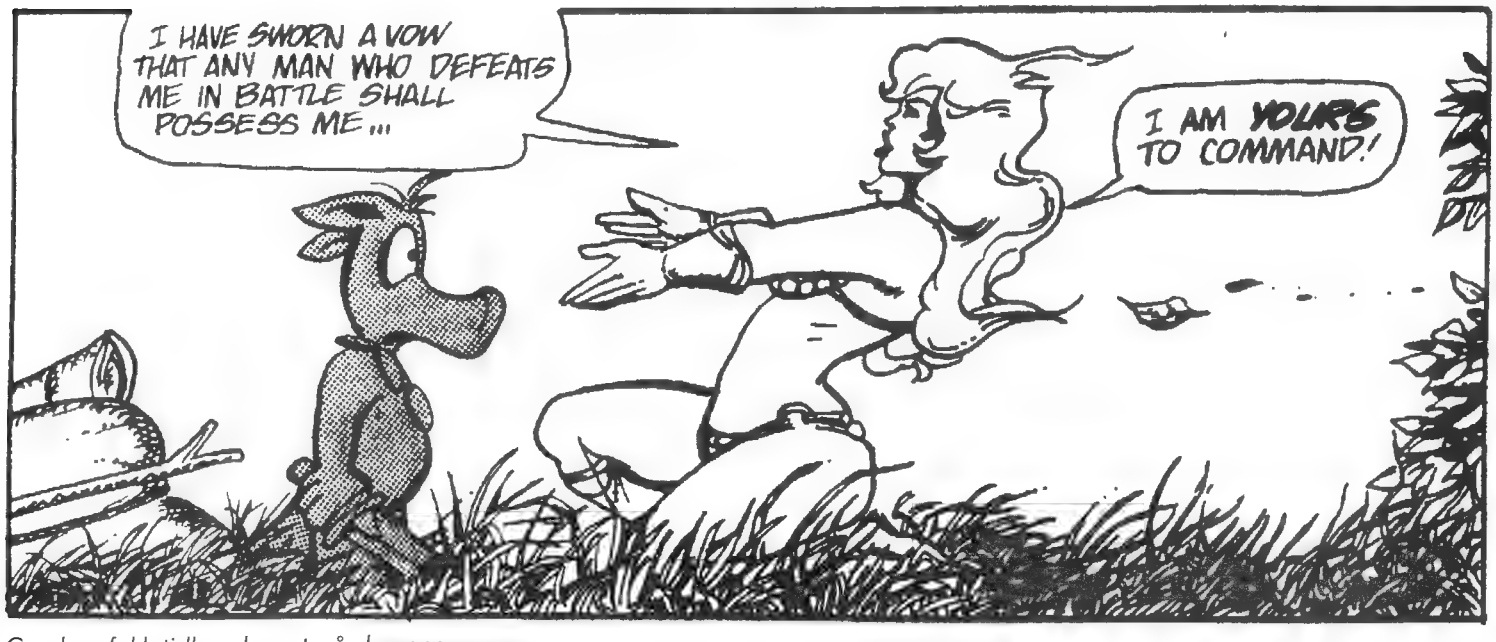

Cerebus fekk tidleg draget på damene

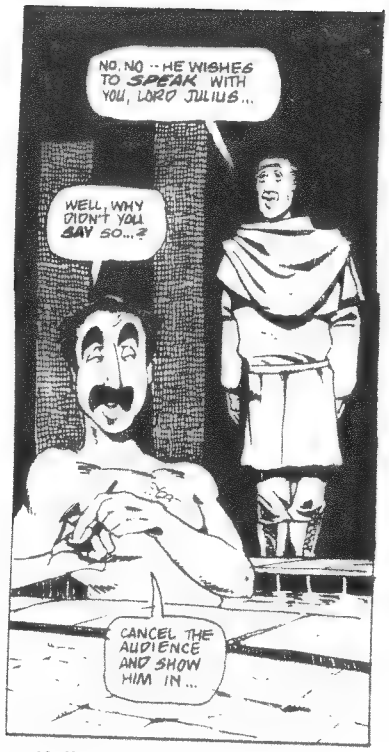

Stilfull entré 1: Groucho Marx

korte, uavhengige seriar i Conan-stil. Kvaliteten er varierande og Windsor-Smith-påverkinga er påtakeleg. Også Bernie Wrightson, Frank Frazetta og Will Eisner spøker i kulissane. Historiane er også etter Conan-modellen: Hovudpersonen lokar rundt i mystiske templer og tvilsome slumstrøk på jakt etter gull, damer og/eller øl. Viktig er det at Cerebus-universet tek form gjennom desse sidene: ei slags blanding av Tolkiens Middle Earth og England på 1700-talet. Sjølv om Sim tek føre seg ambisiøse tema, står serien fram somupretensiøs. Noko av grunnen til det er dei gjennomgåande parodiane. Den einfoldige og muskelsterke Artemis er ein mester i å ikle seg superhelt-underbukser. Han har mellom anna etterapa Månebaronen, Jerven og Captain America - som regel med blanda hell. Sim blottar noko av galskapen som ligg i superheltgenren, gjennom dei stormannsgale og irrasjonelle handlingene til Artemis. I stil tar han også etter genren, mellom anna gjennom korte indre monologar frå «helten». Andre viktige bifigurar vert introduserte: den maktsjuke Lord Julius («spela» av Groucho Marx frå Marx Brothers), strippedanserinna Jaka (Cerebus sin store kjærleik) og den plagsome Elrod (parodi på Moorcock-helten Elric). Prins Valiant er også med i Cerebusuniverset, samt den særare figuren the Flaming Carrot. Dave Sim seier sjølv i introduksjonen til boka at han var ein fersking som tok sine første famlande steg på den tida. Bok nummer ein er kanskje ikkje plassen å byrja for ein uinnvidd lesar. (Med mindre ein har svært god tid, mykje pengar og/eller sans for gamle Conan-seriar.)

Stilfull entré 2: Elrod

Det politiske hus

«As a republican, I will pay any price, bear any burden, meet any harship, support any friend, and oppose any foe, to assure the survival and the success of liberty.» På denne måten slutar den første Cerebus-romanen: High Society. Her hevar Sim ambisjonane, han set i scene historia over 25 nummer - på over 500 sider - og han let parodien femna politisk satire. High Society var utan tvil eit dristig prosjekt å setta igang. Sim fortalde sjølvsagt ikkje lesarane at framhaldsserien skulle gå over 25 månader.

Mange gjekk og venta på at Cerebus Barbaren skulle koma attende, og syklusen startar i tralten frå dei innleiande Conan-parodiane med ein bisk Cerebus som ber om bråk. Det

MESSAGE FOR ASTORIA M'LORD!
CEREBUS WILL TAKE IT
I'M AFRAID 'TIS ENES ONLY M'LORD
HOW LONG HAVE YOU BEEN DELIVERING MESSAGES, SON
TWO YEARS M'LORD
EVER DELIVERED A MESSAGE TO THE WRONG PERSON?
NO M'LORD
WELL CEREBUS IS ...ING TO BE OVE HUNDRED CROWNS
HEH
HERE YOU ARE, M'LORD
YOU NOW OWE CEREBUS A HUNDRED CROWNS
BEAT IT OR CEREBUS WILL HAVE YOU FIRED FOR GAMBLING..!
THAT THIS TIME YOU DO!

President Cerebus byrjar få taket på det

Han pratar så folk forstår det

drøyer ikkje meir en nokre hefter før han tek steget inn i dei øvre sfærene i samfunnet. Cerebus sjekkar inn på hotellet The Regency, som er eit sant politisk hus. Her samlast mektige personar, hotellet er nesten som eit lukka, øvre samfunn. Frå alven (!) i huset får Cerebus høyre at ein mektig person forlystar seg med ei dame som ikkje er kona hans. Denne utroskapen nyttar Cerebus til å pressa seg inn i sentrum for den politiske makta. Han sender personen eit brev, og resultatet er at han

Nesten som «Gift med Gro»?

får eit møte med statsministeren som er ven av mannen. Det er berre starten. Cerebus sjølv har ikkje nokon klar politisk strategi, og er nøgd dersom han får pengar. Den sterke og vakre kvinna Astoria grip sjansen og utnyttar Cerebus sin posisjon. Ho samlar inn pengar, og set igang ein valkampanje for Cerebus. Sjølv håpar ho å få makt og rikdom. Serien skildrar valkampen, og sparkar mot både politisk taktikkeri og retorikk.

Den er ein satire over amerikansk politikk, valkamp og presidentens strategiar. Kampanjen til Cerebus og hans bodskap har sterkt ankerfeste i den amerikanske «frigjeringskrigen», med ein nasjonalt retta populisme.

Fridomspatoset mot slutten er eit uttrykk for det. Det er særleg det politiske spelets mange offer - moralsk og kjenslemessig - Sim undersøker i High Society. Karakteren Cerebus vert ein annan - sivilisert og innordna i det øvre samfunnet. Han får dress og ein ansvarleg posisjon. I denne utviklinga ligg også at han presser barbarens kjensler inn under dressen.i det politiske livet fører med seg prioriteringar som mellom anna øydelegg forholdet til kjæresten Jaka. I High Society vert både forteljarstil og teiknestil sikrare. Teiknaren tek seg meir fridomar og vågar eksperimentera med forma. Dave Sim har i dei seinare åra påstått at teiknarar bør laga 2000 sider før dei teiknar verkeleg bra seriar. Etter High Society hadde han jo knapt passert 1000.

Pave Cerebus

Cirinist eller Kevillist. Det er spørsmålet i historia Church & State, ei 1200-sider lang skildring av makt og religion. Vårt favorittjordsvin

Klårt bodskap

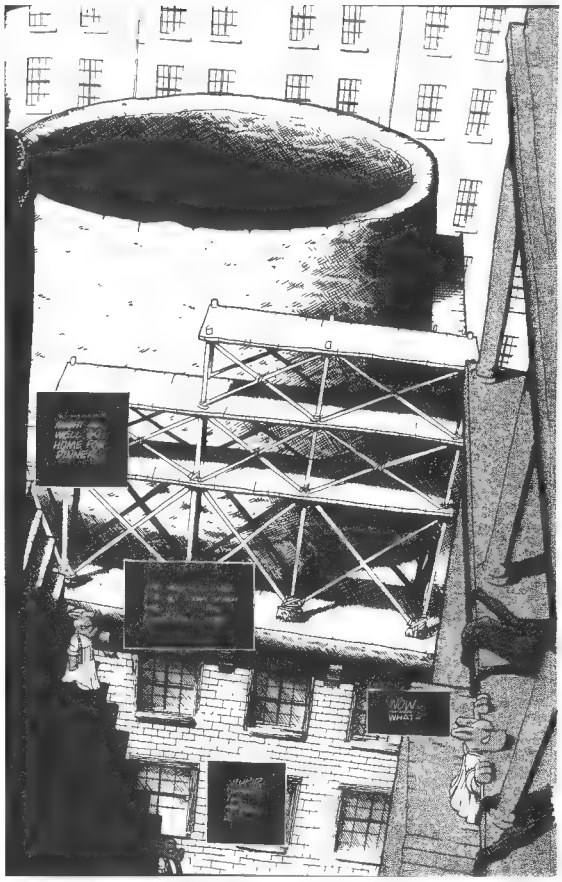

Stilfull entré 3: Bakgrunnsteiknaren Gerhard.

kjem til posisjonen som pave. Han kjem utanfrå, og er derfor ein mann stridande partar kan akseptere - sjølvsagt håpar dei alle å kunna utnytta han. Cerebus er ein overordentleg effektiv pave. Gjennom middelalderske preiker, truar han gullstykka ut or folket. Ja, som ein Skrue tømmer han byen for gull, noko som lagar problem for næringslivet. For han brukar ikkje pengane. Gjennom Cerebus si tyranniske framferd - og spelet rundt han - kommenterer Sim religion som reiskap for makt. Church & State er til tider dunkel. I ein sekvens talar Cerebus med guden Tarim, i ein annan - den avsluttande sekvensen - treff han mannen i månen. I sekvensane med slike kosmiske krefter er det også diskusjonar om guddomen er mann eller kvinne, og her nærmar Sim seg eit seinare hovudpoeng; konflikta mellom kjønna. Som nevnt vert det heile noko dunkelt og vagt, mange spørsmål i lesaren vert ståande utan svar. Utfordrande lesing er det i aller høgste grad. Ein viktig tråd som vert drege med frå den forrige serieromanen, High Society, er Cerebus sine personlege problem. No vert han vikla inn i eit ekteskap, men kvinna forlet han. Den vakre Jaka dukkar og opp men ho let seg ikkje overtala til å følgja han. Mot slutten står Cerebus åleine att, medan billedutsnitta dreg oss rolig vekk. I dette verket nermar Sim seg den forteljarstilen som etter kvart blir hans særeigne og hans styrke. Det overlegne grepet om lesaren vert demonstrert. Dessutan vert serieroman-formatet betre utnytta med grundige og djuparegåande skildringar, forfattaren tør å ta seg betre tid. Ikkje minst i den over 100 sider lange monologen(!) mot slutten. Halvvegs i Church and State får Dave Sim assistanse av teiknaren Gerhard som løftar teiknekvaliteten mange hakk med sine bakgrunnar. Han er arkitektutdanna og likar å teikne alle dei «keisame» greiene som bygningar, interiør, natur og landskap. Det gjer han dessutan riktig bra. Med Gerhard som assistent har Sim vorte anklaga for å ha starta noko som liknar eit serie-konsern, som er det han sjølve stadig kritiserar. Også sidan han ikkje lenger tek telefonar og postordretingingar sjølv, ein ansatt assistent gjer det no på heiltid. Sim tilbakeviser dette med at Gerhard jobbar frivillig og utan noko kontrakt.

Han får rikeleg betalt og kan gå på dagen om han ynskjer det. Både Sim og lesarane håpar uansett at Gerhard held ut til nummer 300.

Jaka's Story - om kunsten og livet

Eit av høgdepunkta i Dave Sims produksjon er Jaka's Story. Vårt humørsjuke jordsvin er tildelt ei birolle. Sim har sagt at han var inspirert av Love & Rockets på den tida og han ville laga sin eigen variant av den type skildrande «kvardagslege» seriar.

Mannen i månen har mykje på hjarta. 100 sider.

Ekteskapeleg krysskommunikasjon

Jaka, som tidlegare har hatt eit forhold til Cerebus, jobbar som «eksotisk danserinne» på ei avsidesliggande kro. Ho er gift med tøffelhelten Rick og er ikkje lenger forelska i Cerebus. Han blir likevel buande hos ekteparet for ikkje å bli oppdaga av sine «fiendar» frå Church and State. Dermed får me eit innblikk i Jakas liv. Den første delen av historia er eit slags kammerspel med få aktørar og på ei avgrensa «scene». Dei to andre aktørane er Oscar Wilde og ein lengselsfull krovert. Kunstnaren Oscar Wilde jobbar med ein biografi om Kunsnarinna (danserinna) Jaka og denne Wilde-pastisjen er prenta i lange tekstbolkar, mellomstykker, gjennom boka. Det er ein serieroman om eit liv, om kunstnarkallet og kjærleiken. Ikkje kjærleik i tradisjonell forstand, den tek i stor grad føre seg dei negative sidene ved kjærleiken, ved ekteskapet. Kunsten er eit sentralt tema: korleis kunstneriske ambisjonar og motivasjonar kjem i vegen for alt anna, gjer krav på kunstnaren. Eller omvendt, korleis livet kjem i vegen for kunsten. Både for Jaka og for Wilde. Og for Dave Sim. Frå og med Jaka's Story vert nemleg Sim sjølv meir synleg i seriane. Ikkje at seriane i særleg grad er sjølvbiografiske, men hans eige liv vert innblanda. Dei som følgjer lesarbreva i Cerebus-blada får lange og inngåande diskusjonar ikkje berre om serien men også om serieskaparen. Sim sitt eige privatliv er like vanleg diskusjonstema som figuren Cerebus. Arbeidet med Cerebusserien er oppslukande og krev mykje av han. Presset frå omverda, kreftene som dreg kunstnaren bort frå arbeidet, er også sentrale problem i Sim sitt eige liv.

Etter Church and State og High Society er dessutan få av lesarane i tvil om at Sim ynskjer å formidla idear

Diktaren Oscar tek den i munnen

me Mrs. Thatcher som på alle måtar liknar den britiske eks-politikaren. Jaka's Story er for det meste stillferdig skildra med langsome og nyanserike sekvensar. Over mange sider vert kvardagslege detaljar omstendeleg utbrodert, stilen er dvelande og ettertenksom. Den langsame stilen gjev serien ei unik stemning som ligg langt frå den tradisjonelle amerikanske actionstilen. Parallellen til film er nærliggande, hvis Jim Jarmusch var serieteiknar ville han truleg ha laga noko som likna Jakas Story. Karakterskildringane i Jaka's Story er imponerande. Her utnyttar Sim seriemediet til fulle og demonstrerer si evne til å skildra truverdige figurar med eigne haldningar og motiv.

og haldningar og at desse ikkje alltid følgjer vanlege normer og oppfattingar. I Jaka's Story møter me ei sterk og målretta kvinne, ho er vakker og får alle menn rundt seg til å handla etter hennar ynskje. Ikkje ulik Dave Sims eks-kone Deni Loubert. Dave Sim sine bitre erfaringar frå ekteskapet fargar fremstillinga i Jaka's Story, hans konspiratoriske kvinnesyn byrjar å koma til syne. Seinare i produksjonen kjem det klårt fram at Sim ser kvinner som ein trugsel mot det kreative og skapande som menn representerer. Likevel er Jaka ei kvinne etter Dave sin smak, på ein måte unntaket som bekreftar regelen: ho er kreativ, individualistisk og har (til og med) kunstnariske evner og ambisjonar. Etter 350 sider tek Jaka's Story ei brå vending. Kammerspelet er over idet dei onde Cirinistane, som styrer matriarkatet i byen lest, putter Jaka i eit fangehøl. Cirinistar er onde og fanatiske kvinner, på toppen sit den store Cirin og styrer sine lojale og brutale tjenarar. Cirin er eit jordsvin som Cerebus men med kvinnelege evner, haldningar og motiv. Av dei mest lojale Cirinistane finn

Melmoth

Cerebus kom i bakgrunnen i Jaka's Story, det same skjer i boka Melmoth.

Denne boka er på usle 250 sider og Sim hoverer med at det er ei serienovelle, «short story». Den representerer dessutan eit fullstendig avbrekk frå hovudhistoria. Cerebus

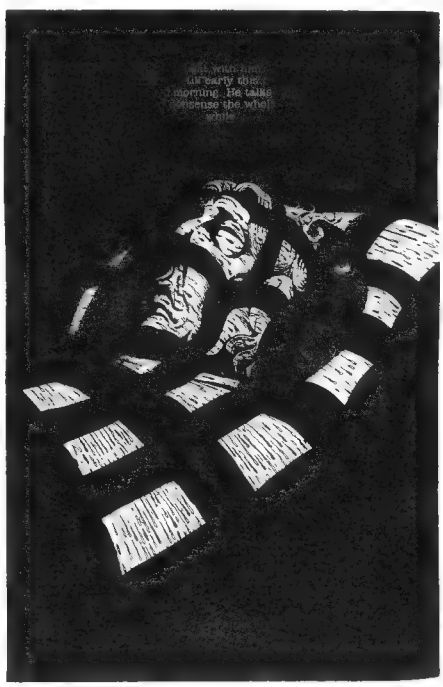

har mista Jaka og har ein av sitt livs største nedturar. Av rein kjærleikssorg sit han utanfor Dino's Cafe og stirrar tomt ut i lufta medan handlinga skjer andre stader. Forbipasserande overser han, nokre arbeidarar legg eit laken over han og reknar han for å vera død. Melmoth handlar om døden, boka er nemleg ein pinleg nøyaktig biografi om Oscar Wilde og hans siste dagar. Dave Sim meinte Oscar Wilde si gjesterolle i Jaka's Story vart for knapp. Wilde sitt liv er ei god soge og den fortente å forteljast grundigare. Skjebna til den klassiske diktaren var dessutan ikkje ulik Cerebus si livsbane: «..to die unmourned and unloved». Wilde er eit døme på ein stor kunstnar med eit stort fall som ikkje fekk si oppreising før lenge etter sin død. (Slik det gjerne går med verkelege kunstnarar, jfr. Hamsun, Bjørneboe og Gary Glitter. Og slik det også skal gå med Cerebus.) Teiknemessig er Melmoth

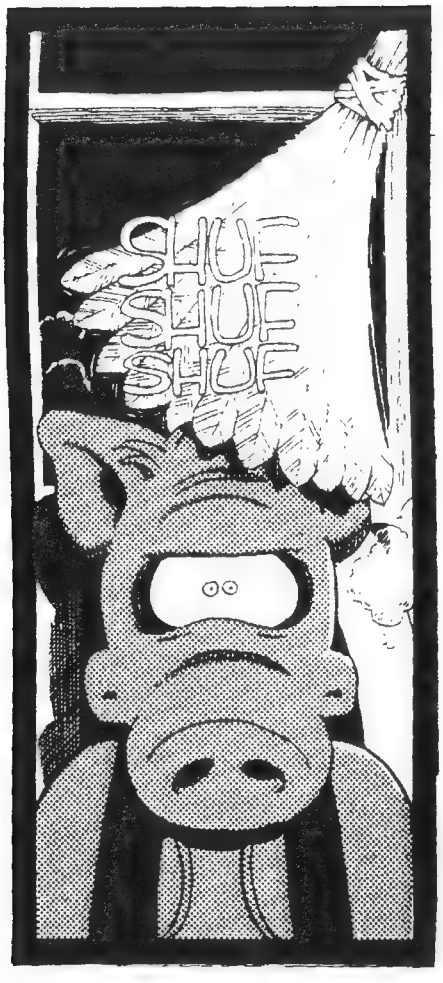

Steinstøtta Cerebus kjærleikssorg

ei vidareføring av stilen frå Jakas Story. Tempoet er om mogleg enno treigare, og teksten tek enno meir styring. Serien balanserer tidvis på grensa for det som kan koma innanfor definisjonen teikneserie. Kommersiellt sett var det nok ikkje særleg strategisk av Sim å gje historia denne kompliserte biografiske vendinga. Truleg mista han ein del av dei faste lesarane på denne tida, serien er milelangt frå det ein ville venta om ein hadde følgt Cerebus frå starten. Likevel: på same måte som Jaka's Story var trendy på si tid var Melmoth ein serie som tok utgangspunkt i gamle eksisterande tekstar og historiske fakta. Den typen seriar var det tross alt ein viss marknad for og prestisje rundt på 80-talet. Sett saman med dei store linjene i Cerebus-verket er vel Melmoth å rekna som eit sidesprang, ein digresjon.
Den egnar den seg desssutan best til å lesast i samla utgåve, ikkje i 11 månadlege småhefter.

Mødre og døtre

Mothers and Daughters utgjer fire bøker (kvar på 250 sider), ifølgje Sim skal alle fire sei det same på ulike måtar. I den første, Flight, er Cerebus på flukt etter å ha slakta eit par Cirinistar i slutten av Melmoth. Folk er glade for å sjå den gamle paven i live og han startar ein mislykka revolusjon mot cirinistane. Cerebus får eit uventa sfærisk møte med den kloke slektningen Suentes Poe og dei tek eit slag sjakk. I Boka Women får vi ein grundig Sandman/Death-parodi medan det går mot ein konfrontasjon mellom Cerebus, Cirin, Poe og Astoria. I bok tre, Reads, ryk Cirin og Cerebus saman i ein kamp på liv og død. Samstundes tek tekstbolkane i serien stadig meir plass. Reads er 50% eit litterært verk og berre 50% teikneserie. Det er dessutan det produktet frå Dave Sim som har vakt mest oppsikt og negative reaksjonar. Reads er eit langt essay der den fiktive forfattaren Victor Reid transformerer til den biografiske figuren Viktor Davis som er Dave Sim. (Viktor er hans mellomnavn). Ein kjem heile tida nærare inn på forfattaren, og slutten av boka er nærmast ein trontale der han får utblåst sine eigne bitre og konspiratoriske tankar om kvinner. I del 4, Minds, kjem klimakset i heile Cerebus-historia. Sim har sjølv sagt at historia på ein måte vert avslutta her. Dei resterande hundre numra av Cerebus blir eit slags etterspel, ein epilog. Det er unødvendig å spolera i denne artikkelen kva som hender, har du hengt med heilt hit kan det tenkjast at du blir ein Cerebuslesar sjøl. Me kan likevel røpa ein ting: tendensen som vi nevnte tidlegare til at teiknaren/forfattaren sjølv er delaktig i historia, vert her teke heilt ut.

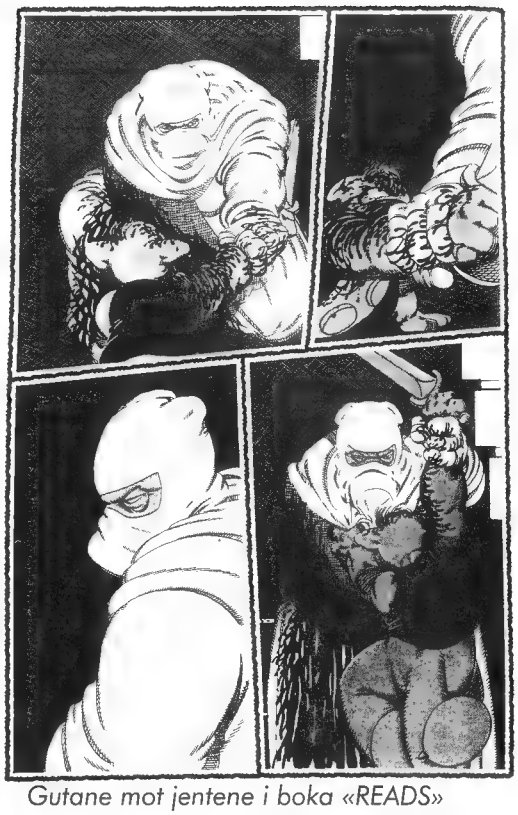

Gutane mot jentene i boka «READS»

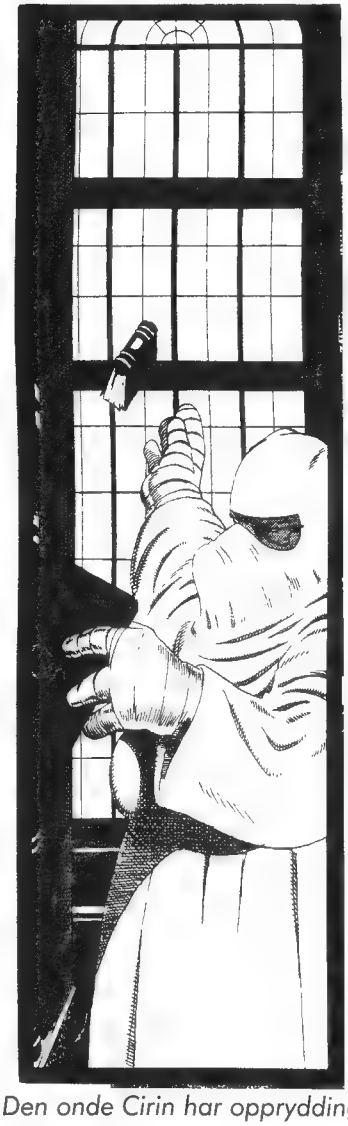

Den onde Cirin har opprydding i det kollektive medvetet

Cerebus tek ein prat med sin skapar.

Kvinnesynet i Reads

«I´m not here to make you feel good. I am here to make you think. And to make you think I have to make you see.»
Sitatet er frå boka Mothers and Daughters, Reads, Cerebus nummer 186. Dette nummeret skulle få ei særleg tyding i Dave Sim sin produksjon, den utgåva som provoserte og overraska mest. I forordet til boka

IT SEEMS TO ME AND CORRECT ME IF I'M WRONG...
WHAT MRS. GUTCH IS SAYING IS "I WANT YOU TO BE HAPPY-- I WANT YOU TO FIND THE RIGHT MAN"
"BUT RUNNING AROUND IN TWO LITTLE STRIPS OF CHAIN-MAIL..."

Oprah Winfrey slepp ikkje unna

lovar Sim at lesaren vil verta underhalden, fornærma, skremt, sint, indignert, bitter eller opplyst. Det held stikk. Dave Sim meiner me lever i ei tid der kvinna og dei kvinnelege verdiane har teke over. Kjensler er heva over fornuft både i den private og den offentlege sfæra. Eit matriarki styrer mellom anna via mediene, kjensler er barfometer for popularitet innan politikk og samfunnsliv. Kvinner representerer «The Female Void». Den kvinnelege sluken er kjenneteikna med irrasjonalitet, kjenslene regjerer. Det mannlege, derimot, er lyset. Fornufta, rasjonaliteta og kreativiteta. Leiketrong, nyfiknad. Når den kvinnelege sluken vert miksa med det mannlege lyset oppstår ein lei effekt. Kjærleik, meiner Sim, er ein mikstur av tomhet, frykt og begjær. Eit forhold mellom mann og kvinne er ein kamp for å fungera med ein annan person sine nevroser, lengslar og feil. Det mannlege lyset vert slukt av det kvinnelege, kone og barn er i følgje Sim den største manifestasjon av makt i vårt samfunn. John Lennon vart knekt av sin Venus Yoko Ono.

Dette er kjerna i kvinnesynet som vert lagt for dagen i nummer 186. Som forfattaren rekna med lot ikkje reaksjonane venta på seg.

Det prestisjetunge amerikanske tidsskriftet The Comics Journal retta hard skyts mot teiknaren av Cerebus. Fleire kjende teiknarar, mange av dei personlege venar av Sim, gjekk offentleg ut mot haldningane hans. Ikkje overraskande var reaksjonane sterkast frå dei kvinnelege kollegane: Colleen Doran (A distant soil), Nina Paley og Roberta Gregory (Naughty bits). Dei mannlege serieteiknarane tok det meir humoristisk, Peter Bagge (Hate)

meinte det var underhaldande, og bra at Sim fekk letta hjartet. Neil Gaiman kommenterte det med at slik han ser det er det to grunnleggjande skilnader på kvinner og menn: kvinner kan ikkje produsera sperm og dei er ikkje redde for å spørja om vegen. Dave Sim si ekskone Deni Loubert, som kanskje var utløysar for mange av hans idear og bitre erfaringar, meiner nummer 186 er utrykk for frykt hos forfattaren. Frykt for å verta «slukt» av kvinna, å få sin eigen identitet utsletta i eit forhold. Ho påstår dessutan at etter 10 års samliv med Sim kan ho garantera at dette er hans faktiske meiningar og ikkje fiksjon. Dave Sim sine syn på kvinner har faktisk av dei verste kritikarane vorte samanlikna med Hitler og nazityskland sin kamp mot jødar. Argumentasjonen hans kan faktisk til tider minna om den me kjenner frå andre fanatiske trusretningar som Nazismen, Fascismen og (grøss) Feminismen.

Ufarlege seriar

Det er ikkje ofte at teikneseriar med slikt kontroveriselt innhald kjem på den store etablerte marknaden. Til tross for reaksjonane i The Comics Journal har det vore relativt lite diskusjon rundt det synet som Dave Sim legg for dagen og måten han gjer det. Truleg er teikneseriegenren med å ufarleggjera bodskapet. Dersom liknande synspunkt vart forfekta på film, tv, på eit teater eller i

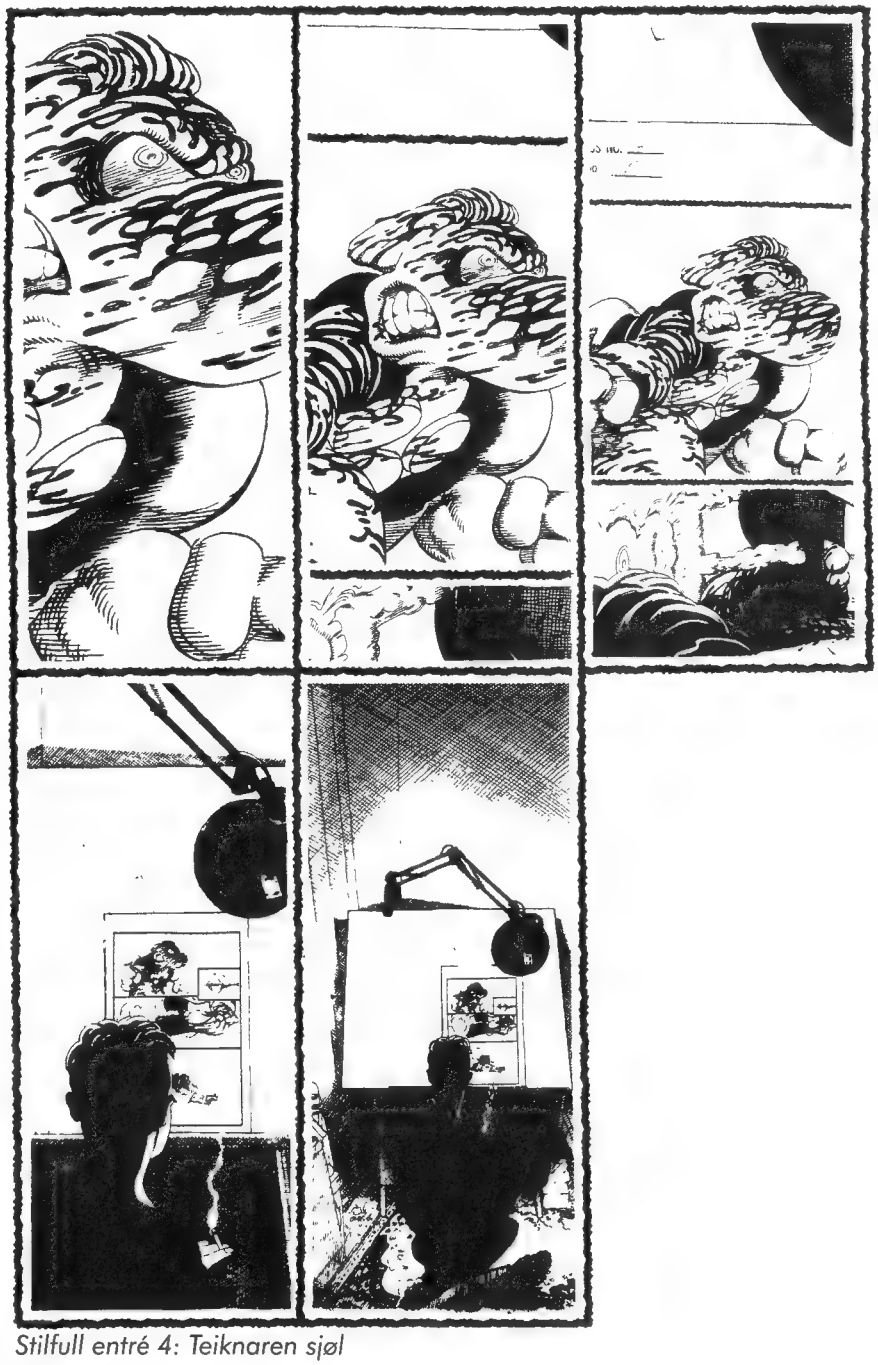

Stilfull entré 4: Teiknaren sjøl

litteraturen ville det truleg ha vakt langt meir oppsikt og fått meir merksemd. I alle fall innan fagfeltet for den industrien eller det mediet som er involvert. Det kan verka som om sex og vald er det einaste som er eigna til å provosera og å vekkja reaksjonar innan teikneseriemediet. Det kan diskuterast om det er utelukkande negativt at teikneseriane, og det som vert formidla gjennom dei, tilsynelatande er skåna for å bli tatt alvorleg. I tilfellet med Cerebus og Dave Sims kvinnehets vert problemet i allefall aktualisert. Det kunne vore interessant om lesarar av TEGN tok del i denne diskusjonen, gjerne i form av lesarbrev.

Guys og Rick's Story

I skrivande stund er boka Guys som følgjer Mothers and Daughters avslutta.

Handlinga er no midtvegs i Ricks Story som fortel kva som skjedde med Jaka sin forsmådde ektemann. Dei siste 25 numra har Cerebus vore på bar og mykje tyder på at han vert der ei stund. Det er epilogen til heile Cerebus soga som er i gang, Ein temmeleg solid epilog faktisk, heile 2000 sider.

Dave Sim produserer framleis ei side for dagen, 11 hefter i året og det lakkar og lir mot nummer 300.Truleg sit han flittig over teiknebordet mens du les dette. I mars år 2004 kan han leggja frå seg pennesplitten og ta ei fortent ferie. Det er sjølvsagt eit visst spaningsmoment om han klarar å fullføra løpet. Og vil kompanjongen Gerhard halda ut? Etter all kvinnehetsen er det kanskje ikkje alle som er like interesserte i at prosjektet skal fullførast? Teiknaren kan bryta ein arm eller få ein murstein i skallen. Eller kanskje ei kjevle?

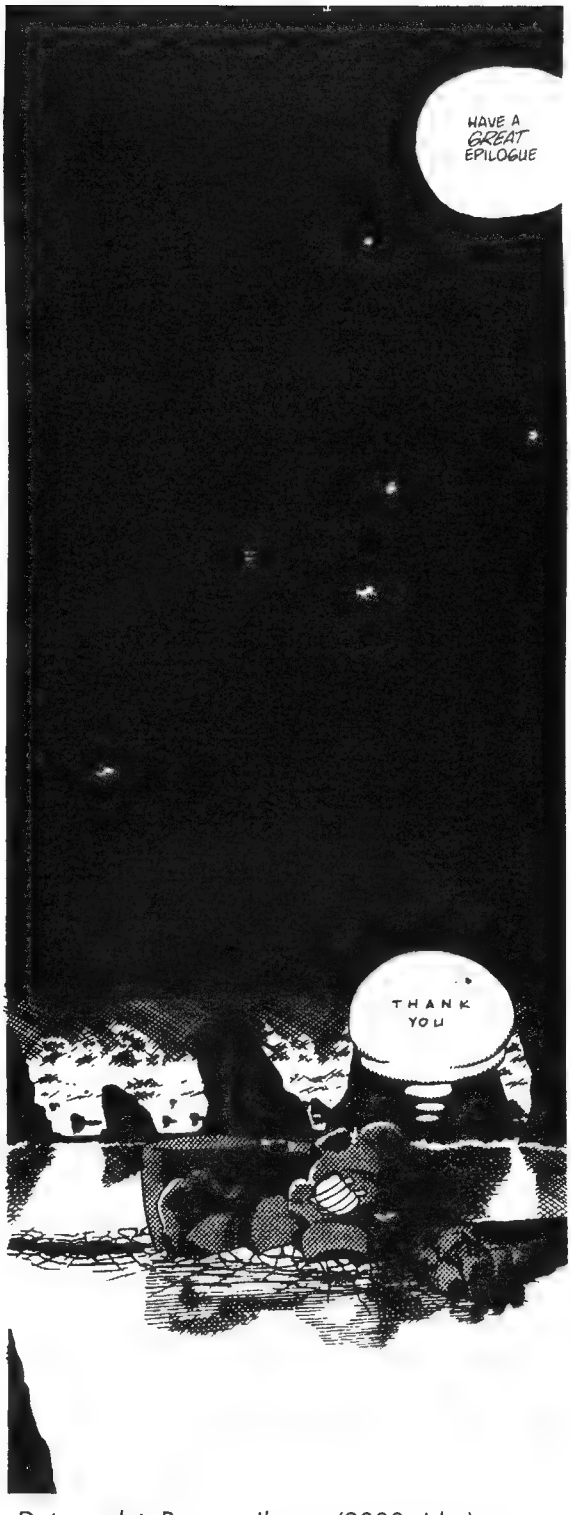

Det var det. Berre epilogen (2000 sider) att...

CEREBUS PÅ «NORSK»!

For første gong i eit norsk blad kan TEGN presentera ein Cerebus-serie. Teiknaren Dave Sim har alltid vore konsekvent på at han ikkje vil ha omsett serien sin til andre språk. Rett og slett avdi han er redd for å mista noko under omsetjinga. Difor har han laga ei lita episode utan tekst og denne kan du lesa på dei følgjande sidene. TEGN presenterer, med løyve frå opphavsmennene: Cerebus og «Ein kveld på byn».

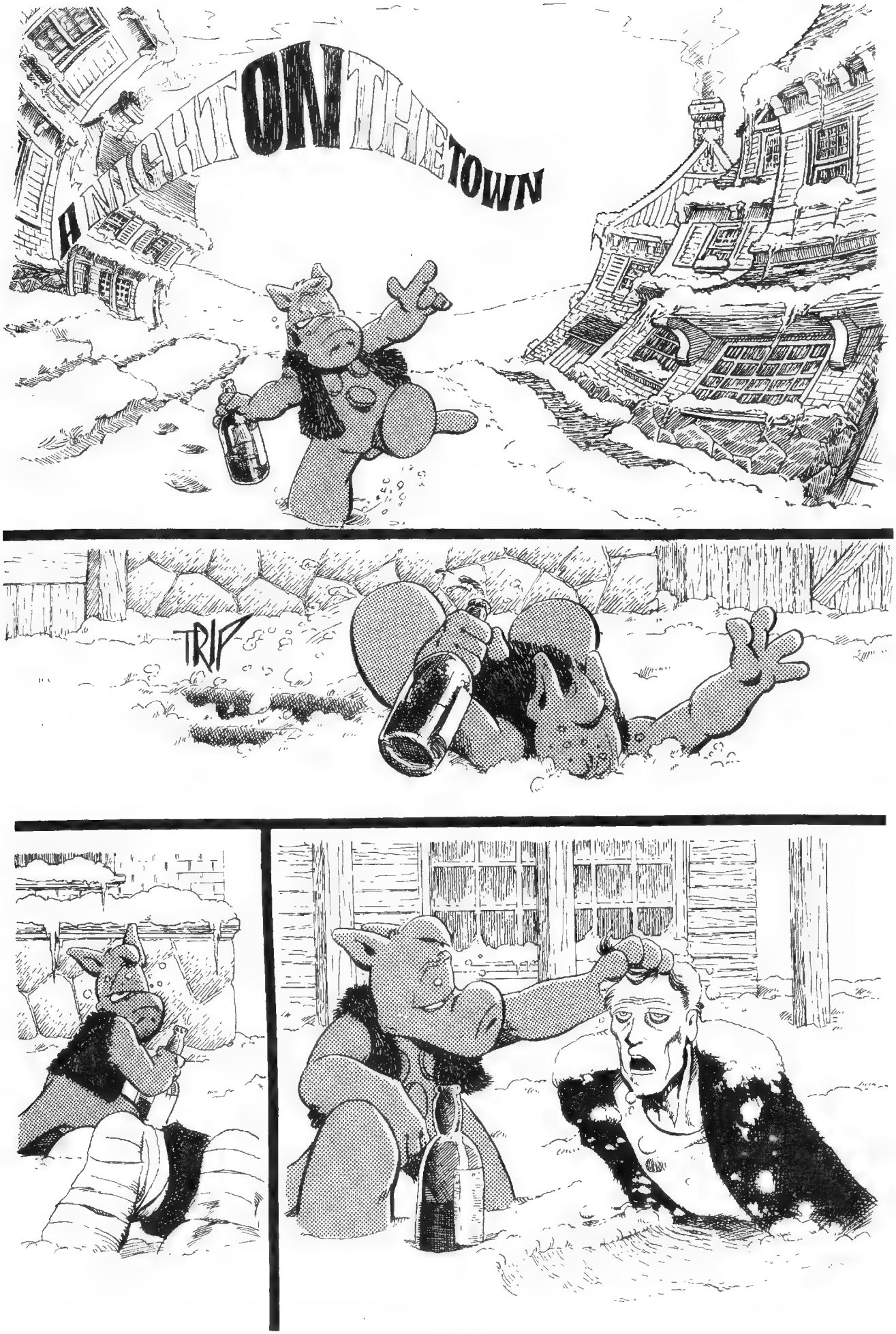
A NIGHT ON THE TOWN
TRIP

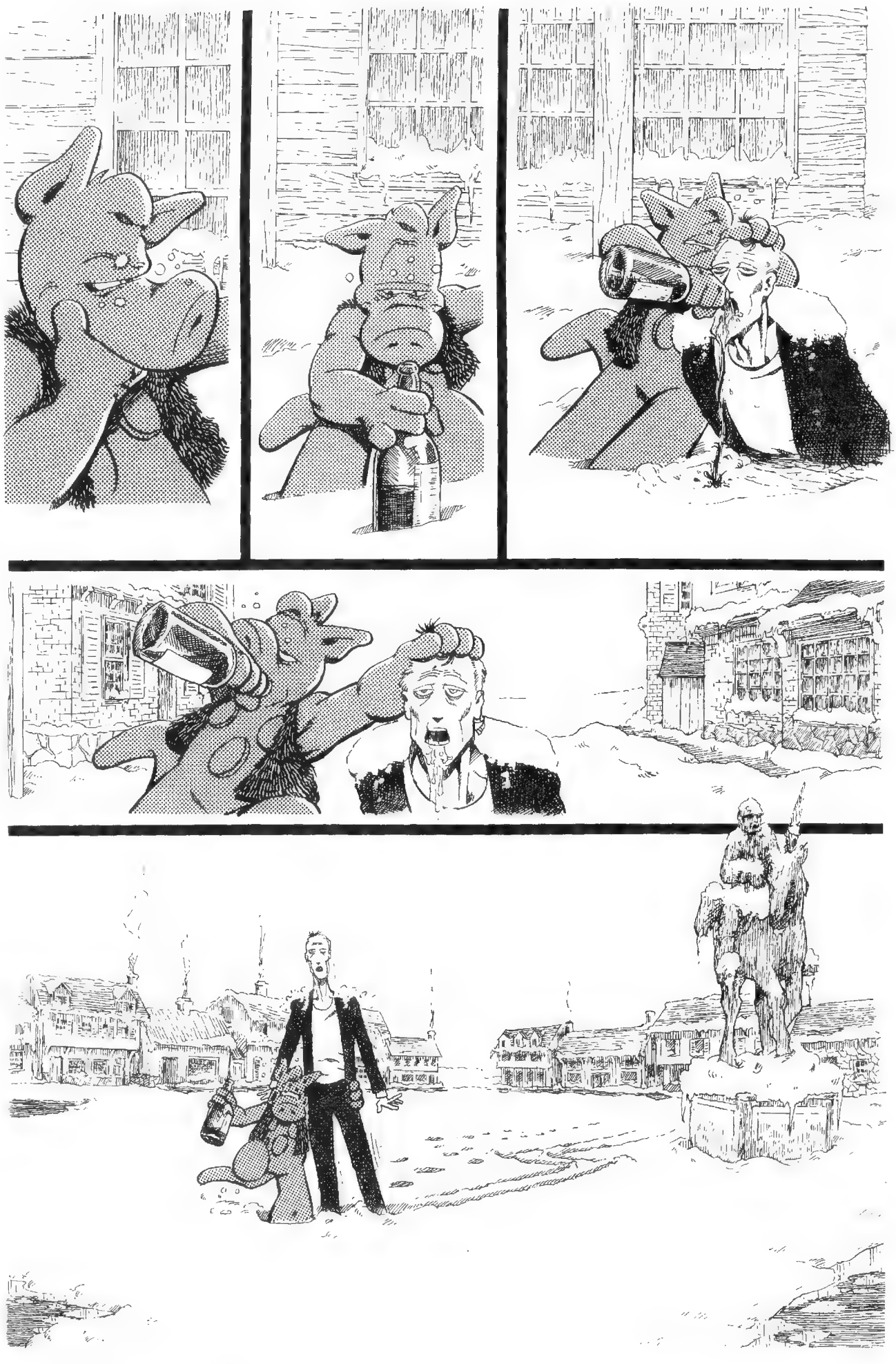

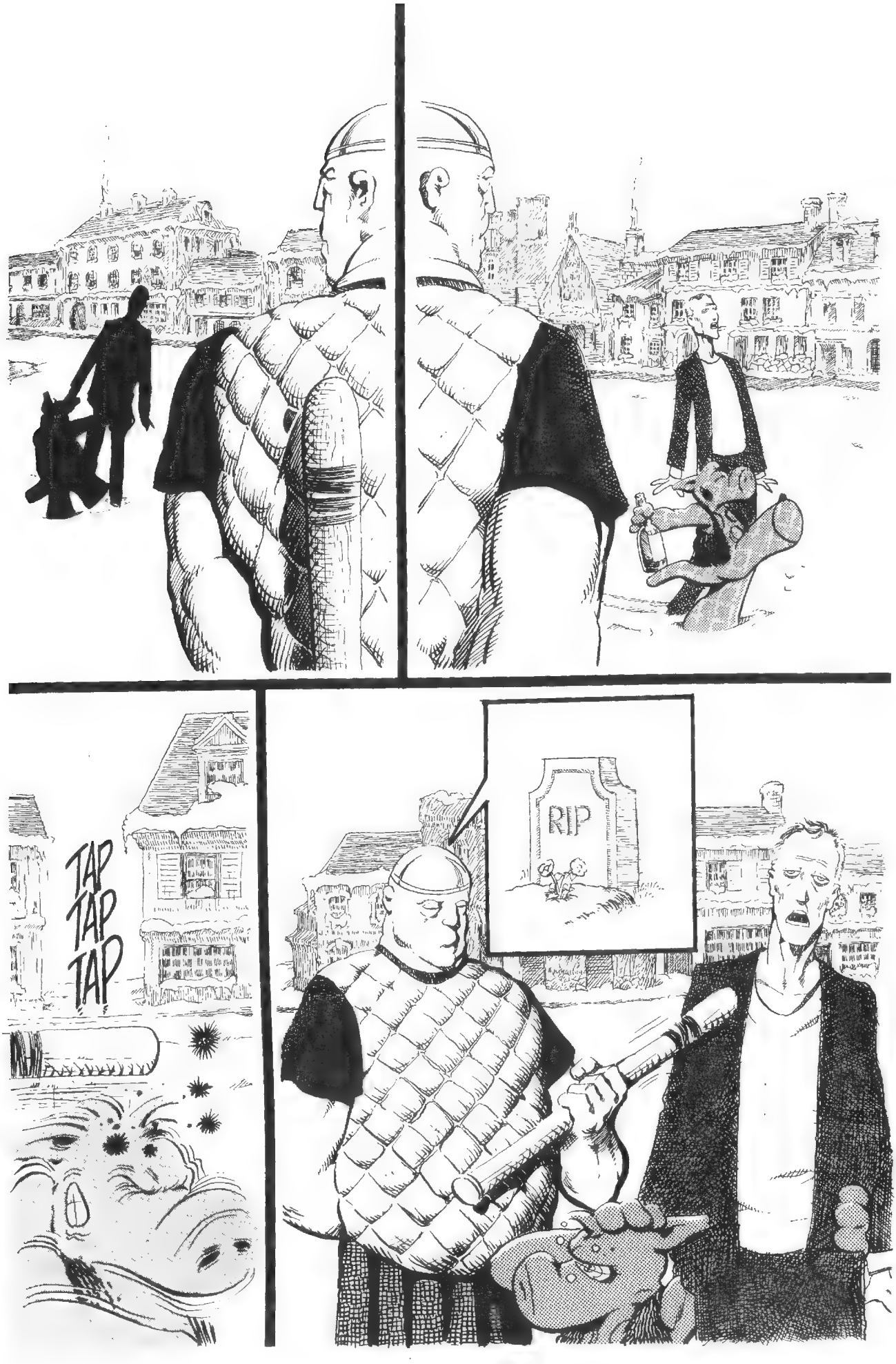
TAP
TAP
TAP
RIP

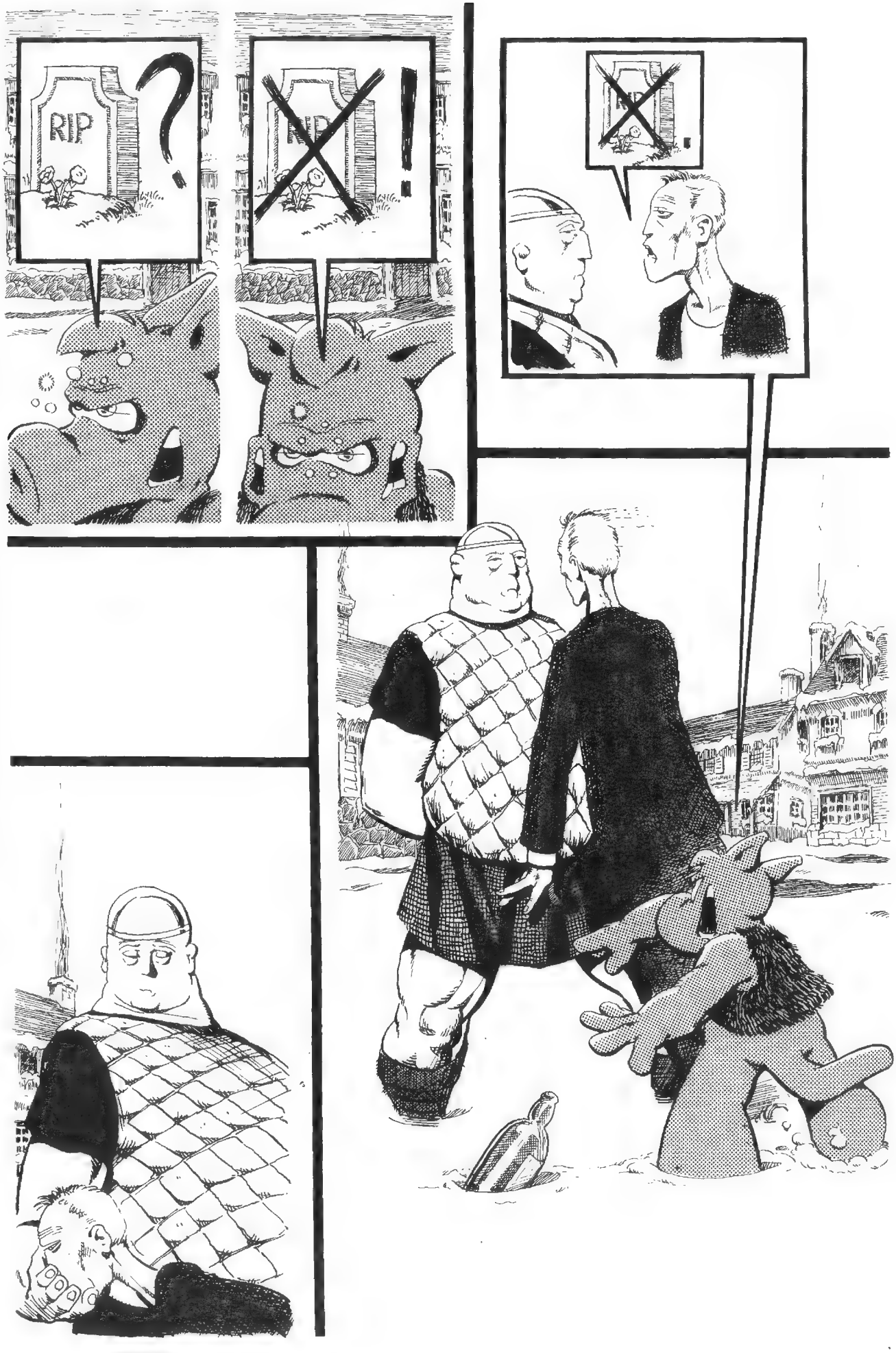
RIP
?
!

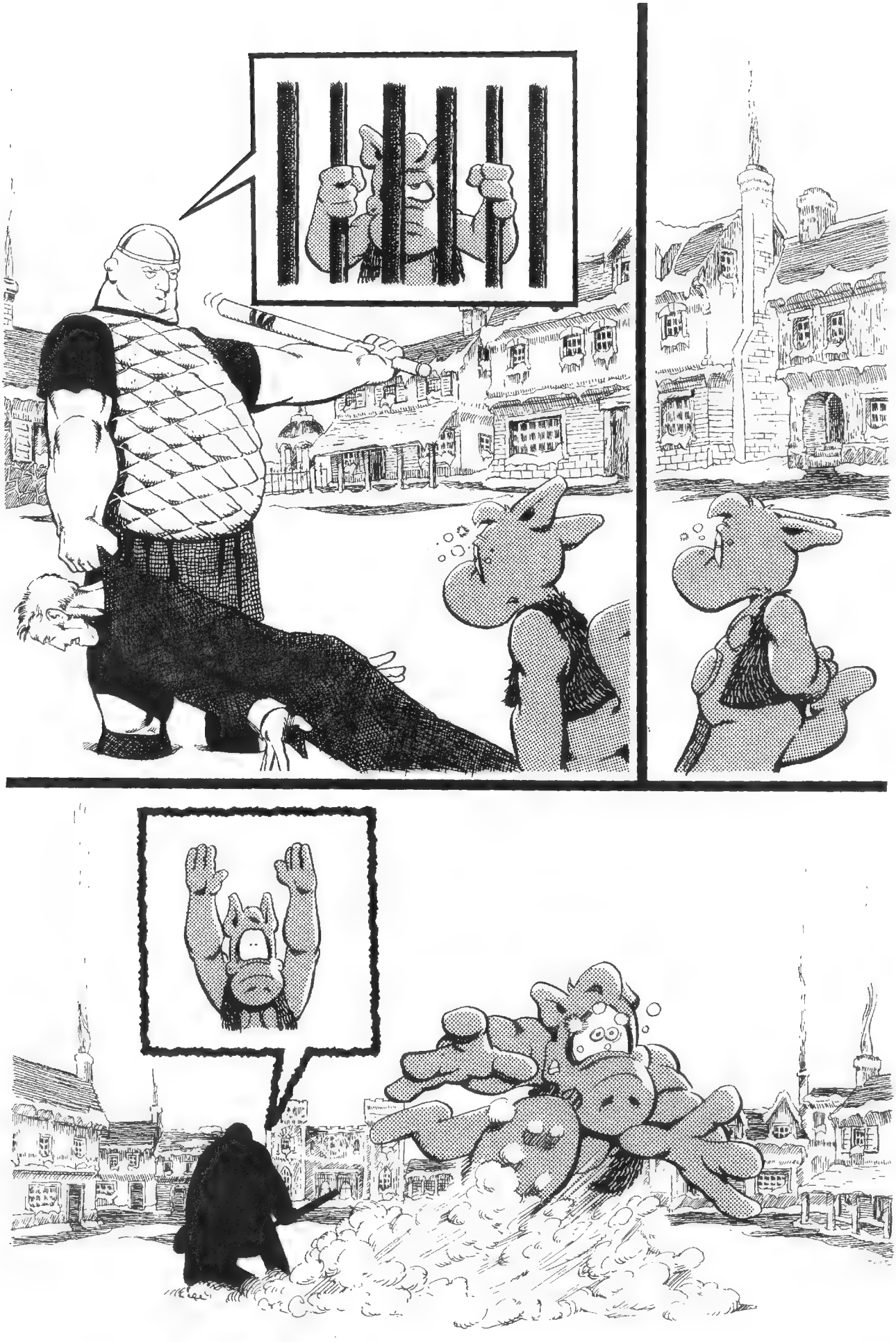

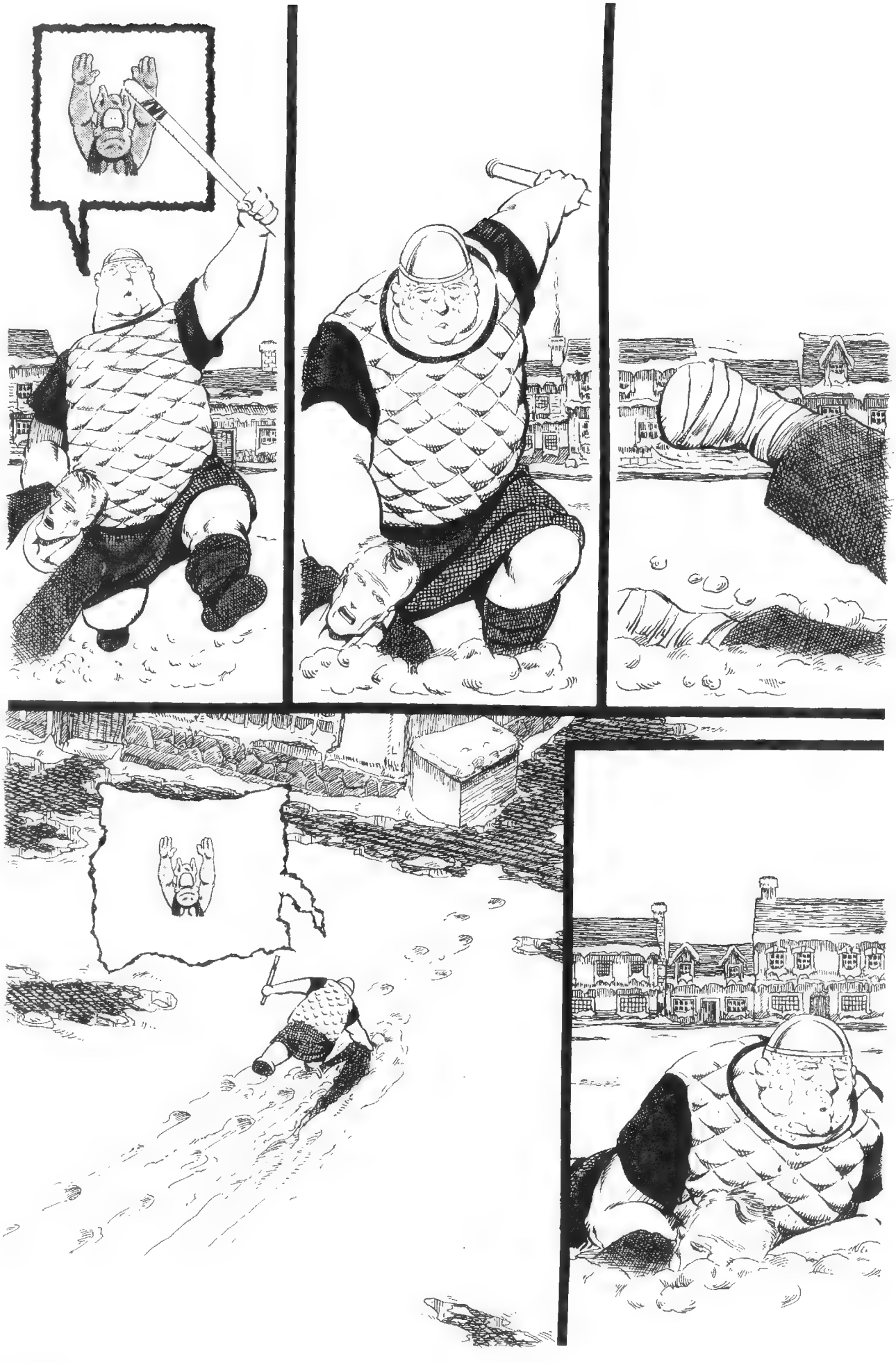

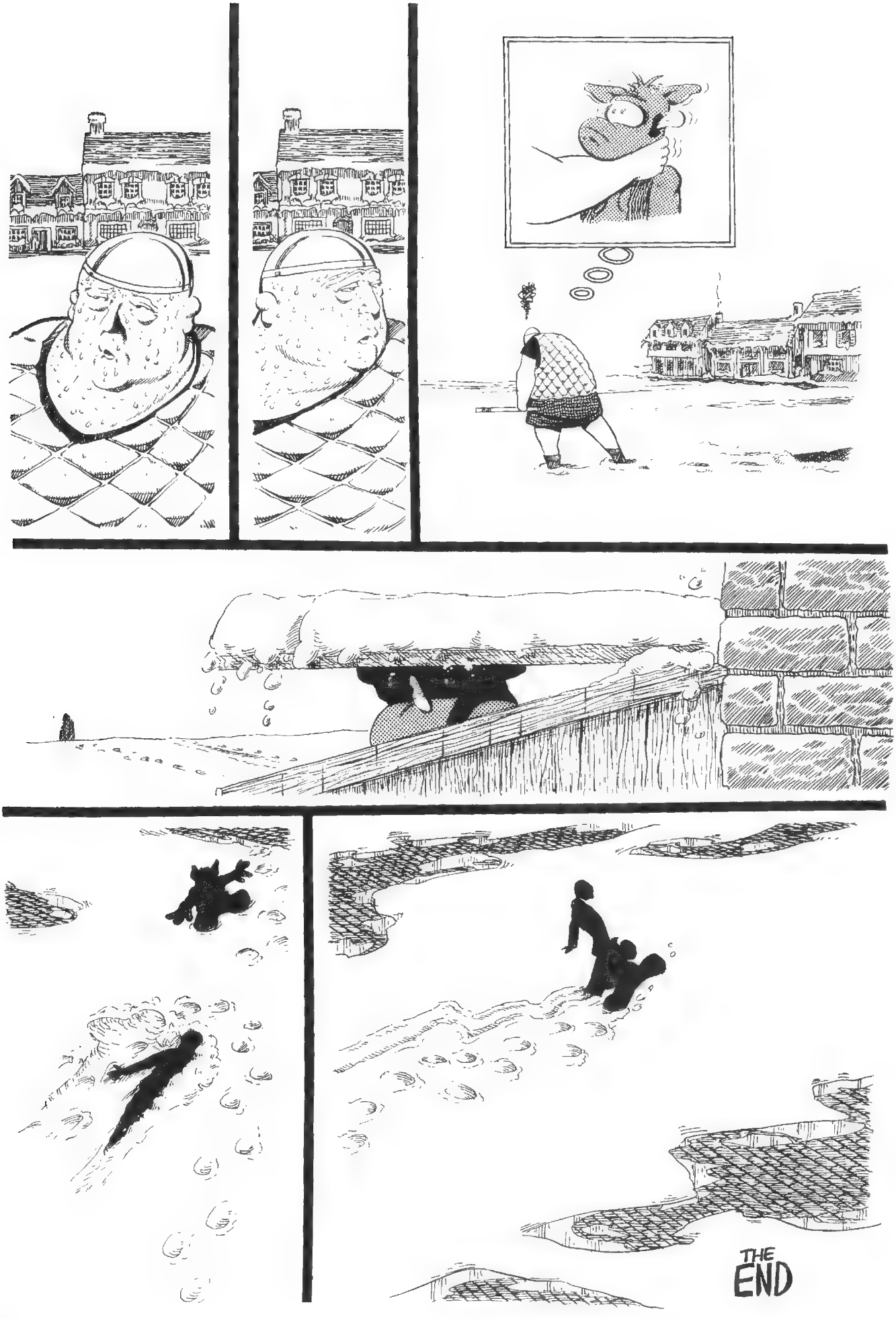
THE
END

Sverre H Kristensen
17.09.66 - 05.11.97

Den norsk/danske serietegneren Sverre Helmer Kristensen døde onsdag 5. november, etter flere års kamp mot leukemi. Første runde mot behandling ga håp om at han skulle bli frisk, og sommeren '96 var han frisk nok til å reise til London, og optimistisk nok til å lage et t-skjortemotiv der det stod «God tried to kill me but he couldn't do it». Men det kom et hardt tilbakefall, med påfølgende ny behandling, og en stadig forverret tilstand.

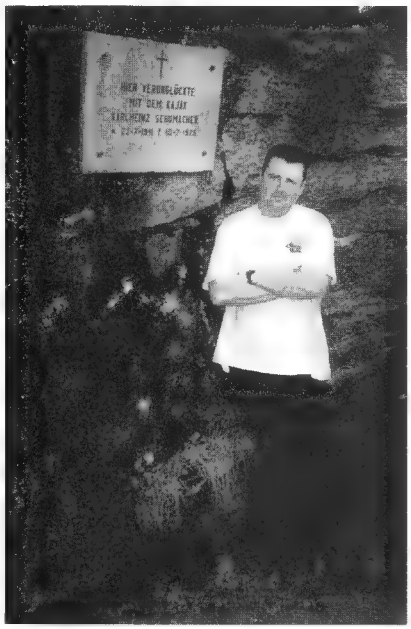

Hans delvis selvbiografiske 64-siders hefte «Bad Pills» utgis på det amerikanske forlaget Mike Hunt i desember. I tillegg til en historie om «King Kancer», kommer serien «Almost Dead» der han selv forteller om tiden med sykdom. En best-of Anus Presley CD er også planlagt, på Jazzassin i Trondheim. Tittelen, som SHK selv fant på, blir «Music to listen to When You're Dead».

Seriekarrieren startet på midten av 80-åra og omfattet publiserte serier i bl.a. «Brage», «Surf», «Psykose», «Norsk Mad», «Fahrenheit» (Danmark) og «Malefact» (USA), samt de kanadiske antologiene «Kekrapules» (m/bl.a. Mike Diana og Julie Douchet) og «Compendium Comix Anthology» (m/bl.a. Tom Tomorrow, Joe Matt og John Crawford). Fahrenheitforlaget ga også ut bladet «Donald Fuck» (m/Anus Presley kassett). Flere av Sverres illustrasjoner ble brukt i boken «Revelation X» (Fireside 94), en oppfølger til «The Book of the SubGenius». Heftet «Det Magiske Sirkus» kom ut på Cosmic Comics i Danmark i '95, omtrent samme tid som det barnevennlige og morsomme bladet om nissen «Nis Puk», et reklamehefte for Sønderborg slott, redigert av Sverres far Hans Helmer. Dessuten utallige serier i de egenpubliserte «Voodoo Comics», «Skummende Epileptikere», «Voodoo Epileptikere» og «Sewer Cunt». Han tegnet også 7'' cover til samlekassettene «Magnetic Monster» og «Watching Satan» (Hypertonia), og 7''/CD'n «We Hate You -a small tribute to Throbbing Gristle» (Jazzassin).

Hans eksperimentelle videoer inkluderte den 2 minutters tegnefilmen «Severed Finger Feels All» (sitat etter at jobben var gjort: «F####n' tusenvis av tegninger! Jeg gjør det aldri igjen!») og de to 25 minutters docu-cut-up filmene «Something New To Die For!» (om Church of the SubGenius) og «No Sense Makes Sense» (om Charles Manson). «Something New...» ble vist på en rekke videofestivaler verden over, bl.a. i Iran(!)

Sverre vokste opp i København og bodde på Sunnmøre i ungdommen, der han gikk på gymnas og tegneskole. Så flyttet han tilbake til Danmark og gikk på kunsthåndverkskole i Kolding i 4 år. Etter det jobbet han et par år som tegner/designer på en fabrikk som lagde barneklær med søte ku- og dinosaur-motiv, en jobb han mistet etter å ha vært sykemeldt et halvt år. Jobben betød fast inntekt for en periode, og en mulighet til å brekke om «Sewer Cunt» på arbeidsgiverens datautstyr. Men utenom denne jobben var Sverres tegnevirksomhet preget av knallhard kompromissløshet og uvilje til markedstilpasning og kommersialisering.

Vi møttes bare tre ganger, sist nå i sommer, men jeg regnet alltid Sverre som en god og nær venn. I over 12 år hadde vi jevnlig kontakt og samarbeidet på diverse fanzine- og kassett-utgivelser. Han utmerket seg alltid ved å være hjelpsom, vennlig, generøs og 100% pålitelig. Sverre vil bli dypt savnet av meg og alle andre som kjente han.

Jan R. Bruun
09.11.97

Christian Mumford

I dette nummeret har vi med Budbringeren, en serie av Christian Mumford. Han er blant annet kjent fra Pyton, Forresten og Psykose, og har også gått på Joe Kubert School of Cartoon & Graphic arts i USA. Dessuten sto han bak forrige nummers mesterlige Pytonforside (som dessverre fikk litt stakkarslig behandling gjennom trykk og reproprosess). Ettersom dette nummeret uansett er alt for forsinket, tok vi like godt en liten prat med Christian over en halvliter før deadline.

Av Erik Falk

-Budbringeren er ment mest som en eksperimentell lek med mediet eller en flipp. Et stikkord er bruk av kontraster både når det gjelder det visuelle og når det gjelder historien. Bruken av Jungske arketyper (les: klisjeer) sammensatt med et humorpoeng bør gi en eller annen form for effekt. I det store er den en slags hyllest til tegneseriens noe bombastiske fortellerteknikk gjort med radbrekkende spontanitet.

Hvorledes han har lykkes med eksperimentet, kan altså leses på etterfølgende sider. Ellers er Christian opptatt av improvisasjon og eksperimentell form, og underbevisstheten og universets kosmiske krefter. Han forteller om ett av sine prosjekter, AguyyugA, en tegneserie hvor mange av disse idéene er elementer, og som forhåpentligvis kommer på JIPPI Forlag etter hvert. Foreløpig er den kun på planleggingsstadiet En kikk på skissene vitner om både spennende og eksperimentelle saker både i form og innhold.

Når vi går bakover i tid, kan han fortelle at som mange andre serietegnere har han alltid tegnet, og ønsket om å bli tegneserietegner dukket også tidlig opp. I starten ble det mye superhelter og superheltparodier. En gang på slutten av 80-tallet kom noen av disse tingene på trykk i hans fanzine kalt Fantastico Comix, hvor også Tor Arne Hegna var bidragsyter.

Fra Drømmemakern i Forresten

Fra Bytting i Psykose.

I 1992 begynte han altså på Kubertskolen, en utdannelse som varte i tre år. Spennet på tegnerne som begynte der var i følge Christian stort.

- Det virket nesten helt vilkårlig hvem som kom inn. Ved opptaksprøvene fokuserte de nok mest på viljen til å lage serier, og mange kom nok inn bare fordi Kubert

trengte penga. Kubert ble ansett som veldig pengegrisk og fienden til elevene; boforholdene ved leilighetene til skolen var elendige og prisene vanvittige. Mange av lærerene var uprofesjonelle, i hvert fall når det gjaldt det pedagogiske, og arbeidspresset var beinhardt. Tross alt dette var det en lærerik tid både faglig og ellers, og utbyttet av oppholdet var således positivt.

-Hvorledes var miljøet?

-Kult og vilt til tider. Nesten alle elevene var frustrerte hvite gutter med stort sett de samme interessene; dårlige skrekkfilmer, syke tegnefilmer osv. Mange fikset ikke presset kombinert med festingen... Bare i løpet av det første semesteret droppa 20-30% ut av skolen. Jeg bodde 1 år på samme rom med en fyr som sannsynligvis var innavlet. Vi snakket ikke sammen en eneste gang i løpet av de siste 6 månedene vi bodde sammen, men drev vel heller med en form for bisarr psykoterror mot hverandre. En annen fyr var kronisk alkoholiker, da av den voldelige typen. Ellers var det vannvittige parties i noen av disse boligene. Jeg husker en Halloween hvor et titalls elever sto og knuste veggene med bare nevene. Huset var så gammelt og falleferdig at det fikk varige skader. Samme fest endte dessuten med en vill slosskamp mot en utenforstående gruppe skinheads.

-Fikk du mange kontakter for framtidige jobber underveis?

RRUHNN-HUH!
WOODFIELD
OWTCH! THAT'S GOTTA HURT.
WHUNK
THAT THE BEST YOU CAN DO BARBIE?
WHUNK
LITTLE AL, TWO PENNIES, THROW THE BEEF IN THE BACK OF THE CADDY, SAP'EM IF HE EVEN TWITCHES.
THAT'S ONE THINK SKULLED S.O.B..
JOCKOMO, GET THAT SHIT HEAP OUTTA HERE, AN I MEAN NOW.
DIES

Fra Bill The Bull: Blowtorch Kiss #1 Boneyard Press 1994. Manus: Hart D. Fisher, skisse: Duncan Rouleau, tusj: Christian «Moore» Mumford

-Nei, ikke så mye på kommersielt basis. Det ble en del halvproft fanzinearbeid, dessuten en tusjejobb for Boneyard press. Forøvrig holder jeg nå på med en utrolig tusjejobb på en serie som muligens aldri kommer på trykk. En eksentrisk amerikaner har skrevet et filmmanus som aldri blir film. Han betaler imidlertid for å lage serie av manuset, men som sagt kommer det sannsynligvis aldri på trykk. Jeg samarbeider med en tidligere Kubert kollega med tegningene. Det mest positive med oppholdet var nok mer å lære forskjellige teknikker og sammenhenger, og dessuten det å jobbe sammen med andre.

-Hva skjedde så etter skolen?

-Da var det tilbake til Norge og litt jobbing for Bladkompaniet, Pyton og MAD. Noe webdesign har det også blitt. For tiden driver jeg heltid med animasjon og noen frilanssaker på siden.

-Hvordan ser du på framtidsutsiktene?

-Periodevis har jeg mange oppdrag så stort sett ser det greit ut. Jeg satser jo ikke bare på tegneserier, men på billedlig fremstilling generelt, og har således flere bein å stå på. Likevel- tegneserier ligger jo hjertet nærmest.

BUDBRINGEREN
MUMFORD 97

CRASH!
BAF
BAF

16
SOLREISER
NYTT HUS MED TAKK!
16
PLIMMDOR
KRAKA DOOM
BAM

Gir ut tegneserier i Nederland

Daniel Østvold er mest kjent som skulptør og billedkunstner. Nå vier han mye av sin tid til musikk og tegneserier. Tegneseriene gis ut bare i Nederland, og musikken er basert på tegneseriene.

Av Øyvind Holen

Multikunstneren Daniel Østvold lager blant annet tegneserien "De Dubbelganger" som blir utgitt i Nederland. Så lager han musikk og skulpturer basert på tegneserien. Skulpturen på bildet heter "Crime And Punishment" og figurene er Alcydia og Heksedronningen fra "De Dubbelganger". Østvold håper også å få en musical ut av serien.

Østvold har stilt ut som billedkunstner siden 1977, og har tyve separatutstilinger bak seg. I sommer var han en av to norske deltagere på utstillingen "Funny versus Bizarre", en nordisk-baltisk vandreutstilling i de baltiske stater og Polen. Han stilte også ut i Trondheim i forbindelse med byens 1000-års jubileum.

Leddgikt

Men for noen år siden ble 41 år gamle Østvold rammet av sykdommen leddgikt.

- Sykdommen har ført til at livet mitt har tatt nye vendinger. Jeg har alltid vært interessert i tegneserier, men har aldri laget aldri noen før sykdommen rammet meg. Tegneserier er mindre fysisk krevende enn skulpturer og billedkunst, noe som er blitt vanskeligere og vanskeligere for meg å fortsette med, forteller Østvold.

"Den amerikanske sangen" er dikt av Anne-Kristin Mathisen illustrert i serieform av Daniel Østvold.

Hans serier "Expecting To Fly" og "De Dubbelganger" (skrevet av Geir Strøm) blir begge gitt ut i små opplag i Nederland - i engelsk språkdrakt. Dessuten kom Østvolds debutplate "Digital Heart" ut tidlig i år. Den er basert på tegneseriene han lager. Videre planlegger han to plater til; en musical basert på "De Dubbelganger", samt en plate basert på en erotisk serie han ikke har laget ennå.

- Seriene kommer ut på små forlag i beskjedne opplag, så dette er rimelig "underground". Men allikevel er dette noe av det morsomste jeg har opplevd, det å nå utenfor Norges grenser, sier Østvold, som ble "oppdaget" da seriene hans ble lagt ut på Internett.

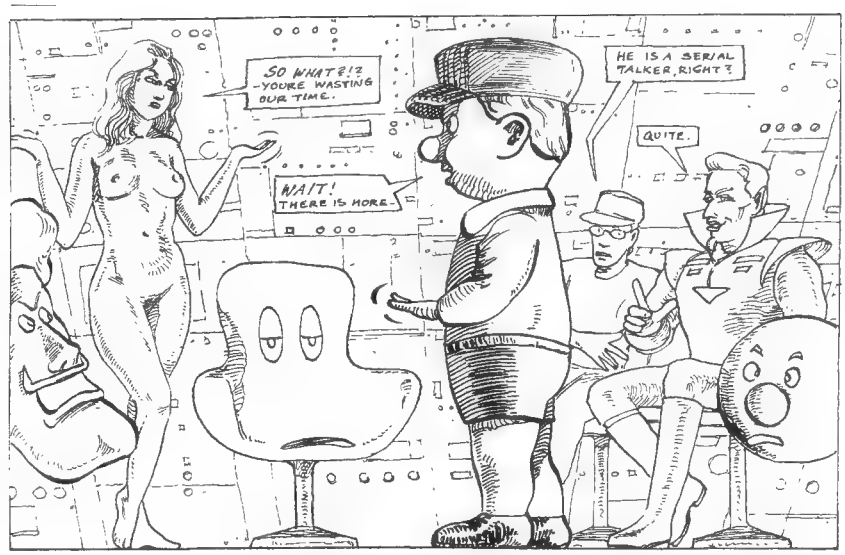

I Nederland kommer Daniel Østvolds serie "Expecting To Fly" ut jevnlig i bladet Impuls. - Det er et noe sært undergrunnsforetak, men moro, sier

Serier er kunst

Men hvorfor kaster en anerkjent kunstner bort tiden på tegneserier? Jeg har hele tiden lest tegneserier, og Moebius, Tintin og Krazy Kat er blant mine favoritter. "Seriøs" kunst og tegneserier nærmer seg stadig mer hverandre, og overgangsformene har alltid vært der. En så gammel serie som "Krazy Kat" (1913) brukte de samme elementene til å bryte opp renessanseperspektivet som Picasso gjorde i malerkunsten på samme tid. Og i dag finner du noen av de beste kunstnerne innenfor tegneserien, folk som Moebius og Derib er både glimrende fortellere og håndverkere.

Østvold trekker også fram den amerikanske serieskaperen Harvey Pekar som han mener har utvidet tegneserienes grenser, Pekar lager selvbiografiske serier. En serie kan handle om noe så enkelt som at Pekar kjøper et par sokker. Men Pekar har også beskrevet sin kamp mot kreft i serieform.

- Pekar forteller helt nøkternt om sitt liv, og beviser for meg at det er mulig å lage kunst som er helt personlig. Pekar tar ting rett ut fra sin egen virkelighet, og kan klare å skape kunst ut av en episode hvor han veksler penger for å få mynter til frimerker.

-Men hva med dine egne serier?

-"Dobbeltgjengeren" er ren fantasy, som er skrevet av Geir Strøm, kanskje ikke så langt unna Disney. "Expecting To Fly" er mer surrealistisk science fiction. Personlig liker jeg best sprø science fiction eller dagligdagse fortellinger. Jeg har et prosjekt gående hvor jeg følger etter svenske turister i Syden og hører etter hva de snakker om, for så å beskrive det.

I tillegg går Daniel Østvold med planer om en hel musical, basert på hans serie "Dobbeltgjengeren".

- Alt jeg kan si er at jeg har snakket med noen kjente musikere, og at jeg håper noe vil skje snart, avslutter Østvold.

Fra en av Østvolds upubliserte serier i en selv- biografisk og sosialrealistisk stil.

Daniel Østvolds utgitte tegneserier:

"91 Mangalrud" (med Geir Strøm) i Fidus nr. 5.

"Reisen hjem" (med Anne-Kristin Mathisen) i Fidus nr. 5.

"Den amerikanske sangen" (med Anne-Kristin Mathisen" i Signaler '95 (Cappelen)

"Et reent ark papir", utstilt på LNM i 1995.

"Expecting To Fly" i det nederlandske bladet Impuls fra og med nummer 11 (1996).

"The American Song" (med Anne-Kristin Mathisen og Geir Strøm) i Impuls nr. 13.

"De Dubbelganger" (med Geir Strøm) i album fra det nederlandske forlaget Samizdat.

"Inspektør Mathisen går på kafé" (med Geir Strøm) i Kriminell Twist nr. 3.

"Kerst in Bloksberg" i Impuls nr. 16.

Mannen, myten og livet

Ibsens Peer Gynt
Historien om en mann
Oversatt av Lars Forssell og tegnet av Sara Lundberg
Tago Forlag 1997

Peer Gynt skulle være kjent for de fleste nordmenn. De færreste har kanskje lest originalen, men alle kjenner minst et sitat fra Ibsens versedrama. Så går altså svenskene bort og gjør det til sitt...

Det er noe Gyntsk over akkurat dette at svenskene, arvefienden, mens vi sitter her på oljeberget vårt og nyter vår selvgodhet, gjør en av de mest spennende tolkningene av vårt nasjonaldrama.

Nok om det, til serien! Utgivelsen skal visstnok være knyttet til en teateroppsetting av dramaet. Ikke at det betyr noe, jeg synes utgivelsen står godt på egne ben.

I Forsell og Lundbergs tolkning er historien skåret inn til beinet. Artig nok begynner den nærmest retrospektivt, teknikken som Ibsen selv benyttet seg av så ofte, men ikke som her. Temaet etableres: Hvem er Peer Gynt? Et tema som selvfølgelig får sin forløsning i Solveigs kjærlighetserklæring. Stort sett følger man den opprinnelige handling, men samtidig utnyttes tegneseriens mulighet for det umulige i enkelte surrealistiske scener som krydrer framstillingen.

Slik sett ser jeg bare to måter å tolke Peer Gynt på, storslått, som en Bentein Baardson, eller surrealistisk som her. Og det fungerer! Noe negativ kritikk må man få komme med. Lundbergs naive stil er stort sett glimrende, men enkelte steder «gror det». På sider med for mange, små ruter blir lesingen krevende og det stopper opp. Særlig er dette merkbart i starten.

Men alt i alt, full honnør til svenskene.

Tor Arne Hegna

Ironisk fortapt

Magnum Album 3: Cat Claw og The Lost. Bladkompaniet.

The Lost er en hardbarket norsk tegneserie på amerikansk manér.

En mann kan tåle bare så mye. Noen nedsettende bemerkninger om moren overskrider grensen for hovedpersonen i Geir Moens splatterwestern The Lost. Fyren drar frem pistolene og skytter øyne og innvoller ut av de frekke folkene. Det er settingen - og forsåvidt også historien - i denne serien.

Med Moen har ultravold fått en forkjemper også blant norske serieskapere. Tegnestilen er kraftfull og godt egnet til å skildre voldsomhetene. Moen tegner detaljrikt og er ytterst intensiv med strekene - han har åpenbart ikke sansen for det subtile. Landskapet er bare antydet. Det slipper knapt til i Moens billedruter hvor overdrevne kropper i spenstige poseringer dominerer.

Forbilder

Forbildene er svært tilstedeværende i Moens tegninger. Han kopierer Simon Bisleys plastiske stil og groteske anatomi. Slektskapet vises ikke bare i selve stilen, men også i personenes utseende (den garvede serieleser vil gjenkjenne flere fjes fra Bisleys Slaine og Lobo). Moen har tydeligvis også lest en og annen serie av de mer avantgardistiske amerikanerne Bill Sienkiewicz og Ted McKeever.

Forhåpentligvis finner Moen et mer selvstendig uttrykk. Han er ikke eldre enn noen og tyve år, og serien er nesten et debutverk. Det er ingen tvil om at han er en svært dyktig tegner. Det er dessuten fres i forløpene og definitivt kraft i volden han skildrer. Hvorvidt et tegneseriemarked med Fantomet som fremste actionhelt blir med på Moens splatterfest er imidlertid uvisst.

Som antydet ovenfor er historien knapt mer enn en skildring av en voldelig trefning. Det er ofte slik at desto hardere en utblåsning er, desto kortere varer den. Denne serien er intet unntak. The Lost er fartsfylt og ironisk småvittig, men raskt glemt etter lesningen.

Pinlig

The Lost er trykket i Bladkompaniets tredje Magnumalbum, som også innebærer et møte med superheltinnen Cat Claw. Det er knapt noen bonus. «En småsexy rock'n rollkomedie,» i følge forlaget. Traurig halvpornografisk smørje er en mer treffende beskrivelse.

Serien er uhøytidelig og parodisk. Her er er det knapt en snakkeboble uten et krampete ordspill, eller en billedrute uten nakne legger og pupper. For fansen er dette kanskje tilstrekkelig. Men en parodi som konstruerer sitt eget gjennomkommersialiserte univers uten noen brodd mot genreklisjéer blir tafatt. Likeledes savnes en historie utover skildringer av slåsskamper og kattedamens blottende poseringer.

Denne omtalen er ensidig. Men hva skal en kritiker skrive stilt overfor en slik serie? Det er en formidlende omstendighet at Bane Kerac faktisk kan tegne og er en habil billedforteller. På en annen side er kanskje bortkastet talent ytterligere kritikkverdig?

Morten Harper

Sterk incestserie

Daddy's girl
Tegner og forfatter: Debbie Drechsler
Fantagraphics Books

Tegneserien har flere muligheter i sin fortellerteknikk som du ikke kan benytte deg av i film og bøker. En av disse er å utnytte samspillet mellom tegning og tekst, eller snarere la disse stå i sterk kontrast til hverandre.

Den amerikanske serieskaperen Debbie Drechsler utnytter dette med imponerende effekt i sine serier. Boka "Daddy's Girl" forteller en brutal historie om den lille jenta Lily. Lily og hennes to søstre bor i en tilsynelatende lykkelig familie. Men vesle Lily blir seksuelt misbrukt av sin far. Drechsler tegner i en naiv og søt stil som minner mye om barnetegninger i formen. Kombinasjonen av de søte tegningene og den tøffe historien skaper en sjokkerende effekt. Du kan nesten føle at det er den lille jenta som selv tegner og skriver sin egen historie. Jeg vet ikke om noe av innholdet her er

selvbiografisk, men det virker skremmende virkelig. Drechsler krydrer historien med dagbokreferat, og fortellingen utspiller seg gjennom løsrevne episoder.

Serien er sterk kost, som denne tankerekken fra Lily da hun vurderer å ta en overdose sovetabletter. "Jeg var så nære på å gjøre det, men jeg feiget ut. Mamma ville blitt så såret. Jeg kunne ha skrevet en lapp som forklarte hvorfor jeg gjorde det, men da ville hun få vite om meg og pappa." Kort sagt: En brutal og opprivende tegneserie.

PS! Drechsler har nylig fått sitt eget seriehefte, "Nowhere" (Drawn & Quarterly) som i skrivende stund har kommet med et nummer.

Øyvind Holen

Kjærleik i grøfta

Annika
Norsk Barneblad 15/96 til 13-14/97
Håkon Aasnes

Det vil kanskje vere nokre som meiner at «jenteseriar» er og blir noko rart. Like mystisk og uforståeleg som bindreklame og naglelakk. Annika skulle i så høve vere den beste medisin.

Annika er ei jordnær jente som møter mange utfordringar i kvardagen. Men ho er nå tross alt ei heltinne, så sjølvsagt meistrar ho dei. Det som ikkje er så sjølvsagt er måten ho meistrar dei på.

På mange måtar er Annika ein tradisjonell serie, men med ein utradisjonell hovudperson. Annika har ikkje nokre spesielle evner utover at ho veit å bruke hovudet og heile tida veit kva ho er og kva ho vil. Slik sett er ho ein unik rollemodell for lesarane. I denne episoden, som er den siste hittil, følgjer vi Annika til ein heim for rusmisbrukarar der faren hennar har lagt seg inn. Her møter ho Sturla - ein ung gut som ikkje heilt har klart å flykte frå sitt tidlegare miljø. Han blir forelska i Annika, som på si side har kjærasten sin, Ralle, på skuletur i England. Etter mykje dramatikk endar det heile sjølvsagt godt, og alle har blitt mykje klokare...

Ting skjer fort i Annika, men serien verkar ikkje overflatisk fordi Aasnes så klart definerer personane ut frå kva dei seier og gjer. Dialogen verkar ekte og motivasjonen det samme. Samstundes som det heile er helt i ein enkel og lettfatteleg form. Skal vi setta fingeren på noko, så må det vara teikningane. Eg synast at Aasnes har ein tendens til å teikne figurane i litt for få positurar, og forteljingsteknikken kunne vore meir spenstig og dramatisk der det passar seg. Det som heilt klart er positivt er at Aasnes sine teikningar kler fargar, sjølv om eg skulle ønskje at paletten var mindre prega av primærfargar.

Eg har ikkje noko problem med å hevda at serien er Noregs beste teikneserie for barn og unge. Kanskje er det få utanlandske seriar som og kan måle seg med Aasnes sitt hovudverk. Vi ser fram til neste følgjetong!

Tor Arne Hegna

Varme utsnitt av kald krig

Niels Roland, Morten Hesseldahl og Michael Jensen: Kold Krig: Næste år i Jerusalem og Morgenstilhedens land. Dansk tekst.

Den danske tegneserien *Kold krig* er en ambisiøs verdenshistorie som skildrer enkeltmenneskers opplevelser i etterkrigstidens brennpunkter.

Jerusalem, det kommende Israel 1946: En jødisk frigjøringsbevegelse sprenger det engelske hovedkvarteret på King David-hotell.

Pusa, Korea 1950: En spion med et viktig budskap til ledelsen av FN-styrkene, unnslipper sterkt forbrent sine nord-koreanske forfølgere.

Det er de to dramatiske inngangene i serien *Kold krigs* hittil to bind: *Næste år i Jerusalem* og *Morgenstilhedens land*. Serien forener brennpunktene i etterkrigstidens verdenshistorie med en dramatisk fortelling om forholdet mellom tre unge mennesker. Personlige drama med høy patosføring plassert i fortiden er knapt nyskapende, men i *Kold krig* er personene aktører i de historiske hendelsene, som dermed fremtrer som mer enn tilfeldige kulisser.

Forholdet mellom de tre personene er interessant, ikke minst fordi personene er så ulike. Majordatteren Cathy opplever at faren drepes i et attentat i Jerusalem. Den kyniske og begavede Lax gjør karriere i det britiske diplomatiet, men viser seg å være knyttet til russisk etterretning. Danske Magnus er nær venn av Cathy, men forgriper seg på henne og drar til Korea for som forfatter å

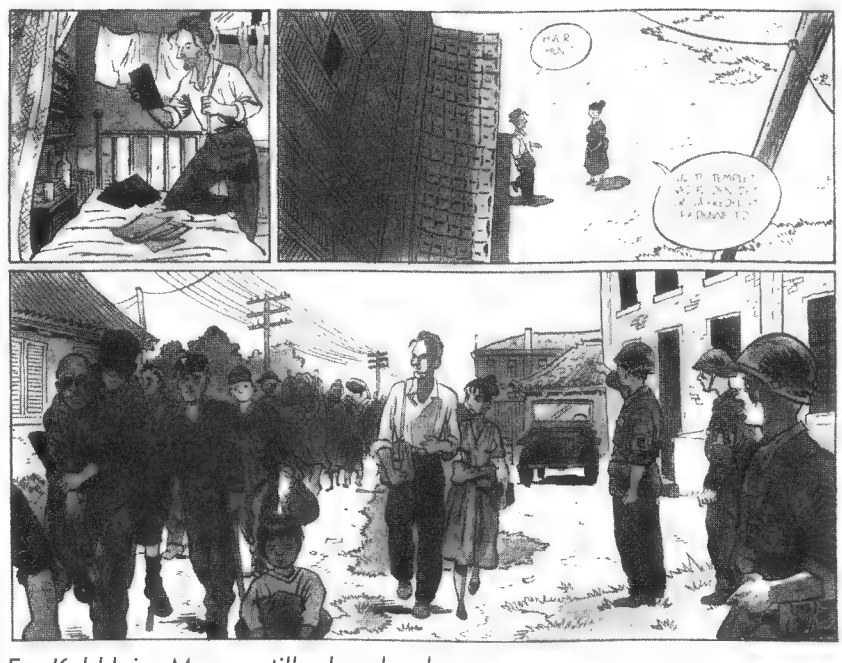

Fra Kold krig: Morgenstilhedens land.

skrive ut sine «indre demoner».

De tre personene er seriens forankringspunkt i det historiske, men serien er ikke skildret gjennom deres synsvinkel. De historiske utsnittene er dramatisert som spenningshistorier - og dermed med tilbøyelighet til typetegninger - men serieskaperne har samtidig lagt vekt på å ikke gi et ensidig bilde av konfliktene. Seriens politiske ståsted er vestlig i den forstand at hovedpersonene er europeiske og leserens identifikasjon dermed legges her. Serien belyser samtidig motivasjonen for handlingene til alle partene i konfliktene, og selv om forklaringene er enkle, er fremstillingen rimelig nyansert. Fortellerståstedet er således distansert, og de tre hovedpersonene er fremfor alt eksempler for å synliggjøre det serieskaperne ser som essensen i de historiske konfliktene. Samtidig har ikke minst Magnus' personlige problemer et mer generelt eksistensielt tilsnitt.

Godt fortalt

Kold krig er skrevet av Morten Hesseldahl og tegnet av Niels Roland. Begge er blant Danmarks fremste serieskapere, og serien preges av dyktig håndverk. Serien er voldsomt ambisiøs, på ett album - 48 sider - skal de skildre essensen i en femårsepoke. Riktignok avgrenser de skildringen til én hovedkonflikt i hver epoke, men et slikt novelleformat blir likevel for begrenset i forhold til ambisjonene. Selv et avgrenset historisk utsnitt er mangesidig, og for å få frem konfliktlinjene, hendelsene og folks reaksjoner må Hesseldahl og Roland ty til en del kunstige fortellergrep hvor alle elementene passer søkt godt sammen, dette gjelder ikke minst omslagene i forholdet mellom de tre personene. Dette er en innvending mot seriens troverdighet, men som fortelling blir den desto mer fascinerende ved at bitene er finslipt. Hesseldahl er en forfatter med sans for det pretensiøse - noe allerede titlene innevarsler - men her fungerer tilløpene innenfor seriens ramme.

Roland tegner i en realistisk rettet stil, men med forenklende, rene linjer. Sideutformingen er variert, med til tider eksplosive oppslag hvor rutemønstrene er løst opp. Generelt arbeider fortellerteknikken fint for fortellingen som skal skildres, og det er et godt samspill mellom tekst og bilde. Serien er dessuten elegant fargelagt av Michael Jensen.

Kold krig er en videreføring av de samme serieskapernes *Danmark besat* som er en bredt anlagt skildring av andre verdenskrig i Danmark, og *Danmark befriet: Svanesang* som handler om det danske rettsoppgjøret etter krigen. Her anvendes de samme fortellergrep med enkeltpersoner i historiske hendelser.

Morten Harper

Se til Danmark!

* *Ted Benoit og Jean van Hamme: Blake og Mortimers nye eventyr: 1. Affæren Francis Blake (Carlsen).*
* *Jean-Claude Meziers og Pierre Christin: Linda og Valentin: 16. Ultralummets gidsler (Carlsen).*
* *Yslaire: Sambre: 4. Frihed eller retfærdighed (Carlsen).*
* *Vittorio Giardino: Jonas Fink: 1. Barndommen (Carlsen).*

Albumseriene lever videre - i Danmark. Mens de aller fleste europeiske albumseriene har forsvunnet fra det norske markedet, kommer de stadig i nye bind. Mange utgis i tilgjengelig form på dansk - og flere er verdt å lese. Her er et knippe av det siste årets utgivelser.

Gentlemens-detektivene vender tilbake

De engelske gentlemen Blake og Mortimer er igjen aktive i rutene. Opphavsmannen Edgar P. Jacobs er som kjent død, men serien er nå videreført av forfatteren Jean van Hamme og tegneren Ted Benoit. Begge to utmerkete serieskapere, førstnevnte kjent for blant annet Largo Winch og Kodenavn XIII.

Hvordan har de så forvaltet klassikeren Blake og Mortimer? Både i type historie, dramaturgi, fortellerteknikk og tegnestil har de lagt seg svært nær Jacobs. De har også bevart Jacobs' velkjente tekstruter på novelle lengde. Her er det understatements på alle plan, og spenningsintrigen bygges møysommelig opp. Til tider for møysommelig, men selv om historien for den jevne moderne leser går trått fremover, har serieskaperne preget serien med en nostalgi over svunne tiders seriehelter som de fleste vil finne sjarmerende. Dette første nye albumet - kalt Affæren Francis Blake - vil likevel først og fremst appellere til seriens allerede kaprede tilhengere.

Fortsatt kamp i rommet

Den franske science fiction-klassikeren Linda og Valentin har nylig utkommet med bind nummer seksten, Ultralummets gidsler. I kjent stil knyttes en spenningsorientert intrige til politisk satire, denne gangen om en gruppe arbeideres frigjøringskamp. Slike grep er ikke noe nytt i serien, og i det hele tatt begynner handlingen å bli repeterende. Det gjelder også skildringen av forholdet mellom Linda og Valentin, og diverse figurer som skal tjene som komiske avlastninger, men som ikke helt klarer å bære denne byren.

Dette betyr ikke at Ultralummets gidsler er noen dårlig serie. Bevares, her er en times grei underholdning. Forfatter Christin og tegner Mezieres' håndverk er upåklagelig.

Barndom bak jernteppet i Jonas

Selv om heller ikke Mezieres har fonyet seg tegnemessig det siste tiåret, er hans stilblanding av de klassiske seriene og 70-tallets visuelle eksperimenter fortsatt like avstemt og fascinerende.

Revolusjonens patos

Det historiske eposet Sambre - hvis første historie kom på norsk - er nådd frem til fjerde bind. Seriens historiske rom er etterdønningene av den franske revolusjon (midten av 1800-tallet), og hovedpersonene er aktører i tidens sosiale konflikter. Seriens hovedfokus er imidlertid mer personlig. Dette er en lidelsesfortelling om den velstående familien Sambre, og særlig den unge Bernard Sambres altoppslukende kjærlighet til den mystiske Julie.

I dette bindet - Frihed eller retfærdighed - holdes patosføringen like høyt som de protesterendes faner. Historien knytter an til far Sambres teori om «øynenes krig» som ble presentert i første bind, og forsøker å forklare hvorfor han trakk seg tilbake fra omverdenen og henga seg til sine outrerte teorier. Forholdet mellom Bernard og Julie utvikles også videre. Likevel begynner serien nå å gjenta tema og elementer som den har belyst tidligere. Yslaires atmosfæresterke tegninger er som alltid flotte, men historien begynner å miste sin kraft når leseren - som meg - blir sittende å se på bildene mens handlingen blir litt uvedkommende. Yslaires konklusjon er kanskje nært forestående, neste bind skal i alle fall hete Den sidste Sambre.

Fin barndomsskildring

Jonas Fink er en god tegneserie. Så kort kan det sies, men la meg tilføye: Vittorio Giardino - kjent på norsk for blant annet Ungarsk rapsodi - har omsider forlatt Little Ego og andre erotiske sidespor til fordel for det han kan; stramme, episke fortellinger. Som alltid er tegningene både flott og pertentlig utført.

Spenningselementene er her mer nedtonet enn i tidligere serier. Handlingen er lagt til Praha i 1950, og hovedpersonen er tolvåringen Jonas Fink. Dels skildrer serien kommunistregimets overgrep mot enkeltpersoner, dels handler den om Jonas' modning. Giradino skildrer begge deler med ekteføIt oppriktighet.

Morten Harper

Litt høyere og litt mer til venstre

Forresten presenterer 2: Mjau Mjau
Tegneserier av Jason
Jippi Forlag 1997

Jason er etter hvert å regne med blant våre unge, etablerte serieskapere. Hans umiskjennelige stil gjør han også til en av våre mest markante serieskapere, som den fremste eksponenten for det man kanskje vil kalle Fantagraphicsstilen i Norge. Allikevel, han står på egne ben, for det er når det kommer til historiene hans formidable evner som serieskaper trer frem.

Mjau Mjau står for meg som et hovedverk hittil. Som leser merker man seg to ting ved seriene, den triste, ensomme tonen og den sprudlende frenetiske effekten som man oppnår når man tilsetter litt humor - ved figuren Kåre Katt. Det som gjør heftet så bra er like mye utvalget og redigeringen, som kvaliteten. Men det er kvalitet over utgivelsen. Som tegner er Jason flink, men det er så stivt så stivt. Imidlertid kler dette seriene fordi det understreker det påtatte og bestrebende ved personenes forsøk på å skjule sin maktesløshet. Å holde fasaden er et nøkkelord.

Jason er også de vare øyeblikks skildrer. Få dveler så ved de banale, hverdagslige surrealismer som han. Sosialsurrealist er han blitt kalt, og det er faktisk et uttrykk med mening.

Rent grafisk liker jeg best de seriene der han ikke prøver å være for realistisk, der han tør å blande uttrykk (nesten umerkelig riktignok), og bruken av raster. Jeg gleder meg til følge Jason i årene som kommer. Hva med en barneserie neste gang? Det kunne blitt noe det!

Tor Arne Hegna

Tvilsomt konsept

<GEEK>
Redaktør: Dag E. Kolstad
Forlag: Bonnier Publications/ SEMIC AS

Dag Kolstad er en av gründerne i norsk serieverden. Kolstad startet opp humorbladene Norsk MAD og Pyton med stor suksess en god stund. Og <Geek> er altså mannens tredje bladfødsel. Imponerende!

Da Pyton ble lagt ned i høst forsvant det viktigste bladet for norskproduserte humorserier. I dag er tegnerne aktive i stripeformat i blader som "Larsons gale verden", "Tommy og Tiger'n" og "Ernie". <Geek> bygger seg opp rundt samme malen som disse, med stripeserier, vitsetegninger og andre elementer. Men bladet savner en stjerneserie som de foregående heftene.

Nerdestil

I stedet har man lagt seg på en annen stil som man håper skal trekke lesere. Nerdestilen har de siste årene slått bra gjennom, med nerdemote blant musikkband som Pulp, og i tegneserier som Dilbert. I indre kretser finnes avarten "geek", som ikke er like sosialt mistilpasset som nerden. "Mennesker som liker å lese tegneserier, se på filmer, drive med datamaskiner, surfe på nettet og oppleve store kulinariske høyder nede på gatekjøkkenet" formulerer redaksjonen selv sin målgruppe. Men dette er en gruppe som er svært sammensatt og vanskelig å nå, og bladets omslag og en god del av innholdet spiller direkte på den arketypiske nerd: En bebrillet fyr med håpløse klær og frisyre i het omfavnelse med sin kjære datamaskin. Og er det noen det er vanskeligere å selge slike konsept til så er det nerder. Mange vil sky en slik utgivelse for å unngå å bli kalt nerd, som i høyeste grad fortsatt er et skjellsord.

Hvert nummer av <Geek> kommer med CD-ROM-plate med spill og

annet smårart. Egen side på Internett har også redaksjonen, og datakoblingen skal hjelpe <Geek> i den elektroniske tidsalder. Kolstad & co skal ha ros for å tenke nytt og friskt, men jeg stiller meg allikvel noe tvilende på om mange nok vil falle for denne pakka. For det første er prisen stiv (49,50) som følge av CD-ROM-plata. Plata skremmer vekk folk som ikke har datamaskin, og det er svært langt mellom gode opplegg på CD-ROM. <Geek>-plata er småmorsom, men gir den ikke akkurat stor og langvarig brukerglede.

TRE TING PÅ EN GANG! ER DET MULIG?
NR 1 1997
Kr 49,50
<GEEK>
Å, jo da! Både på INTERNETT, på CD-ROM og på TRYKK!
WEB-SIDER –
TEGNESERIER –
DATASPILL –
FØNNY CD-ROM LIKSOM!

Ingen stjerneserie

Et annet problem er mangelen på publikumsmagnet. <Geek> skriker nærmest etter en serie av Dilbert-kaliber. Dilberts suksess i USA har ført til en bølge av datarelaterte vitser, men man har glemt at Dilbert ikke bare handler om data. Dilbert handler om meningsløsheten ved å jobbe i en uendelig stor bedrift, hvor data er en viktig del av hverdagen. Så den fullstendig dataorienterte "The 5th Wave" faller igjennom.
Geeks morsomste serie er Buddy Hickersons "The Quigmans" som tar nerden elegant på kornet uten å være overlegen og ondskapsfull, samtidig som den ikke er en serie kun om nerder. Av de norske seriene er det Frode Øverlis "Riskhospitalet" som er best, selv om den foreløpig ikke når opp mot Øverlis egen "Pondus". Den og de andre norske seriene er greie som tilleggsserier i et hefte, men holder ikke som bærende og selgende element.
<Geek> har absolutt potensiale som humorhefte, men jeg tror nerdeimagen som lyser mot eventuelle kjøpere skremmer vekk flere enn det lokker. Og det finnes ikke nok godserier for å holde på de som kjøper bladet.

Øyvind Holen

Epleslang i filosofiens fornøyelsespark

Thales fra Milet
Av Øystein Stene
Universitetsforlaget 1995

Filosofi er definitivt noe av det «hotteste» på 90-tallet. Gud og hvermann har en formening om Spinoza, Sartre og Platon, og deres respektive teorier. Hvordan skal man kunne forholde seg til dette?
Vel, en mulig tilnærmingsmåte kan være denne: Man tar den første kjente greske filosof, plasserer han og hans etterfølgende kolleger i en evig filosofisk nå-tilstand der skillet mellom tid og sted, fortid og fremtid er visket bort. I denne filosofiens fornøyelsespark finner man en direktør ved navn Øystein Stene. Han lar sine ansatte bære sin toga, beplanter sin park med, skal det vise seg, ironisk-eksistensialistiske epletrær og lar oppføre søylebygninger. Et evig Hellas, en Bystat med stor b.
Godtar man disse forutsetningene har man sannsynligvis allerede skaffet seg dette albumet. Det samler striper fra Morgenbladet i perioden høsten 1993 til høsten 1995. Stene (1969 -) er for meg et ubeskrevet blad, men man bør kunne anta at han gjennomført sin Examen Philosophicum. Tydeligvis ikke uten sjelelig skade.
Som sagt er dette en samling av striper, men den rommer også en 3-sider samt en gjennomgang av «figurene». Stenes serier er ikke så mye en tilnærming til filosofien som en kommentar til den, der kommentatoren er, du gjettet riktig, Thales, hvis filosofiske bidrag til verdenshistorien kan sies å være noe vassent (hans mest kjente teori er at vann er grunnstoffet i naturen). Han ble imidlertid regnet av Sokrates som den første filosof. Som en distansert oldefar går han derfor rundt og betrakter den filosofiske evolusjon. Som de fleste lignende seriefigurer fører han kommentatorrollen som både leg og lærd, noe som gir rom for serieskaperen til å utforske langt flere sider ved temaet. Kanskje er det her man finne seriens styrke. Serien forutsetter riktignok et visst kjennskap til filosofihistorien, men selv en uten ex.phil (som undertegnede) kan lese den med utbytte. Samtidig gjør dette serien noe forvirrende. Det er en enorm «gjennomtrekk» av filosofer uten at alle får tid til å etablere seg som seriefigurer. Dette gjør lesingen tung. I de fleste avisstriper er persongalleriet begrenset. Stene prøver for så vidt på det samme, men klarer av og til ikke å dy seg. Et persongalleri skal få tid til å etablere seg, og her har de kanskje ikke alltid fått det. Forutsetningen for at det kan fungere er at leserne på forhånd er kjent med filosofene og deres ideer. En morsom gjennomgang av disse finner man imidlertid aller bakerst i albumet, kanskje det burde vært plassert først...

Lovende

Stenes tegninger kommer inn under kategorien lovende, men uferdig. Den minimalistiske stilen er alltid den beste, men er hos Stene ikke helt forfinet ennå. Kanskje sterkest kommer dette til uttrykk i teksten som av og til blir vel dominerende. Nøkkelscenen er den med Thales sovende under et epletre. Jeg talte ikke hvor mange varianter det var av den, men albumet så vel starter som avslutter med en av dem. Av og til tværes ideen noe, og enkelte av disse scene kunne kanskje vært redigert bort, men samtidig gir disse stripene en hel del sjarm til serien.
Alt i alt en lovende sak, og det skal bli spennende å følge Stene fram-

Anmeldelser

over.

Tor Arne Hegna

Spennende fra ung serieskaper

Mens Gud sover #1-4

Tegner og forfatter: Kim Holm
Forlag: De Vises Sten

Amerikanske tegneserier har tradisjonelt sett vært kraftig dominert av glorete og fargerike superhelter. Men på 80- og 90-tallet har stadig flere amerikanske "mainstream"-serier blitt mørkere og dystrere i tone og innhold. Inspirasjon blir hentet fra sagn og myter, skrekkromaner, gotisk litteratur og seriene er langt mer pessimistiske og mørke. Toneangivende har Anne Rices romaner om vampyren Lestat og Alan Moores skrekkserie om Sumpvesenet (Swamp Thing). I dag er skrekkserier og mørke fantasyserier et stort marked i USA, og kan også leses på norsk i Bladkompaniets "Inferno"-blader.

Vampyrserie

Jeg vil tippe at den unge bergenseren Kim Holm har fått med seg en del av disse seriene. Karen har bare rukket å bli 16 år gammel, men er hjernen bak den mørke skrekkserien "Mens Gud sover", som han selv har gitt ut tre nummer av.

"Mens Gud sover" er en bredt anlagt tegneserie som spinner rundt den unge mannen Hannibal. Hannibal bor i en mørk og uvennlig storby, og Hannibal er vampyr. Serien er verken perfekt eller noe mesterverk, men så langt ser det ut til at vi har å gjøre med et betydelig serietalent. Serien er spennende fortalt og tegnet, og Holm forbedrer seg kraftig for hvert nummer i serien.

Historiemessig legger Holm seg trygt inn i moderne vampyrlitteratur. Vampyren Hannibal er mer menneskelig, og det er også han som er hovedpersonen, og ikke skurken, i serien. Det er Hannibal vi lesere identifiserer oss med. Serien er ganske brutal og mørk, og minner en del om de moderne amerikanske tegneseriene på det amerikanske forlaget Vertigo.

Visuelt talent

Som sagt synes jeg Holm viser fine takter her, og han er hele tiden i utvikling. Det er stor forskjell på det første og tredje nummeret i serien. Ser man det på den måten er det synd at Holm allerede har bestemt seg for å fortelle en lang og komplisert fortelling.

Mye av stoffet i det første nummeret holder seg ikke dersom man sammenlikner med de senere episodene. Spesielt tekstmessig er det en del kløning og noe melodramatiske formuleringer i starten. "Tross alt, å bli drept og korsfestet av sin egen datter er ikke verdens gøyeste måte å dø på..." er et eksempel på den tekstmessige fomlingen i det første nummeret. Kanskje hadde Holm tjent litt på å prøve seg ut på litt kortere historier i starten, fram til han var litt bedre forberedt på å fortelle sin store historie. Men, på den annen side er det beundringsverdig at Holm bare kjører på med det han har lyst til å gjøre.

Tegnemessig varierer også Holm mye, men det aller beste er oppbyggingen av sidene. Her viser han en fabelaktig evne til å eksperimentere med uttegningen av sidene og den visuelle fortellerteknikken. Serien er framfor alt enkel og delikat å lese, og er ikke nedtynget av tekst og virkemidler som forkludrer historien. Og det er tydelig at Kim Holm har en spennende historie han vil fortelle. Helt til sist synes jeg også serien hadde tjent en del på å bli litt mer lokal, vampyren Hannibal bor i en litt for diffus by, jeg savner litt lokalkoloritt. Tenk så spennende det hadde vært hvis denne byen var gjenkjennelig for leseren, for eksempel Bergen.

Spennende tegninger og en vilje til å eksperimentere er det som spesielt overbeviser med Kim Holms tegneserie "Mens Gud sover". Historien om vampyren Hannibal viser først og fremst at her har vi å gjøre med et fint talent for tegneserier.

Øyvind Holen

Kulørte ruter

Annie Goetzinger og Pierre Christin: Den hvide sultaninde. Dansk tekst.

Den hvide sultaninde er en kvinneskildring i selvbevisst ukebladsform.

Fra sitt gods i England forteller lady Emma Sheringham for to ivrige journalister om sitt opplevelsesrike liv i Det fjerne østen. Serien skildrer hennes ankomst til Kina i 1948, og ferden videre til Hong Kong og senere Malaysia. Her levde hun en overklassetilværelse i ly av britisk kolonistyre på overtid.

De to «journalistene» er serieskaperne Annie Goetzinger og Pierre Christin, og denne fortellerrammen er endog videreført med et fiktivt ukebladoppslag som er trykt bakerst i albumet: «Ja, jeg var den hvide sultaninde,» heter det på det kulørte omslaget.

Utover å skape en ramme for se-

rien, preger ukebladstilen også historien på selvbevisst måte. Den hvide sultaninde er rik på drama, lidenskap og spenning. Som når Sheringham og hennes arbeidsgiver sir Ashley Culmington tar første steg i retning av ekteskap; ved et uhell ramler hun utenfor en klippe og han må fire seg ned og hente henne. Setting, billedbruk og språkføring er her sterkt klisjébetont. Likeledes inneholder serien eksotiske ingredienser som raffinerte spioner, et attentat og tilværelsen som en sultans kone. Persongalleriet er frodig og ofte underholdende - og med et uvirkelig preg.

Parallell

Serieskaperne bruker den kulørte formen som et speilbilde på hovedpersonens drømmer. Kvinneskildringer - identitetssøkende og i forskjellige faser av livet - kjennetegner de seriene Christin og Goetzinger har laget sammen, som Piken fra æreslegionen. I Den hvide sultaninde skildrer de en kvinne som har levd ut sine romantiske forestillinger.

Ukebladsrammen er et interessant fortellergrep. Ved at den aldrende Sheringham i nåtiden forteller om sine opplevelser, skapes en større nærhet til hendelsene. Ukebladstilen er likevel ikke uproblematisk. I stor grad forløper hendelsene uten at vi - som nettopp er Christin og Goetzinger ambisjoner - kommer ordentlig inn på personenes motivasjon.

Et viktig fortellermessig grep i serien er en parallellføring hvor en lege og en ambulansesjåfør går gjennom leiligheten til en nylig avdød rektor Emma Pigott. Sammenhengen mellom forløpene knyttes ikke før mot slutten. Dette er Sheringhams mareritt, hva som kunne skjedd hvis hun ikke hadde svart på annonsen om å være huslærerinne i Shanghai for nesten 50 år siden. Et mareritt som er en bokstavelig talt grå tilværelse uten hennes eksotiske opplevelser. Dermed ender serien opp i en konklusjon om viktigheten av å velge, av å realisere drømmer.

Serien er elegant tegnet i Goetzingers karakteristisk pyntelige fargestiftstil. Fortellerrytmen er rolig, avdempet til de eksotiske hendelsene. Tegningene kan virke glatte og til dels stive, men de er ytterst atmosfæriske og flott fargelagt.

Morten Harper

Eksotisk ukebladsfantasi i Den hvide sultaninde.

Forbedrede barbarer

Barbari II
Tegner: Sigbjørn Kronenberger
Forfatter: Sigbjørn Kronenberger, Snorre Lyse og Trond E. Haveland.
Forlag: Egen utgivelse

Knappe to år er gått siden de unge serieskaperne Trond E. Haveland og Sigbjørn Kronenberger ga ut heftet "Barbari" på egen hånd. Nå er nummer to her, utgitt av Kronenberger selv.

"Barbari" hentet sin inspirasjon barbaren Conan, som har opparbeidet seg en relativt stor tilhengerskare her i gamlelandet.

Sverd og trollmenn

Barbarhistoriene følger sine egne konvensjoner med barske, sverdsvingende menn, mystiske og vakre damer, onde trollmenn og mannevonde demoner. Det er denne tradisjonen Sigbjørn Kronenberger så langt har valgt å bruke sitt serie-

skapertalent på. "Barbari II" er en videreføring av det første heftet, men denne gangen er Kronenberger så og si på egen hånd. Lyse og Haveland har kun bidratt på manussiden i en av historiene.

Heftet inneholder tre korte historier, som tilsynelatende ikke har mye felles, bortsett fra at de foregår i samme univers. En beintøff sverdsvinger vil skaffe seg skattene i det fryktede "Demontårnet", en trofast tjener får i oppdrag å drepe sin mesters elskerinne, og en mystisk skapning dreper for fote i fjellet.

Tegnemessig har Kronenberger utviklet seg i riktig retning. Man kan ane en forbedring for hver historie i dette heftet, fra de noe enkle og todimensjonale tegningene i "Demontårnet" til den langt lekrere "En konkurrent". Sistnevnte er mer presis i streken, og bruken av svarte flater og raster gjør at sidene får mer dybde og substans. Serien er til tider direkte lekker å se på, selv om en litt mer spenstig sidelayout hadde gjort seg. Sidene blir litt for tradisjonelle med rundt åtte ruter per side. Men "En konkurrent" er som helhet proft gjennomført, og det kan bli spennende å følge Kronenberger videre.

Mangler snert

Historiemessig er jeg redd for at Kronenberger har kjørt seg litt fast i barbari-tradisjonen. Kronenberger skriver selv at barbarhistoriene bør ha snert, og helst med en ironisk undertone, for ikke å bli Conan-kloner. Strengt tatt, synes jeg ikke Kronenbergers historier har det som skal til for å skille seg ut fra horden av Conan-kopier. En annen ting er at en god barbarhistorie trenger litt tid til å bygge seg opp, og få fram stemningen og dramaet. Den korte historieformen Kronenberger legger opp til blir litt snaut for å fortelle de eventyrene og røverhistoriene vi lesere forlanger av våre barbarer.

I forordet etterlyser Kronenberger manuskript han kan lage serier av, og da ikke nødvendigvis fantasy og barbarhistorier, men heller historier fra bymiljø eller lignende. Mitt råd til Kronenberger er å prøve seg litt fram innen andre sjangre, de beste tegneseriene for tiden er ofte de som henter sin inspirasjon fra tegnerens eget liv, nærmiljø og egne opplevelser.

Øyvind Holen

SKUMLE TING skjer på fjellet i Sigbjørn Kronenbergers "En konkurrent", det klart tegnemessige høydepunkt i hans egen tegneserie "Barbari II".

God seriekrig

Star Wars: Mørkets imperium
Tegner: Cam Kennedy
Forfatter: Tom Veitch
Forlag: Bonnier Publications/Semic AS/Dark Horse

For 20 år siden skapte George Lucas en historie som skulle brenne seg inn i sinnet på mang en stakkar. Mye av suksessen bak Lucas' tre Star Wars-filmer, var den omtanke og det forarbeid som var lagt ned i personene i filmene. Det er ikke bare blendende spesialeffekter og full trøkk på action-pedalen som har gjort "Star Wars" til tidenes filmsuksess. Sjarmerende hovedpersoner, en av tidenes ondeste skurker (Darth Vader) og et kobbel av fantasifulle bifigurer har gjort sitt til å holde interessen ved like. Allerede i den første Star Wars-filmen aner du at det du får se er bare en liten del av en langt større historie. Her fantes det mange historier vi ikke får høre.

Suksessforlag

Star Wars-filmene er blitt utnyttet på det groveste til leker og andre suvenirprodukter i lang tid. Etter "Return of the Jedi" er det blitt laget en endeløs rekke tegneserier og romaner som utspiller seg i Star Wars-universet. Tegneseriene har vært av varierende kvalitet, men denne som nå kommer på norsk holder absolutt.

Det amerikanske serieforlaget Dark Horse har bygget seg opp ved å fortelle historien etter rulletekstene. Forlaget skapte svært suksessfulle fortsettelser av filmene "Aliens " og "Predator" på slutten av 80-tallet. Suksessen skyldtes mye at seriene holdt et høyt nivå, de var ikke bare laget for å spa inn penger fortest mulig i kjølvannet av en films suksess. Så forhåpningene var store hos Star Wars-menigheten da Dark Horse fikk muligheten til å skape Star Wars-serier. Og Dark Horse skuffet ikke.

Fortsettelse

"Mørkets imperium" fortsetter der "Return of the Jedi"slapp. Luke Skywalker og opprørsalliansen har overvunnet Keiseren og hans imperium...tror de. For Keiseren lever, og Luke selv blir sterkt fristet av "kraftens" mørke side. Denne serien

kom ut på norsk i fjor, og nå kommer fortsettelsen. "Mørkest imperium II" er spennende lesning for enhver Star Wars-entusiast. Forfatter Tom Veitch er en dreven serieskaper i USA, og får god hjelp av briten Cam Kennedys litt røffe tegninger. Paret kan sin Star Wars, figurene er troverdige og enkelte bifigurer får større roller. Dusørjegeren Boba Fett er en av de som har fått en viktigere rolle i forhold til filmene.

Når alle lovord er sagt, så er nok dette en serie for fansen. Er du sånn måtelig interessert i Star Wars har du lite å hente, men dersom du begynner å bli lei av å se filmene om igjen for n'te gang, er "Mørkets imperium" en mer enn verdig fortsettelse til å døyve venteperioden på de nye Star Wars-filmene med. Men se om du klarer å spore opp den første serien først, den er samlet i bokform på engelsk under tittelen "Dark Empire".

Øyvind Holen

Morsomt i små doser

Bottolf Nerd
Tegner: Arild Midthun
Forfatter: Tormod Løkling
Forlag: Bladkompaniet AS

Bladkompaniets albumutgivelser av gamle serier fra Pyton gjør en oppmerksom på hvor mye talent og arbeid som faktisk ble lagt ned i seriene. Arild Midthun skaper lekre sider, og tekstforfatter Tormod Løkling kommer med en rekke gode meldinger i seriene om Bottolf Nerd og hans to rånekompiser Ronny og Kenneth. Seriene er slitsomme i lengden, men ligger i det minste godt over "Mot i brøstet"-nivå.

Senpubertalt

"Drit i fargen, jeg skal drekke, ikke male" svarer erkeråner Ronny da han skal velge mellom rød- og hvitvin. "Voksne er så trangsynte at falt de på en knappenål, ville det ha blindet dem på begge øynene samtidig" ytrer Kenneth om fortvilelsen som brer seg etter hans russeablegøyer.

På sitt beste klarer disse historiene å ta gutta i senpuberteten ganske på kornet, en tid da det gjelder å lyve best om damehistoriene og rape høyest etter å ha fortært en kasse med øl. Men som Pyton-serier flest er den spekket med grisevitser, sexfiksering og framfor alt spyhumor som blir slitsom og fantasiløs i lengden. Seriene foregår i et enkelt mønster: Ronny, Kenneth og Bottolf drar et sted sammen, "gutta-boys" for å ragge damer, mens Bottolf spiller skolelyset med manglende sosiale antenner. I lengden blir seriene overflatiske og repeterende, men innimellom glimter det fram noe mer.

I albumets første serie prøver Bottolf å transformere seg fra nerd til pikenes jens. Han prøver seg på de best brukte triksene i boka, og historien får fint fram frustrasjonen og håpløsheten enhver senpubertal guttunge har opplevd når han ikke har draget på det motsatte kjønn. Og i denne serien sitter sluttpoenget som støpt da Bottolf kommer tilbake til skinnjakkegutta rundt rånebilen. Det viktigste er ikke hva man gjør eller hvordan man er, men å ha det i kjeften.

Hadde Løkling og Midthun fått muligheten til å favne videre enn det smale Pyton-konseptet tror jeg mange ville bli overrasket. Bak den overflatiske og barnslige Pyton-overflaten aner jeg spennende ting. Men får og tar de to herrer sjansen i fremtiden? Jeg håper i alle fall det.

Øyvind Holen

Artig gudelære

Valhall: Gudenes gaver.
Peter Madsen m.fl. Semic.

Nordiske tegneseriers ener *Valhall* imponerer fortsatt med den nyeste historien.

Dette er en av de få seriene hvor man etter å ha lest en ni - ti sider tenker: jammen, dette er jo virkelig bra. *Gudenes gaver* - det tiende bindet i serien *Valhall* som skildrer den norrøne gudelæren - er en tegneserie med frisk personkarikering og ikke minst en ytterst effektfull veks-

HODET DITT! MEN HVORDAN TURTE DU Å SATSE HODET DITT?
JEG ER JO SÅ MODIG...
DET ER IKKE ET UVANLIG VEDDEMÅL, ROSKVA. SKIKKEN ER AT TAPEREN LØSER UT HODET SITT MOT GULL.
MEN NÅ MÅ VI IKKE GLEMME AT DET VILLE VÆRE EN SKJEBNE VERRE ENN DØDEN FOR LOKE! HA, HA!

Loke vedder hodet for å få tak i dvergenes redskaper.

ling mellom ulike fortellerplan. Peter Madsen har som vanlig iscenesatt serien og fortjener skryt for den drivende rytmen som preger fortellingen. Historien fyker av gårde i samme tempo som Tors hammer.

Det er i år 20 år siden arbeidet med *Valhall* startet. Den danske serien er blitt en av de få markante suksessene i nordisk tegneseriehistorie, og er utgitt i et titalls land. Historiene har holdt oppsiktsvekkende høy kvalitet. Madsen har utviklet seg markant som tegner, og initiativtager for serien Henning Kure holder et kyndig grep på manuskriptene.

Forstørrelse

Valhall er en lett tilgjengelig gudelære. Serien skildrer kjente figurer som Tor, Odin og Loke, og historiene er forankret i beretninger fra de norrøne kildene. Mange hendelser er imidlertid fri diktning av serienes opphavsmenn. *Gudenes gaver* handler om Tors ungdomsforelskelse og Lokes intriger for å få tak i den fremste dvergsmedens produkter. Seriens kildetilknytning og samtidig underholdningsverdi gjør det velegnet i pedagogisk sammenheng.

Allmenn komedie

Serien er dessuten en allmenn komedie. Gudene i *Valhall* er ikke projeksjoner av menneskers idealer, men snarere forstørrelser av mennesker. Figurene er karikeringer som synliggjør kjente personlighetstrekk; Loke er ekstremt slesk, Odin er herskesyk og grisk, og Tor er godhjertet og litt enfoldig. Riktignok er bildet i den lupen Madsen holder opp for oss overtydelig, men overdrivelsene er kyndig satt sammen for å skape komiske situasjoner. *Gudenes gaver* er en historie rik på menneskekunnskap, upretensiøst formidlet med lun humor. Sjelden er Lokes kynisme utlevert mer kostelig enn her, og Tors voldsomme kurtise er også et høydepunkt i serien.

Alle aldre

Etter den glimrende begynnelsen knyttes serien mer til ett fortellerplan - nærmere bestemt Lokes reise til dvergsmedene - og taper seg således noe. Men hele *Gudenes gaver* er godt fortalt, med en upåklagelig utnyttelse av samspillet mellom tekst og bilde og fin avstemning av overgangene mellom billedrutene.

Madsens tegnestil kan synes naiv, nesten keitete. Sideuttegningen er også relativt nøktern, og heller ikke i fargebruken er det imponerende utskeielser. Stilen var mer spenstig tre-fire album tilbake i serien, dels var streken tynnere og mer elegant og fargeleggingen mer slagkraftig. Men bevares, dette er godt håndverk.

Valhall har i jubileumsåret stadfestet at den - i likhet med en serie som *Asterix* - makter det tilsynelatende umulige; fortelle historier som lesere i nær sagt alle aldersgrupper kan ha utbytte av.

Morten Harper

Humorens B-lag

Serieparaden.
Serier av Patrick McDonnell, Michael Fry, T. Lewis m.fl.
Bonnier Publications/Semic AS.

Semics nye humorsatsing i hefteform er langt tregere og mer sidrumpa enn konkurrenten Bladkompaniets hefteutgivelser.

Avisstriper i hefteform er de serieheftene som har oppnådd størst suksess på 90-tallet. I flere år var det forlaget Semic som var ledende på denne fronten. Forlaget hadde flere av de mest populære amerikanske avisstripene, hovedsakelig representert i seriebladet "Billy". Men på slutten av 80-tallet sovnet Semic fullstendig inn på seriefronten, og utviklinga i amerikanske seriestriper gikk forlaget hus forbi. I stedet ble det opp til konkurrenten Bladkompaniet å plukke opp de nye impulsene fra statene. Stripen "Tommy og Tiger'n" er de siste års største seriesuksess i Norge, og Bladkompaniet skjøt gullfuglen da de begynte med serien i hefteform. I dag selger heftet rundt 90.000 eksemplarer hvert nummer.

Bladkompaniet fisket opp flere nye, briljante humorserier fra USA. En etter en dukket Larson, Ernie, Lagunen, Bloom County og Dilbert opp i hefteform. I dag har Bladkompaniet tre suksessfulle stripeblader, som også har åpnet for en rekke norske seriestriper.

Ikke spesielt morsomt

Bonnier/Semic prøver seg nå med nysatsinga "Serieparaden", trolig inspirert av Bladkompaniets humorsuksesser. Men Serieparaden har et stort problem: Det er ikke morsomt nok. Serieparaden har ingen briljant bærende serie som Tommy, Ernie eller Larson. Stripene er av den gamle, konservative typen, og hører klart hjemme i humorens B-divisjon. Seriene mangler den frekkheten og aktualiteten som finnes i serier som "Ernie". "Sumpen" og "Familien Grizzly" kan ha noen morsomme poenger, men har ingen interessante figurer, og veteranen "Knøttene" er i dag bare en skygge av seg selv. Patrick McDonnells "Hundeliv" er virkelig motbydelig; en fullstendig tannløs og snill serie om en liten hund og en katt. Vitsene her er platte og kvalmende nusselige; dette er en slik "søt" serie som Bud Grace i blant gjør glitrende narr av i sin "Ernie".

Ikke godkjent

Michael Fry og T. Lewis sin "Over grensen" er den eneste serien med potensiale, en serie mer i slekt med 80- og 90-tallets nyskapninger. Den har litt skarpere kanter, og er litt frekkere og aktuell i tonen enn de andre seriene. Samme serie har også litt av den kreative oversettingen vi er blitt vant til i Bladkompaniets utgivelser.

Men konklusjonen blir dessverre ikke godkjent for Serieparaden denne gang. Men det må da finnes andre gode avisstriper der ute som vi ikke har sett i Norge ennå.

Øyvind Holen

SKUDD FRA HOFTA

-refleksjoner fra leserne.

Hei

Takker for et lenge etterlengtet blad. En del lay-outmessig smårusk, men ellers stort sett interessante (om enn noen litt utdaterte) artikler. Imidlertid. En artikkel formelig skriker etter å bli kommentert: Kjell Steens jubileumsartikkel/hyllningsskrift til Fantomet er noe av det mest ukritiske jeg har lest i bladet. Har dere ikke redaksjonell styring?
Artikkelen inneholder en del interessante fakta og anekdoter om serien, og Kjell Steen viser seg selvfølgelig som en kjenner og Fantometentusiast. Han klarer således ikke å dy seg fra å krydre artikkelen med en del hemningsløse påstander. F.eks. hevdes det at «serien kanskje er den mest geniale som har sett dagens lys». Videre: «Falk har hatt en egen evne til å fornye serien.» «Fantomet-serien har hatt tre eminente tegnere som har hatt dype spor etter seg når tegneseriehistorien skal fortelles.» «Fantomet-serien er spekket av originale påfunn og innslag.» osv. osv. Det hele toppes imidlertid mot slutten med følgende påstand: «Sy Barrys tegninger har en enorm detaljrikdom og betraktes av mange som en av verdens beste realistiske tegneserietegnere.»
Selvfølgelig er jeg uenig i samtlige av disse utsagnene, og det er selvfølgelig også enhver oppegående serieleser. Fantomet og dens skapere er bagatteller i seriehistorien. Jeg tror imidlertid ikke at jeg gidder å argumentere om det her. Hovedproblemet er at utsagn av denne typen blir nærmest usaklige når de presenteres i en artikkel. At seriens skaper har samme etternavn som en av redaktørene burde ikke automatisk kvalifisere til slikt vås.
Men ellers altså et meget godt nummer.
Lykke til videre.
Med hilsen
Erlend Bjørnstad
Trondheim

TEGN

Etter gjennomlesing av TEGNs dobbeltnummer 39/40, som forøvrig har litt fler interessante og jordnære artikler enn på lenge, er det to spesielle utsagn som viser tydelig at både TEGN og flere av skribentene er på villspor med hensyn til å bedømme tegneseriene og deres «misjon». Problemet ligger i at man prøver å distansere seg fra (merkelig nok) det tegneseriene egentlig er og det flesteparten av dagens lesere er opptatt av, nemlig det «tradisjonelt gjenkjennende». Det virker som om alt som ikke er sært og «eksperimenterende» blir dømt nedenom og hjem av en spesiell elite av forståsegpåere. Men da glemmer man at tegneserien alltid har fungert best i rollen som formidler av den gode historien, som folk kan kjenne seg igjen i og **forstå.** Det er her uttrykket «det tradisjonelle» må forstås riktig. Og da skal jeg kort peke på de to utsagnene som underbygger min reaksjon: TEGN i tiden har under overskriften «Nordisk Nedgang» denne nedslående vurderingen av serieutvalget i Norge: «...utenlandske kvalitetsserier er nærmest totalt fraværende.» En uttalelse mer fjernt fra sannheten enn dette er det vanskelig å finne. Hva mener dere egentlig; leser dere ikke tegneserier lenger i redaksjonen eller er det andre hindringer som ligger til grunn? Riktignok gis det ikke ut så mange titler som under «boomen» på 80-tallet, men vil våge påstanden at kvaliteten på samtlige utgivelser som finnes i bladsjappa aldri har vært bedre enn i 1996/97.

Her finnes et bredt utvalg av gamle og nye serieperler i skjønn forening. Grunnet plassmangel kan jeg dessverre ikke få nevnt alle kvalitetsseriene, men la meg ta et skjønnsomt utvalg:

1.«XIII» av van Hamme/Vance
2.«Largo Winch» av van Hamme/Franq

3.«Thorgal» av van Hamme/Rosinski
4.«Steve Canyon» av Milton Caniff

Er Fantomets krøniker en kvalitetsserie og er Barry en av verdens beste realistiske tegnere? Barry/Falk fra Fantomets Krøniker 4.97.

5.«Abraham Stone» av Joe Kubert
6.«Rip Kirby» av Alex Raymond
7.«Spirit» av Will Eisner
8.«Hårek den hardbalne» av Dik Browne(seriepocket)
9.Fantomets Krønike (anmeld 1997-årgangen i neste TEGN)
10.Star Wars: miniserien «Mørkets imperium» av Veitch/Kennedy
11.Hundeliv 1 av Patrick Mc Donnell (sjekk også «Serieparaden»)
12.Valhall av Madsen/Rancke/Vadmand/Kure
13.Ernie av Bud Grace (med en rekke gode tilleggsserier)
14.Tommy og Tigern av Bill Watterson (det er fremdeles lov å like denne)
15.Joe Bar-Team av Barz/Christian Debarre

Listen er mye lengre, så hva er problemet? Er ikke dette sært nok, og skal det være så lite tilgjengelig at bare en sær undergrunnsgjeng av forståsegpåere kan like det?
Det andre utsagnet som også virker nokså uforståelig er anmeldelsen av boka «Tegneserien 100 år» under overskriften «Makkverk». Er de beste tegneseriene «makkverk»? Det kan virke som Øyvind Holen mener det, men leser man igjennom anmeldelsen forstår man hvor inkonsekvent det hele er lagt opp. For anmelderen presterer å gi ros til over halvparten av seriene som er representert i boken, og som han egentlig vil slakte. Og hva er alternativer til de seriene han ikke vil ha? Boka er bra (bortsett fra at Donald-serien burde fått håndtekst), dette er serier som det bare ikke er mulig å komme utenom, og den er **ikke** laget spesielt for serieeksperter med sære hensyn.
Med seriehilsen fra
Jostein Hansen
Ørsta

Gis det ut gode utenlandske serier i Norge? Presenterer Tegneserien 100 år de beste seriene? Hvilke er bedre? Vi tar gjerne imot flere synspunkter.
Red

TEGN

Takk for et utmerket blad! Jeg har et «problem» som jeg er sikker på at Deres detektiver vil være i stand til å løse: I tegneserieboken «DONALD DUCK fra dag til dag. Klassiske avisstriper fra 1942» (A/S Hjemmet-Pocketbokforlaget, Oslo 1990) står følgende på side 17:
«Oopps! Her mangler en uke i Donald Ducks hverdag, fra 2. t.o.m. 7. februar. Krigen ble en turbulent tid for noen hver, og for Donald Duck ble følelsene såpass sterke at det ikke alltid egner seg for gjengivelse.»
Kan dere spore opp disse sensurerte stripene og trykke dem i TEGN? Dette vil utvilsomt være av interesse for flere enn bare meg.
På forhånd takk
Frode Korslund
Oslo

Disneykonsernets propaganda under siste krig er selvfølgelig godt stoff som vi absolutt bør komme tilbake til ved en anledning. Gjengivelse av stripene vil nok skape diverse kopyraitproblemer, men det får vi eventuelt ta stilling til når den tid kommer. Når det gjelder disse stripene, tar vi gjerne imot innspill fra leserne.
Red.

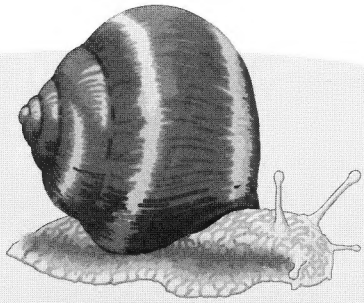

Sakte men sikkert

TEGN 1/87(29,-)
Eisner, Indian Summer-debatten, Raake, Donald analyse.

TEGN 2/87(29,-)
Don Martin, H Pratt, Svensen, Ivan Andreassen, Kent Aske Jensen, Cosey, Freddy Milton.

TEGN 3/87(35,-)
Tema:Franske serier. Minoritetsserier, Giraud, Jonson, Vindens passasjer, Bomann-Larsen, Jacobs.

TEGN 4/87(35,-)
Utstilling i Oslo, F`murr, Art Spiegelman & MAUS, Jødenes polske lidelseshistorie, Bomann-Larsen-intervju, Pusur/Garfield

TEGN 1/88(35,-)
Fantomet: Myte/virkelighet. Ildahl, Haars & Kåmiks, Schei, Mezieres & Christin, Japanske serier, Dumas.

TEGN 2-3/88(64,-)
Gisle, Serie-teori, Rock & serier, Ousland, Ildahl, Den mystiske mannen, Milton, Meningen med livet, Tyske motorsykler.

TEGN 4/88(64,-)
Carl Barks tegnefilm, Disney, Chr Nielsen, Jodorowsky, Serier i Kenya.

TEGN 1/89(39,-)
Westad, Mykle, Hegdal, Serieteori, Tintin-slakt, Sensur.

TEGN 2/89(39,-)
Kunst & serier, Tardi & krigen, Bomann-Larsen, Krazy Kat, Skurker.

TEGN 3/89(39,-)
Verdens dårligste serier, Robert Crumb, Svenske serier, Dialektikk i Donald, Serier & reklame.

TEGN 4/89(39,-)
Batman:film & historie, Serieutdannelse, Finske serier, Humor, Damlog, MAD, Hits & Tits.

TEGN 1/90(39,-)
Enki Bilal, 80-tallets beste serier, Katolsk bakholds-angrep, Gutta på skauen, Auclair, Klær i serier, Å snekre serier, utstilling, julebord & priser

TEGN 2/90(39,-)
Goetzinger, Aragones, J. Lob, Olaf Guldbrandsen-serie, Jersey.

TEGN 3/90(39,-)
Dick Tracy:film & historikk, Knøttene 40år, Nærum, Serier i avis og data, Chr. Nielsen, Propaganda-serier.

TEGN 4/90(39,-)
Redaktører i Pyton og MAD, Verdens tøffeste melkemann, Tore Knutsen Kunst og håndverks-skolen.

TEGN 1/91(39,-)
Steffen Kvernland & De Knyttede never(!!!), Avistegneren Herb, Don Rosa, Carl Barks, Warner Brothers.

TEGN 2-3/91(64,-)
Midthun, Nordberg, Bolland, Lena Ackebo, serier & data, Hal Foster & Alex Raymond, TEGN-index.

TEGN 4/91(39,-)
Sussi Bech, Rocketeer, Amerikansk vold: nyere serier fra USA, Miller, Gibbons, kaniner, Svineri på boks.

TEGN 1/92(39,-)
Torpedo, Mandryka, Thore Hansen, Lord Horror, Sandman, Walt Kellys Pogo, Tegnefilm, Deleuran.

TEGN 2/92(39,-)
Tommy og Tigern, Gamle sex-serier, Serie-Seminaret i Oslo, Mykle, A. Moore:"Å skrive serier..."

TEGN 3/92(39,-)
Canadiske serietegnere, Jonsson & Goetzinger, Emerson, Graabæk, Tyskland.

TEGN 4/92(42,-)
Kverneland, Inkalill, Høiseth, Kontrakt med Gud, "Kunsten",siste del.

TEGN 1-2/93(64,-)
23 sider Kraftig Kost! Tegneseriefestivalen, Historiske serier, MAD, Holmberg, Journalister. 80 sider.

TEGN 3/93(42,-)
12 sider Kraftig Kost, Hepstein, Elling, Japanske serier.

TEGN 4/93(42,-)
13 sider Kraftig Kost, Aasnes, Christensen, Disneys mørke fortid.

TEGN 1-2/94(72,-)
Intervjuer med Enoksen og Haars. Jasons ufullendte, spiegelman, Bagge og Clowes, svenske serier, Enquete.

TEGN 3/94(45,-)
Intervju med Barks, Emerson, Mykle, Dokken, Tefre, Plymton, No Comprendo-gutta, Borvik, russere og Andreassen. Hårek, siste del historiske serier..

TEGN 4/94(45,-)
Asterix 35 år, Lars Opsahl med serie og artikkel, Solveig Muren Sanden.

TEGN 1/95(45,-)
1.del av Bilal-artikkel, Nordiske seriemuseer, Comics 94, The Shadow, Canardo, Tank Girl, Maus CD-ROM, Lyd i serier, Kraftig Kost.

TEGN 2/95(45,-)
Den store TEGNeseriekatalogen, Dave McKean, Norges første seriehefte.

TEGN 3/95(45,-)
Jason, Nærum og Høiseth, Ola Norheim, Stabursvik, Yellow Kid, Larson, siste del av Bilal-artikkel.

TEGN 4/95
Jens von Bustenskjold, Jan P. Krogh Jenter i serier, Det gale FRIK-FORLAGET Donald en ukjent poet?

TEGN 39/40(72,-)
Jubileumstegn 10 år Pyton går under, Peter Madsen, Max Anderson, Paradox Press, Supermann.

Send din bestilling til:
TEGN, Langesgt 7
0165 OSLO

ETTERNAVN:

FORNAVN:

ADRESSE:

TLF:

E-MAIL:

SEND MED ØNSKENE DINE HER
HVIS DET IKKE ER PLASS SEND PÅ EGET ARK

DU KAN OGSÅ BESTILLE GAMLE TEGN PÅ E-POST:PER-JORGEN.OLSEN@JORDAN.NO

Adr:

C-Blad

Gunnar Keilen
Gullhauggrenda 36
1353 Bærums Verk

Abo betalt tom nr 44

Retur adr:
Langes gt 7,
0165 OSLO